

**THE FIRST BOOK
OF THE
HITOPADEŚA
CONTAINING THE
SANSKRIT TEXT, ...**

Nārāyana, Friedrich Max
Müller

Libreria tedesca ed inglese
di
ERMANNO LOESCHER
TORINO
S. Via Carlo Alberto, 8.

15.2.405

L 11.57

H₆

HANDBOOKS
FOR
THE STUDY OF SANSKRIT.

EDITED BY

MAX MÜLLER, M.A.

TAYLORIAN PROFESSOR OF MODERN EUROPEAN LANGUAGES AND LITERATURE
IN THE UNIVERSITY OF OXFORD.

HANDBOOKS FOR THE STUDY OF SANSKRIT.

EDITED BY MAX MÜLLER, M.A.

THE FIRST BOOK OF THE HITOPADEŚA.
^I

THE SANSKRIT TEXT OF THE FIRST BOOK.

THE SECOND, THIRD, AND FOURTH BOOKS OF THE HITOPADEŚA.
^{II}
Sanskrit Text, with English Notes.

SANSKRIT-ENGLISH DICTIONARY. By Professor TH. BENFET.
^{III}
[In the press.]

A SANSKRIT GRAMMAR FOR BEGINNERS.
^{IV}
[In preparation.]

THE
FIRST BOOK OF THE HITOPADEŚA:

CONTAINING

THE SANSKRIT TEXT,

WITH

INTERLINEAR TRANSLITERATION, GRAMMATICAL ANALYSIS,
AND ENGLISH TRANSLATION.

LONDON:
LONGMAN, GREEN, LONGMAN, ROBERTS, & GREEN.
1864.

PREFACE.

A SERIES of Handbooks for the study of Sanskrit seems to be required at the present moment by two classes of readers; by those who, as candidates for the Indian Civil Service, are anxious to acquire that amount of familiarity with the grammar and literature of the classical language of India, which is not only useful for an honourable acquitment at the public examinations, but serves as the best foundation for the subsequent study of the spoken vernaculars; and by that steadily increasing number of scholars who wish to gain an elementary, yet accurate, knowledge of a language which is the key to the secrets of Comparative Philology.

There is, indeed, no lack of books in English for those who make Sanskrit the study of their life; and even continental scholars who wish to acquire a sound and profound knowledge of the ancient language and literature of India, must still have recourse to the masterworks of English scholars such as Colebrooke, Prinsep, and Wilson. The first volume of Colebrooke's Sanskrit Grammar, published sixty years ago, is a monument of English scholarship which has never been surpassed by any subsequent Grammar, whether in English, German, or French. Professor Benfey's large Sanskrit Grammar, published at Leipzig in 1852, is the only work that rivals it in comprehensiveness and authoritativeness.* The Dictionary of Wilson, to which is mainly due the rapid progress which Sanskrit scholarship has made in the Universities of Europe, is still the only complete thesaurus of the language of ancient India. There are the *editiones principes*, the original translations, the comprehensive essays, due to the honest industry of such men as Sir W. Jones, Wilkins, Colebrooke, Wilson, and Ballantyne, which will always keep their place of honour in the library of every student of Sanskrit. But these works are available to advanced scholars only, while the elementary books now accessible to English students who wish to begin the study of Sanskrit, and who, in many cases, have to begin it without the help of a master, are, with rare exceptions, edited in such a manner that they fail in the very elements of grammar, and unnecessarily retard the progress even of the most painstaking pupils. It has been said, indeed, with some apparent truth, that the race of *bonâ fide* Sanskrit scholars seemed for a time extinct in England; but the late publications of Mr. J. Muir of Edinburgh, and Professor E. B. Cowell of Calcutta, bear witness that in Sanskrit scholarship, too, England will always hold her own, and that, with the

* The same author has lately published a 'Practical Grammar of the Sanskrit Language for the Use of early Students,' London, 1863.

advantages enjoyed by the members of the Civil Service in India, there will never be wanting worthy successors of Colebrooke and Wilson—men who have not only mastered the intricacies of Sanskrit grammar, but who are capable of reading Sanskrit MSS., and contributing towards the progress of Sanskrit scholarship by editing texts that have never been edited before, and translating texts that have never been translated before.

The present series of elementary handbooks is intended to comprise an elementary Grammar for English students, a Sanskrit-English Dictionary, and the ordinary text-books, the Hitopadeśa, the Laws of Manu, the play of Śakuntalā, the Nala, and such other works as may hereafter seem to be called for either in England or in India. A Manual of Comparative Philology, written with special reference to Greek and Latin, is likewise in preparation. The cooperation of several eminent Sanskrit scholars has been secured.

The first volume of the series contains the First Book of the Hitopadeśa, a work which, since the days of Sir William Jones, has been used as the textbook in all Colleges and Public Examinations. The Sanskrit text has been so arranged that even those who are not able to command the assistance of an efficient teacher will be able by themselves to read, parse, and translate every word of this ancient collection of Indian fables.

The first line contains the Sanskrit text in Devanāgari letters, the words properly joined according to the rules of Sandhi.

The second line gives every word transcribed in Roman letters. The system of transliteration is that of Sir W. Jones, with a few modifications which are now generally adopted by Sanskrit scholars. The words are separated, and the final and initial letters allowed to remain unaffected by the rules of Sandhi. Compound words have been divided, and the single words which enter into composition are given in their crude forms. Thus *sam-skritohitishu* is printed *sashkrita-uktishu*, but not *sam-krīta-uktishu*, because it is *sāṃskṛita*, as a ready-made word, that enters into composition with *ukti*. *Sainikāras*, on the contrary, is divided into *sam-kāras*, thus showing the reader that the insertion of the *s*, and the change of *m* into *Anusvāra*, are the result of the composition of *kāras* with *sam*. According to the same system *samunnatim* is printed *sam-ud-natim*, *rājaputrās* appears as *rājan-putrās*, *upaiti* as *upa-eti*, &c. Two advantages are thus secured: the pupil is warned against reading the Devanāgari text too mechanically by the aid of the transliteration, and his attention is from the first attracted to the rules which govern the composition of words.

The third line contains a grammatical analysis of every word. The space that could be spared for this being very limited, it was necessary to use abbreviations, a complete list of which will be found at the end of the preface.

The fourth line supplies an English interlinear translation. As far as possible each Sanskrit word is here rendered by an English word, the succession of words in Sanskrit being preserved throughout in English. Any attempt at English idiom was out of the question; yet it is hoped that, by the help of the grammatical analysis, this English transvocabulary (*sit renia verbo*) may be intelligible and useful to a diligent student.

From page 38 the transliteration is discontinued. The student, after having worked his way through the first thirty-eight pages, ought to be sufficiently familiarised with the Devanāgari alphabet to be able to dispense henceforth

with the Roman transcript. In order to mark the end of words which in the Devanāgarī text are joined together with the next following words, a dot has been placed beneath the final letter, an expedient which, it is hoped, will prove useful to the beginner, and do away with the necessity of separating the final and initial letters of words which, according to the genius of the Sanskrit language, cannot be conceived as separated from each other.

From page 68 the grammatical analysis too has been discontinued. The student, after having read so far, may reasonably be supposed to have acquired such a knowledge of the elements of Sanskrit grammar as to be able to read the rest of the first book of the Hitopadeśa with the help of a literal interlinear translation.

The Sanskrit text is chiefly based on that of Lakshmi Náráyan Nyálankár, in his edition of the Hitopadeśa, with a Bengali and English translation, Calcutta, 1830. Deviations from that text were only resorted to where grammar, regard for the difficulties of beginners, or decency, seemed to require it. That text was chosen as an authority, partly because it was desirable to have, as far as possible, the same text in the examinations in India and in England, partly because an eclectic text, even one so carefully elaborated as that of Schlegel and Lassen, seemed to be incompatible with those principles of diplomatic criticism which are now adopted by all sound scholars, not only in Greek and Latin, but likewise in Sanskrit and Oriental literature. No attempt has yet been made to arrange the numerous MSS. of the Hitopadeśa genealogically, and there is hardly another work with which each copyist has ventured to take such liberties as with this, the most popular story-book of India. Until MSS. have been genealogically arranged, a selection of certain plausible readings from this or that MS. is worse than useless. In my translation of the Hitopadeśa, published in the year 1844, I pointed out that an eclectic restoration of the text, even if carried out by men of taste and profound scholarship, could never satisfy the demands of modern criticism. As the labour of collating and classifying the MSS. of the Hitopadeśa would have been very great, and as, owing to the nature of this popular work, the result would always have been problematical, I determined to make no attempt at a critical restoration of the text, but to adhere throughout to some one native authority. The reason why I preferred the text of Lakshmi Náráyan Nyálankár, the Bengali editor and translator of this Indian school-book, to any single MS. of the Hitopadeśa, was, as I stated before, of a purely practical nature—I wished there should be, as far as possible, a certain uniformity in the text-books used in England and in India. I have also to confess that in cases where such common phrases as *tathā cha, aparam cha, tathā cha uktam* ('and thus it is said') would have entailed a blank space of four lines, they have sometimes been omitted, and that the same consideration has occasionally required the omission of certain portions in the grammatical analysis of the text.

The manuscript of the First Book of the Hitopadeśa, as here printed, was carefully prepared for me, according to the principles just explained, by Dr. F. Kielhorn, and I hope that the labour bestowed upon it by him and by myself will prove useful to that daily-increasing class of scholars who wish to acquire an accurate knowledge of the classical language of ancient India, whether as a preparation for the study of the spoken vernaculars, or as an introduction to the science of language.

Transliteration of the Devanāgari Alphabet.

अ a	ओ au	ठ th	भ bh
आ ā	क k	ड ḍ	म m
ह i	ख kh	ढ ḍh	य y
ई ī	ग g	ण ḡ	र r
उ u	घ gh	त t	ल l
ऊ ū	ङ ḱ	थ th	व v
ऋ ri	च ch	द d	श ś
ॠ ri	छ chh	ঢ dh	ষ sh
ঞ ji	জ j	ন n	স s
ঞ e	ঝ jb	প p	হ h
ঞ ai	ঞ ñ	ফ ph	ঞ am
ঞো o	ঠ ঠ	ব b	ঞঠ al

List of Abbreviations.

N.	= Nominative.	Pres.	= Present.	Ind.	= Indeclinable.
G.	= Genitive.	Impf.	= Imperfect.	Adv.	= Adverb.
D.	= Dative.	Perf.	= Perfect.	Prep.	= Preposition.
Ac.	= Accusative.	Aor.	= Aorist.	rt.	= root.
V.	= Vocative.	Fut.	= Future.	aff.	= affix.
Ab.	= Ablative.	Pot.	= Potential.	Compar.	= Comparative.
I.	= Instrumental.	Imp.	= Imperative.	Superl.	= Superlative.
L.	= Locative.	Pte.	= Participle.	Ttp.	= Tatpurusha.
m.	= masculine.	Inf.	= Infinitive.	Karm.	= Karmadháraya.
f.	= feminine.	Ger.	= Gerund.	Bahuv.	= Bahuvribhi.
n.	= neuter.	Par.	= Parasmaipada.	Dvand.	= Dvandva.
sg.	= singular.	Ātm.	= Ātmāneṣpada.	Avyay.	= Avyayibhāva.
pl.	= plural.	Pass.	= Passive.	cf.	= compare.
du.	= dual.	Caus.	= Causative.	id.	= the same.

The Anusvāra and the Nasal Dot.

Another abbreviation which I have adopted in the Sanskrit text requires a few words of explanation.

According to Pāṇini (viii. 3, 23), every *m* at the end of a word (*pada*), may, before any consonant, be pronounced as Anusvāra. Hence we find the following combinations —

तं करोति, १. ताम् करोति,	तं खादति, २. ताम् खादति,	तं गच्छति, ३. ताम् गच्छति,	तं घोषयति, ४. ताम् घोषयति,	तं डकारं, ५. ताम् डकारं,
तं चिनोति, ६. ताम् चिनोति,	तं छिनन्ति, ७. ताम् छिनन्ति,	तं जयति, ८. ताम् जयति,	तं ष्वकारं, ९. ताम् ष्वकारं,	तं अकारं, १०. ताम् अकारं,
तं टकारं, ११. ताम् टकारं,	तं ठकारं, १२. ताम् ठकारं,	तं डकारं, १३. ताम् डकारं,	तं ढकारं, १४. ताम् ढकारं,	तं एकारं, १५. ताम् एकारं,
तं तुदति, १६. ताम् तुदति,	तं थकारं, १७. ताम् थकारं,	तं ददाति, १८. ताम् ददाति,	तं धमति, १९. ताम् धमति,	तं नयति, २०. ताम् नयति,
तं पिबति, २१. ताम् पिबति,	तं फलं, २२. ताम् फलं,	तं बोधति, २३. ताम् बोधति,	तं भिनन्ति, २४. ताम् भिनन्ति,	तं मोचयति, २५. ताम् मोचयति,
तं याति, २६. ताम् याति,	तं रक्षति, २७. ताम् रक्षति,	तं सभते, २८. ताम् सभते,		तं वहति, २९. ताम् वहति,
तं श्रिणोति, ३०. ताम् श्रिणोति,	तं षकारं, ३१. ताम् षकारं,	तं सरति, ३२. ताम् सरति,		तं हरति, ३३. ताम् हरति.

According to the same Pāṇini, however (viii. 4, 59), this Anusvāra, at the end of words, may be (not *must be*) pronounced like the nasal corresponding to the initial letter of the following word, unless that initial letter be *s*, *sh*, *s*, *h*; to which may be added *r*. Hence we find

in १-५, तङ्करोति or तं करोति, ताम् karoti or ताम् karoti;

in ६-१०, तङ्चिनोति or तं चिनोति, ताम् chinoti or ताम् chinoti;

in ११-१५, तङ्टकारं or तं टकारं, ताम् ṭakāram or ताम् ṭakāram;

in १६-२०, तङ्नुदति or तं तुदति, ताम् tudati or ताम् tudati;

in २१-२५, तङ्पिबति or तं पिबति, ताम् pibati or ताम् pibati.

Of the semivowels, *r* only has no corresponding nasal, but य, ल, व, य, ल, व have their corresponding nasals, written यं, लं, वं, or यै, लै, वै, य, ल, व. Hence,

in २६, तङ्याति or तं याति, ताम् yāti or ताम् yāti;

in २८, तङ्सभते or तं सभते, ताम् labhate or ताम् labhate;

in २९, तङ्वहति or तं वहति, ताम् vahati or ताम् vahati.

In ३०-३५, before श, श्व, श्व, श्व, and in २७, before *r*, the change of *m* into Anusvāra is absolute.

All cases * are thus provided for in which an *m* at the end of words is followed by a consonant. The only case not provided for is when *m* stands in *pausā*. Here, according to the strict interpretation of Pāṇini, as no change of *m* into *Anusvāra* is prescribed, *m* ought to be pronounced *m*.

We now come to *m* in the middle of words. Here Pāṇini prescribes, first (viii. 3, 24), that *m* is pronounced as *Anusvāra* before any consonant except *y*, *r*, *l*, *v*, and *ś*, *ñ*, *u*, *n*, *m*. But this, in the peculiar style of his grammar, is only a step to a further rule (viii. 4, 58), according to which every *Anusvāra* that has thus been enjoined, must be (not *may be*) pronounced like the nasal belonging to the consonant following, except before *s*, *sh*, *s*, *h*, where it remains *Anusvāra*. The long and short of these rules is, that *m*, in the middle of a word, is pronounced like the nasal of the consonant following, except before *y*, *r*, *l*, *v*, *ś*, *ñ*, *u*, *n*, *m* (where no change is enjoined by viii. 3, 24), and except before *s*, *sh*, *s*, *h* (where the change of *m* into *Anusvāra*, prescribed by viii. 3, 24, is not repealed by viii. 4, 58).

It is absolutely necessary, therefore, to pronounce :

(1) अङ्किता aṅkitā, अचिता aṅchitā, कुण्डिता kundītā, नन्दिता nandītā, कम्पिता kampitā.

It is absolutely necessary to pronounce :

(2) गम्यते gamyate, नम्रः namraḥ, अम्लः amlaḥ ;

And it is absolutely necessary to pronounce :

(3) आक्रम्यते ākramyate, संख्यतः saṁskṛita [likewise वर्गाचि
यसामै, धनुंषि dhanūṁshi, where Pāṇini treats the inserted
nasal as *n* (*num*)].

All these rules will be found carefully observed in the text of the Hitopadeśa, with one exception. In apparent defiance of Pāṇini, the best MSS., and I would particularly instance the MSS. of the Samihitā and Pada texts of the Rig-Veda, write, not अङ्किता, but अंकिता; not अचिता, but अंचिता; not कुण्डिता, but कुंडिता; not नन्दिता, but नंदिता; not

* A few exceptions mentioned by Pāṇini serve only to confirm these general rules as far as the *m* at the end of words is concerned. Thus (Pāṇ. viii. 3, 25), in the compound *sam-rāṭ*, a great king, the *m* of *sam*, though according to Sanskrit grammarians, standing at the end of a word (*padānta*), must be pronounced as *m*, not as *Anusvāra*. Hence, संसाट् samrāṭ, not संराट् samrāṭ. But this applies to this one compound only; hence संराजिता, samrājita, not संसाजिता samrājita.

Again (Pāṇ. viii. 3, 26), if initial *h* is followed by *m*, the final *m* of the preceding word may either, according to the general rule, be pronounced as *Anusvāra*, or remain *m*. Thus : किं छालयति or किञ्चल्लालयति. *hīm* *hīmalayati* or *hīm* *hīmalayeti*. The reason of this must be found in the slight pronunciation of *h* before *m*; so that *m*, not *h*, seems to be sounded as the initial of *hīmalayati*. The same option is given by some grammarians with regard to words beginning with *hy*, *hl*, *la*. Natives very commonly write *Brahma*, instead of *Brahma*, i.e. they pronounce *hm* instead of *hm*. Pāṇini (viii. 3, 27), gives a similar option with regard to words beginning with *ha*. Hence, *hīm* *hīnute*, or *hīm* *hīnute*.

कन्पिता, but **कंपिता**. The reason of this is palpable: it is easier to write **अंकिता** than **अङ्किता**. What applies to writing applies with still greater force to printing, and I have, therefore, in all my Sanskrit publications, preferred the more compendious system of representing the five nasals before the consonants of their own classes by the dot above the line. It should be clearly understood, however, that whether we write **अङ्किता** or **अंकिता**, the rule of Pāṇini, which refers to pronunciation and not to writing, is equally absolute, and that in the middle of a word the only nasals that can be sounded before *k*, *kh*, *g*, *gh*, *ch*, *chh*, *j*, *jh*, *t*, *th*, *d*, *dh*, *p*, *ph*, *b*, *bb*, are the nasals of the five classes to which these consonants belong (**त्, त्, न्, म्**). The dot, therefore, used in writing and printing is here a mere graphic substitute for these five nasals, and in no way to be confounded with the dot as the sign of the Anusvāra.

At the end of words, as the pronunciation in cases 1-25, 26, 28, 29, is optional, the dot, which in accordance with most MSS. I always prefer, may either be pronounced as Anusvāra or looked upon as the graphic substitute for any of the five class-nasals and of the three nasalised semi-vowels. Only, if it precedes words beginning with *r*, *s*, *sh*, *s*, *h*, the final dot must be pronounced as Anusvāra. Lastly, if words ending in *m* stand in *pausā*, the final dot, according to the strict interpretation of Pāṇini, is to be pronounced as *m*.

Though this matter is in itself simple enough, it has been much complicated by grammarians who did not perceive that the rules given by Pāṇini refer to pronunciation and not to writing, and that in Sanskrit MSS. and native publications the dot has really two quite distinct functions:

1. It marks the sound of Anusvāra at the end of words before *s*, *sh*, *s*, *h*, and *r* (optionally before any consonant), and in the middle of words before *s*, *sh*, *s*, *h*.

2. It graphically replaces in the middle of words the five nasals before the twenty mutes, and the *m* at the end of words in *pausā*.

In an elementary book like the present, the consistent use of the dot instead of the five class-nasals in the cases described above, has the advantage that while it removes any doubt as to the original nature of final *ñ*, *n*, and *u*, when followed by initial sonant Palatals, Linguals, and Dentals,* it forces the student to practice the phonetic rules in order to be able to judge for himself whether the dot represents the sound of Anusvāra or whether it is used as an abbreviation in place of one of the five class-nasals.

MAX MÜLLER.

WETMOUTH: September 1861.

* Thus **ताच्छयति**, *tāñ jayati*, always represents an original **तान् जयति**, he conquers them; while **ताँ जयति**, *tāñ jayati*, stands for an original **ताम् जयति**, he conquers her. The nasal dot never represents an original *a* except in the middle of words before *t*, *th*, *d*, *dh*. In cases like **तांश्**, *tāñ śa*, or **मिमांशा**, *mimāñśā*, the dot is meant for Anusvāra.

CONTENTS.

	PAGE
INTRODUCTION	1

BOOK I.

FRIEND-ACQUISITION, ILLUSTRATED BY THE STORY OF THE CROW,
THE PIGEONS, THE MOUSE, THE TORTOISE, AND THE DEER.

TABLE		
I . . .	THE TRAVELLER AND THE TIGER	17
II . . .	THE DEER, THE JACKAL, AND THE CROW	37
III . . .	THE BLIND VULTURE, THE CAT, AND THE BIRDS	39
IV . . .	THE HISTORY OF HIRANYAKA, THE MOUSE	61
V . . .	THE OLD MAN AND HIS YOUNG WIFE	62
VI . . .	DEATH OF THE GREEDY JACKAL	76
VII . . .	THE PRINCE AND THE MERCHANT'S WIFE	85
VIII . . .	THE JACKAL AND THE ELEPHANT	88

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
TO THE BLESSED GANESA, SALUTATION!

॥ अथ हितोपदेशः ॥

HERE BEGINS THE HITOPADESA.

सिद्धिः साधे सतामरु प्रभादात्तस्य धूञ्जटे ।

siddhis aldyhe satām astu pra-siddit tasya dhūrjatē
-dhi, N. sg. -ya, L. sg. n. -t, G. pl. -s, 3 sg. Imp. Pers. -da, 3d. sg. tad, G. sg. m. -ti, G. sg.
Success in what is to be of the good may be through the of that Dhūrjati,
accomplished

जाङ्गवीफेनुसेखेव यन्मूर्धि शशिनः कला ॥ १ ॥

Jāngavi-phena-lekhā iva yad-mūrdhni kālinas kalā. (1)
Tip. -kha, N. sg. Ind. Tip. -dhan, L. sg. -lin, G. sg. -ti, N. sg.
Ganges-froth-streak - like on whose-head the moon's sixteenth part.

मुतो हितोपदेशो इयं पाटवं मंस्तुतोक्तिषु ।

frutās hita-upadeśas ayam pāṭavam saṅskṛita-uktisbu
śru, N. sg. m. past Ptc. Poss. Korm. -ā, N. sg. idam, N. sg. m. -va, Ac. sg. Korm. -ti, L. pl.
Heard friendly-advice this, skill in polished-expressions,

वाचा र्वद्यते वैचित्रं नीतिविदां इदाति च ॥ २ ॥

vāchām sarvatra vāchitryam nīti-vidyām dadāti cha. (2)
-ch, G. pl. Ind. -ya, Ac. sg. Tip. -yā, Ac. sg. -da, 3 sg. Pres. Pers. Ind.
of words everywhere variety, behaviour-knowledge gives and.

अजरामरवत्माज्ञो विद्यामर्थं च चिंतयेत् ।

ajara-amara-vat prajūlas vidyām artham cha chintayet
Ind. -ā, N. sg. m. -yā, Ac. sg. -tha, Ac. sg. Ind. chint, 3 sg. Pot. Pers.
Not-growing old, the wise knowledge gain and should consider,
not-dying-like,

एषोत इव केषेषु मृत्युना धर्ममाचरेत् ॥ ३ ॥

grībitas iva keśeshu mrityunā dharmaṁ a-charat. (3)
grah, N. sg. m. past Ptc. Poss. Ind. -ā, L. pl. -yū, L. sg. -ma, Ac. sg. char with &, 3 sg. Pot. Pers.
seized- as if by the hairs by death, virtue be should practise.

सर्वद्रव्येषु विद्यैव इत्यमाङ्गरनुचमं ।

सर्वा-dravyeshu vidyā eva dravyam ābhūt an-uttamam
 Karm. -ya, L. pl. -ya, N. sg. Ind. -ya, N. sg. ab. 3 pl. Perf. Par. Bahus. -ma, N. sg. n.
 Among all-things knowledge only a thing, they say, having nothing-beyond :

अहार्यत्वादनर्थत्वादक्षयत्वाच सर्वदा ॥ ८ ॥

ahāryatvāt anarghyatvāt akshayatvāt cha sarvadā. (4)
 -tra, Ab. sg. -tra, Ab. sg. -tra, Ab. sg. Ind. Ind.
 from the irremov- from the inestima- from the imperish- and always.
 ability, bleness, ableness,

संगमयति विद्यैव नीचगापि नरं सरित् ।

sam-gamayati vidyā eva nīcha-gā spi naram sarit
 gam with man, 3 sp. Pres. Par. Caus. -ya, N. sg. Ind. -ma, N. sg. f. Ind. -ra, Ac. sg. -i, N. sg.
 It causes to meet knowledge only, low-going even a man a stream

समुद्रमिव दुर्धर्षं नृपं भाग्यमतः परं ॥ ५ ॥

samudram iva dus-dharsham npi-pam bhāgymam atas param. (5)
 -dra, Ac. sg. Ind. -aha, Ac. sg. m. -pa, Ac. sg. -ya, N. sg. Ind. -ra, Ac. sg. n. Ado.
 the ocean as, a difficult to be approached prince; happiness thence further.

विद्या ददाति विनयं विनयादाति पात्रतां ।

vidyā dadāti vi-nayam vi-nayāt yati pūtratām
 -ya, N. sg. -ta, 3 sg. Pres. Par. -ya, Ac. sg. -ya, Ab. sg. -ya, 3 sg. Pres. Par. -ta, Ac. sg.
 Knowledge gives good behaviour, from good behav. one goes to worthiness,

पात्रताद्वान्मास्तोति धनाद्वार्हे ततः सुखं ॥ ६ ॥

pūtratvāt dhanam spnoti dhanāt dharmam tatas sukham. (6)
 -tra, Ab. sg. -ma, Ac. sg. -pa, 3 sg. Pres. Par. -ma, Ab. sg. -ma, Ac. sg. Ind. -ha, Ac. sg.
 from wor- wealth one obtains, from wealth religious thence happiness.
 thiness

विद्या शस्त्रस्य शस्त्रस्य दे विद्ये प्रतिपत्तये ।

vidyā śastrasya śastrasya dve vidyo prati-pattaye
 -ya, N. sg. -tra, G. sg. -tra, G. sg. dvi, N. du. f. -ya, N. du. -tti, D. sg.
 The know- of the weapon (and) of a learned two kinds of know- for acquirement,
 ledge book, ledge

आद्या शास्त्राय लहूले दितीयादित्यते सदा ॥ ७ ॥

ādyaḥ hsyāya vṛiddhatve dvitīyaḥ kṛityate sadā. (7)
 -ya, N. sg. f. -ya, D. sg. -tra, L. sg. -ya, N. sg. f. dṛi with a, 3 sg. Pres. Pass.
 the first for ridicule in old age, the second is respected Ind. Ind.
 always.

यज्ञवे भाजने स्त्रः संखारो नान्यथा भवेत् ।

yad nave bhājane lagnas sam-kṛas na anyathā bhavet
 Ind. -ra, L. sg. n. -ma, L. sg. Ing. N. sg. m. Past -ra, N. sg. Ind. Ind. bhu, 3 sg.
 Because on a new vessel impressed an ornament not otherwise may be,
 Part. Pass.

कथाद्वेन वालानां नीतिस्तदित्य कथते ॥ ८ ॥

kathā-chhalena bālānām nitis tad iha kathyate. (8)
 Tip. -ta, L. sg. -ta, G. pl. -ti, N. sg. Ind. Ind. kath, 3 sg. Pres. Pass.
 Through story-disguise of children prudence therefore here is told.

मित्राभः सुद्धेदो वियहः संधिरेव च ।

mitra - lábhās suhrid - bhedas vi-grahas sam-dhis eva cha
 Tip. -ha, N. sg. Tip. -da, N. sg. -ha, N. sg. -dhi, N. sg. Ind. Ind.
 Friend-acquisition, friend-separation, war, conciliation even and

पंचतंचान्यथाद्यादाक्षयं लिख्यते ॥ ८ ॥

pañcha-tantrāt tathā anyasmūlāt granthāt ī-kṛishnāt likhyate. (9)
 Dign., tra, Ab. sg. Ind. -ya, Ab. sg. m. -ha, Ab. sg. kṛish. with a, likhi, 3 sg. Pres.
 from the Pañchat. and likewise from another book having drawn is written.

अस्ति भागीरथीतीरे पाटलिपुत्रनामधेयं नगरं । तत्र

asti bhāgirathi-tire pāṭaliputra-nāmādheyam nagaram. tatra
 na, 3 sg. Pres. Par. Tip. -ra, L. sg. Bodar. -ya, N. sg. n. -ra, Nag. Ind.
 There is on the Bhāgirathi-bank Pāṭaliputra-named a town. Therein

वर्वस्थामिगुणोपेतः सुदर्शनो नाम नरपतिराष्ट्रीत् ।

carva-svāmin-guṇa -upetas su-darśanas nāma nara-patis fist.
 Tip. -ta, N. sg. m. -na, N. sg. -man, Ac. sg. Adv. Tip. -li, N. sg. na, 3 sg. Pres. Par.
 with all-lord's-qualities-endowed, Sudarśana by name a man-lord was.

म भूपतिरेकदा केनापि पश्यमानं

-nas bhū-patis ekadā kena-api paṭhyamānam
 tad, N. sg. m. Tip. -ti, N. sg. Ind. kim, L. sg. m. Ind. paṭh, Ac. sg. n. Pres. Par. Pass.
 That earth-lord one day by somebody being recited

श्लोकद्वयं इत्याव ।

śloka-dvayam śuśrāva :
 Tip. -ya, Ac. sg. śru, 3 sg. Perf. Par.
 a verse-couple heard :

अनेकसंश्योच्छेदि परोचार्थस्य दर्शकं ।

aneka-saṁśaya-uchchhedī paroksha-arthaśaya darsakam
 Tip. -din, N. sg. n. Karm. -tha, G. sg. -ka, N. sg. n.
 Many-doubts-dispelling, of invisible-matter showing,

वर्वस्थ स्त्रोचनं शास्त्रं यस्य नास्त्वं ध एव सः ॥ १० ॥

sarvasya lochanam āśram yasya na asti andhas eva sas. (10)
 -ra, G. sg. n. -na, N. sg. -ra, N. sg. yad, G. sg. m. Ind. na, 3 sg. -dha, N. Ind. tad, N.
 of everything the eye, learning whose not is, blind indeed he.

यौवनं धनसंपत्तिः प्रभुलभविकता ।

yauvanam dhana-sampatti prabhutvam a-vivekata
 -na, N. sg. Tip. -ti, N. sg. -ra, N. sg. -ti, N. sg.
 Youth, wealth-acquisition, lordship, want of judgment,

एकैकमयनर्थाय किम् यत्र चतुष्टयं ॥ ११ ॥

eka-ekam api an-arthīya kim-u yatra chatuṣṭayam. (11)
 -ka, N. sg. n. Ind. -tha, D. sg. Ind. Ind. -ya, N. sg.
 one-by-one even to disadvantage, how much more where a tetrad.

इत्याकर्णात्मनः पञ्चाणामनधिगतशास्त्राणां नित्यम्

iti	ā-kanya	ātmanas	putrājām	an-adhigata-śūstrāpām	nityam
Ind.	kary with ā, Ger.	-mn, G. sg.	-m, G. pl.	Bahuv.-ra, G. pl. m.	-ya, Acc. sg. n. Adv.
Thus	having heard,	of himself	of the sons	who had not-read-books	constantly

उन्मार्गमिनां शास्त्राननुष्ठानेनोद्दिष्टमनः स राजा चित्यामास ।

unmārga-gāminām Tip. -min, G. pl. m.	śāstra-ananushṭānena udvigna-mannās Tip. -sa, I. sg.	Bahus.-nas, N.sg.m.	sas rājā tad, N. jan. sg. m. N.sg.	chintayām-ha chint, 3 sg. Perf. Par.
wrong-ways-going	by the book-neglect with afflicted-mind,			that king was reflecting

को इर्द्यः पुचेण जातेन यो न विद्वान् धार्मिकः ।

kas	arthas	petrepa	játena	yss	na	vidván	na	dhárnikas
kim, N. sg.	-tha, N. sg.	-ra, I. sg.	jan, I. sg. m. past <i>Ptcl.Jan.</i>	yss, N. sg. m.	na	-vaa, Nag. m.	Ind.	-ka, N. sg. m.
What	use	by a son	born,	who	not	learned,	not	virtuous?

काणेन चक्षया किं वा चक्षःपीडैव केवलं ॥ १२ ॥

kāñcēga	chakshushā	kim	vā	chakshus-pidḍī	eva	kevalam. (12)
-ya, I. sg. n.	-shus, I. sg.	kim, N. sg. n.	Ind.	Tvp. -ya, N. sg.	Ind.	-la, Ac. sg. n. Add.
with an injured	eye	what	or?	an eye-pain	indeed	merely.

अजातमृतमर्खाणां वर्माद्यौ न चांतिमः ।

ajita-mrita-murkhanam Deased, -kha, G. pl.	varam	udyau	na	cha	antimas
Of unborn-dead-foolish-ones	-ra, N. sg. m.	-ya, N. du. m.	Jnd.	Jnd.	-ma, N. sp. m.

मङ्गाहुः स्वकरावाचावंतिमस्तु पदे पदे ॥ १५ ॥

sakrit	dūkhā-karau	ādhyā	antimas	tu	pade	pade.	(13)
Ind.	Tp. -ra, N. du. m.	-ya, N. du. m.	-ma, N. sg. m.	Ind.	-da, L. sg.	-da, L. sg.	
once	pain-causing	the two first,	the last	but	at step	at step.	

किंच । स जातो येन जातेन आति वंशः समुद्रतिं ॥

kim-cha,	sas	jätas	yena	jätene	yäti	vashäs	sam-ud-nstion
Ind.	Ind., N. sg. m.	Jan., N. sg. m. past Ptc. Pass.	Ind. I. sg. m.	Jan., I. sg. m. past Ptc. Pass.	Ind. II. sg. m.	Ja., N. sg.	-ti, Ac. sg.
Moreover,	He	is born	through	born	goes	the family	to exaltation,

परिवर्तनि संसारे मृतः को वा न जायते ॥ १४ ॥

pari-vartini sam-siru mritas kas vā na jāyate. (14)
 -tin, L. sg. m. -ra, L. sg. mṛti, N.sg.m. past Ptc.Poss. kim, N.sg.m. Ind. Ind. jan, 3sg. Pres. Atm.
 in the revolving world dead who or not is born?

गणिगणनारंभे न पतनि कठिनी सुखमास्यस्ति

gu-pin-ga-pa-ga-pa-nā-árambha <i>Tp.- bha, L. sg.</i>	na	patati	kathini	su-sambhramit	ynsya
In the virtuous-magnitude- enumerating-attempt	Ind.	pat. Sg. <i>Pras. Par.</i>	-ni, N. sg.	Karma, -ma, Ab. sg.	yad, G. sg. m.
	not	falls	the chalk	through great- haste	of whom,

तेनांवा यदि सुतिनी वद वंधा कीदूशी नाम ॥ १५ ॥

tena	anbā	yadi	sutni	vada	bandhyā	kidriśī	nāma.	(15)
tad, I. sg. m.	-ba, N. sg.	Ind.	-st, N. sg.	vad, 2 sg.	-yā, N. sg.	-driśī, N. sg. f.	-nāma, A.c.	
through him	the mother	if	son-possessed,	say,	barren	which (wife)	in truth?	

अपि च । दाने तपसि शौर्ये च वस्त्रं न प्रथितं भवः ।

api cha, dane tapasi saurye cha yasya na prathitam mams
*Fed. Ind. -na, L.ap. -pas, L.ap. -ya, L.ap. Ind. yad, G. Ind. prath, N.ap. n. -na, N.
 ap.m. past Ptc.Pass. ap.n.*
 Also and, In liberality, in penance, in heroism and, whose not praised mind,

विद्यायामर्थसामे च मातुद्वचार एव सः ॥ १६ ॥

vidyayam artha-labbhe cha matus ud-charas eva esa. (16)
 -ya, L.ap. Tip.-bha, L.ap. Ind. -ti, G.ap. -ra, N.ap. Ind. tad, N.ap. n.
 in knowledge, in wealth-acquisition and, a mother's discharge merely he.

अपरं च । वरमेको गुणी पुत्रो न च मूर्खश्चैरपि ।

aparam cha, varam ekas guni putras na cha mukha-katais api
 -ra, N.ap. n. Ind. -ra, N.ap. n. -ka, N.ap. m. -gin, N.ap. m. -ra, N.ap. Ind. Ind. Tip.-ta, L.pl. Ind.
 Again and, Better one virtuous son, not and of fools- even;
 hundreds

एकसंद्रस्तमो हंति न च तारागणैरपि ॥ १७ ॥

ekas chandras tamas hanti na cha tarla-ganais api. (17)
 -ka, N.ap. m. -ra, N.ap. -ma, A.c. ap. han, 3.ap. Pres. Par. Ind. Ind. Tip.-qa, L.pl. Ind.
 the one moon darkness dispels, not and star-heaps even.

पुण्यतीर्थं कृतं येन तपः काष्ठतिदुष्करं ।

punya-thithe kritam yena tapas kva-apti ati-dus-karam
 Karm.-tha, L.ap. kri, N.ap. n. past Ptc. Pass. yad, L.ap. m. -pas, N.ap. Ind. Ind. Karm.-ra, N.ap. n.
 At a holy-bath- performed by whom penance where-ever very-difficult
 ing place

तथा पुत्रो भवेद्यः समृद्धो धार्मिकः सुधीः ॥ १८ ॥

tasya putras bhavet vaishyas sam-riddhas dharmikas su-dhis. (18)
 tad, G.ap. m. -ra, N.ap. bhu, 3.ap. Pres. Par. -ya, N.ap. m. -da, N.ap. m. Bhuve-dhi, N.ap. m.
 of him a son will be obedient, prosperous, righteous, wise.

आर्यागम्भो नित्यमरोगिता च प्रियस्य भार्या प्रियवादिनी च ।

artha-agamas nityam a-rogitam cha priyas cha bhadrak priya-vihinti cha
 Tip.-ma, N.ap. -ya, A.c.ap., Ade.-ta, N.ap. Ind. -ya, N.ap. m. Ind. -ta, N.ap. Tip.-di, N.ap. f. Ind.
 Wealth-affluence, constantly not-illness and, a friend and, a wife kind-speaking and,

वस्त्रं पुत्रो इर्थकरी च विद्या वज्रीवलोकस्य सुखानि राजन् ॥ १९ ॥

vasyam cha putras artha-kari cha vidya, shat jiva-lokasya sukhani rajan. (19)
 -ya, N.ap. m. Ind. -ra, N.ap. Tip.-ra, N.ap. f. Ind. -ya, N.ap. shash, N. Tip.-ka, G.ap. -ka, N.pl. jan, F.ap.
 obedient and a son, useful and a craft, the six of man-kind pleasures, O king.

को धन्यो वज्रभिः पुत्रैः कुशलापूरणाढकैः ।

kas dhanys bahubhis putrais kuśala-śpūrṇa-āḍhakais,
 kim, N.ap. m. -ya, N.ap. m. -bu, L.pl. m. -ra, L.pl. Karm.-ka, L.pl.
 Who wealthy through many sons,— granary-filling-measures?

वरमेकः कुशालंबी यत्र विश्रूयते पिता ॥ २० ॥

varam ekas kula-ālambī yatra viśrūyate pitā. (20)
 -ra, N.ap. n. -ka, N.ap. m. Tip.-āla, N.ap. m. Ind. tra with vi, 3.ap. Pres. Pass. -ti, N.ap.
 better one family-upholding, in whom is renowned the father.

गुणकर्ता पिता शत्रुमाता च व्यभिचारिणी ।

रिपा-कर्ता पिता शत्रुस माता च
 Tip. -पि. N. sg. m. -पि. N. sg. -रु. N. sg. -रु. N. sg. Ind. -रिन. N. sg. f.
 A debt-contracting father an enemy, a mother and wanton,

भार्या रूपवती शत्रुः पुत्रः शत्रुरपंडितः ॥ २१ ॥
 भार्या रूपवती शत्रुस पुत्रस शत्रुस शत्रुरपंडितः (21)
 ये, N. sg. -वती, N. sg. f. -रु. N. sg. -रु. N. sg. -रु. N. sg. Karm. -रा, N. sg. m.
 a wife beautiful an enemy, a son an enemy not-learned.

चन्द्रभासे विषं विद्या अजीर्णे भोजनं विषं ।

अन-श्वयासे विषम विद्या अ-जिर्णे ब्लेजनम् विषम
 Karm. -रा, L. sg. -शा, N. sg. -ये, N. sg. Karm. -रा, L. sg. -ना, N. sg. -शा, N. sg.
 In want of practice poison knowledge, in indigestion food poison,

विषं सभा दरिद्रस्य दृष्टस्य तद्वधी विषं ॥ २२ ॥

विषम सभी दरिद्रस्या वृद्धिस्या तरुणि विषम. (22)
 -शा, N. sg. -ही, N. sg. -रा, G. sg. m. -द्वा, G. sg. m. -पा, N. sg. f. -शा, N. sg.
 poison company of the poor, of an old man a young wife poison.

थथ कस्य प्रसूतोऽपि गुणवान्पूज्यते नरः ।

यस्या कस्या प्रा-स्तिस अपि गुपवान् पूज्यते नराः
 yad. G. sg. m. kim. G. sg. m. sū with pra. N. sg. m. past Ind. -वती. N. sg. m. पूजा. 3 sg. Pres. Poss. -रा. N. sg.
 Of whom - soever engendered also, virtuous is honoured a man,

धनुर्वैश्विष्ठद्वोऽपि निर्गणः किं करिष्यति ॥ २३ ॥

धनुस् वैश्विष्ठद्वास् अपि निः-गुपास् किं करिष्यति. (23)
 -ना, N. sg. Tip. -द्वा, N. sg. m. Ind. बाहु. -पा, N. sg. m. किं, 3 sg. Pres. Poss. -रा, N. sg.
 a bow stem-faultless also, stringless what will it do ?

हा हा पुत्रक नाधीत सुगतैताम् रात्रिषु ।

हा हा पुत्रका ना नाधीता su-gnata etāsu rātrishu
 Ind. Ind. -हा, V. sg. Ind. I with adhi. V. sg. m. past Karm. -ता, V. sg. m. etad. L. pl. f. -रा, L. pl.
 Ah, ah, O boy, not-learned, pleasantly-faring in these nights !

तेन लं विदुषां भवे पंके गोरिव सीदमि ॥ २४ ॥

तेन त्वम् विदुषान् मध्ये पुन्के गास इवा रात्रिः (24)
 tad. L. sg. n. युवान्, N. sg. -वा. G. pl. m. -या, L. sg. -का, L. sg. गा, N. sg. Ind. -रा, L. pl.
 therefore thou of the learned in the midst, in a mire cow-like, thou sittest.

तत्कथमिदानीमेते मम पुत्रा गुणवंतः किंयतां ।

तत् कथम् इदानिम् एते मामा पुत्राः गुपवान्ताः क्रियन्ताः?
 Ind. Ind. Ind. etad. N. pl. m. अमाद, G. sg. -रा, N. pl. -वती, N. pl. क्री, 3 pl. Imp. Poss.
 Then how now these of me the sons virtuous shall be made ?

आहारनिद्राभयमैयुनं च सामान्यमेतत्पृथिवीर्नराणां ।

आहार-निद्रा-भय-मैयुनं च शामान्यमेतत्पृथिवीर्नराणां
 श्वारा-निद्रा-भया-मैयुनम् च शामान्यमेतत्पृथिवीर्नराणां
 Deandra. -रा, N. sg. Ind. -या, N. sg. etad. N. sg. n. -रा, L. pl. -रा, G. pl.
 Feeding-sleep-fear-love and common property this with animals of men,

धर्मो हि तेषामधिको विशेषो धर्मेण चीनाः पश्युभिः समानाः ॥ २५ ॥

dharmas hi teshām adlikas vi-keshas dharmesga binās pashubhis samānās. (25)
-ma, N. sg. Ind. tad, G. pl. m. -ka, N. sg. m. -sha, N. sg. ma, I. sg. binā, N. pl. m. -ku, I. pl. -na, N. pl. m.
Virtue for of them the addi- special pro- of virtue deprived with ani- equal.
tional perty ;

यतः । धर्मार्थकाममोक्षाणां यस्यैकोऽपि न विद्यते ।

yatas, dharma-artha-karma-mokshāṇām yasya okas api na vidyate
Ind. Deasdea. -sha, G. pf. yad, G. sg. m. -ka, N. sg. m. Ind. Ind. vid, 3 sg. Pros.
For, Of virtue-wealth-desire-final of whom one even not is known,
liberation

अजगलस्मानस्येव तस्य जन्म निर्यकं ॥ २६ ॥

nja-gala-stanasya iva tasya janma nis-arthakam. (26)
Ttp. -na, G. sg. Ind. tad, G. sg. m. -man, N. sg. Baker. -ka, N. sg. m.
of the he-goat-throat-nipple like of him the birth useless.

यच्चोच्यते । आद्यः कर्म च विच्छं च विद्या निधनमेव च ।

yad cha uchyate, syus karma cha vittam cha vidyā ni-dhanam eva cha
yad, N. Ind. vach. 3sg. Pros. -yus, N. sg. -man, N. sg. Ind. -ta, N. sg. Ind. -ya, N. sg. Ind. Ind.
What and is said, Life, action and, riches and, know- death even and,
ledge,

पञ्चतान्त्रपि सूख्यते गर्भस्यैव देहिनः ॥ २० ॥

pañcha etāni api spijyante garbha-sthasya eva dehinās. (27)
-chan, N. etad, N. pl. m. Ind. spij, 3pl. Pros. Pacc. Ttp. -sha, G. sg. m.
five these also are produced of the in the womb- even being.

किंच । अवश्यंभाविनो भावा भवति महतामपि ।

kim-cha avasyam-bhāvinas bhāvās bhavanti mahatām api
Ind. -vin, N. pl. m. -va, N. pl. bhū, 3 pl. Pros. Par. -hat, G. pl. m. Ind.
Moreover, Necessarily-becoming the conditions are of the great even ;—

नग्नतं नीलकण्ठस्य महाशिश्यनं हरेः ॥ २८ ॥

magnatvam nila-kapṭhasya mahā-shiśayanam hares. (28)
-iva, N. sg. Baker. -pha, G. sg. m. Ttp. -na, N. sg. -ri, G. sg.
the nakedness of the blue-necked, the on the great-serpent-lying of Hari.

अपि च । यदभावि न तद्भावि भावि चेत्त तदन्यथा ।

api cha, yad a-bhāvi na tad bhāvi bhāvī ched na tad anyathā
Ind. Ind. yad, N. Karo. -vin, Ind. tad, N. -vin, N. -vin, N. Ind. Ind. tad, N. Ind.
-sg. n. N. sg. n. -sg. n. -sg. n. -sg. n. Ind. -sg. n.
Also and, What not-to-be, not that to be; to be if, not that otherwise.,

इति चिंताविषयोऽयमगदः किं न पीयते ॥ २९ ॥

iti chintā-visha-ghnas ayam a-gadas kim na piyate? (29)
Ind. Ttp. -ghna, N. sg. m. idam, N. sg. m. -da, N. sg. Ind. Ind. pā, 3sg. Pros. Pacc.
thus reflection-poison-destroying this medicine why not is drunk?

एतत्कार्याचमाणं केषांचिदासास्ववचनं ।

etad kirya-akshamāpīm kesham-chid alasya-vachanam.
etad, N. sg. n. Tip.-ma, G. pl. m. kim, G. pl. m. Ind. Tip.-ma, N. sg. n.
This of duty-incapable of some the laziness-speech !

न दैवमपि मंचित्य त्यजेदुद्योगमात्मनः ।

na daivam api sam-chintya tyajet ud-yogam ātmanas
Ind. -va, Ac. sg. Ind. chint with sam, Ger. tyaj, 3sg. Pres. Par. -va, Ac. sg. -man, G. sg.
Not, fate even reflecting on, one should give up the exertion of one self,

अनुद्योगेन तैलानि निलेभ्यो नामुमर्हति ॥ १० ॥

an-udyogena taillni tilebhyns na āptum arhati. (30)
Karma.-ya, I. sg. -la, Ac. pl. -la, Ab. pl. Ind. ap, Inf. arh, 3sg. Pres. Par.
with no-exertion sesamum oil from sesamum seeds not obtain one can.

अन्यत्र । उद्योगिनं पूरुषसिंहमपैति लक्ष्मीः

anyad cha, udyoginam purusha-simham upa-eti lakshmi,
-ya, N. sg. n. Ind. -gi, Ac. sg. m. Karma.-ha, Ac. sg. i with upa, 3sg. Pres. Par. -ati, N. sg.
Again and, The exerting himself man-lion approaches Fortune,

दैवेन दैवमिति कापुरुषा वदन्ति ।

daivena deyam iti kā-purushas vadanti,
-va, I. sg. da, N. sg. n. Past. Ptc. Pass. Ind. Karma.-sha, N. pl. vad, 3pl. Pres. Par.
'by Fate it must be given,' thus weak-men say;

दैवं निश्चयं कुरु पौरुषमात्मशक्त्या

daivam ni-hatya kuru paurosham ātman-āktyā,
-va, Ac. sg. han with ni, Ger. kr, 2sg. Imp. Par. -sha, Ac. sg. Tip.-ti, I. sg.
Fate down-striking do a man's work with thy own-power,

यत्रे हते यदि न सिध्यति को इति दोषः ॥ ११ ॥

yatne kṛite yadi na sidhyati kas astra doshas? (31)
-va, L. sg. kri, L. sg. m. Ind. Ind. sidh, 3sg. Pres. Par. kin, N. Ind. -ha, N. sg.
The effort having been if not there is success, what therein fault?

यथा चक्रेन चक्रेण न रथस्य गतिर्भवेत् ।

yathā hi ekena chakreṇa na rathasya gatis bhavet
Ind. Ind. -ka, I. sg. n. -ra, I. sg. Ind. -tha, G. sg. -ti, N. sg. bhū, 3sg. Pres. Par.
As for with a single wheel not of a carriage movement can be,

एवं पुरुषकारेण विना दैवं न सिध्यति ॥ १२ ॥

evam purusha-kareṇa vinā daivam na sidhyati. (32)
Ind. Tip.-ra, I. sg. Ind. -va, N. sg. Ind. sidh, 3sg. Pres. Par.
thus a man's-work without, fate not does succeed.

तथा च । पूर्वजन्मकृतं कर्म तैदैवमिति कथ्यते ।

tathā cha pūrvajanman-kr̄itam karma tad daivam iti kathyate
Ind. Ind. Tip.-la, N. sg. n. -man, N. sg. m. tad, N. sg. n. -va, N. sg. Ind. kath, 3sg.
Thus and, In a former-birth-done action that 'fate' thus is called,

तस्मात्पूरुषकारेण यदं कुर्यादतंद्रितः ॥ १३ ॥

tasmāt purusha-kāraṇa yastnam kuryāt a-tandritas. (33)
tad, ab. sg. n. Ado. Tip.-ra, I. sg. -ra, Ac. sg. kr̄i, 2sg. Pres. Par. Karma.-ta, N. sg. m.
therefore with man's-work effort one should make unwearyed.

यथा मृत्यिं उतः कर्ता कुरुते यथादिच्छ्रुतिः ।

yathā mṛid-pigḍa-las kartā kurute yad-yad ichchhati
 Ind. Tip. -la, with ab. off. tas. -ta, N. sg. m. kṛi, 3 sg. Pres. Ātm. yad, Ac. sg. n. iṣh, 3 sg. Pres. Par.
 As from a clay-lump the worker makes for himself whatever he wishes,

एवमात्मकतं कर्म मानवः प्रतिपद्यते ॥ ३४ ॥

evam ātman-krītam karma mānavas prati-padyate. (34)
 Ind. Tip. -ta, Ac. sg. n. -man, Ac. sg. -ra, N. sg. pad with prati, 3 sg. Pres. Ātm.
 thus the by himself-done action man obtains.

काकतालोयवामः दृहापि निधिमयतः ।

kūka-tāliya-vat pra-āptam dṛishṭvā api ni-dhim agra-las
 Ind. Ap with pra, Ac. dṛis, Ger. Ind. -dhi, Ac. sg. -ra with ab. off. tas.
 ap. m. past Ptc. Pass.
 As-in (the story of) the reached having seen even a treasure in front,
 Crow-and the Palmsfruit,

न स्वयं दैवमादत्ते पुरुषार्थमपेक्षते ॥ ३५ ॥

na svayam daivam a-datte puruṣa-ar�ham apa-ikshate. (35)
 Ind. Ind. -ra, N. sg. da with a, 3 sg. Tip. -tha, Ac. sg.
 not of itself fate takes (it) up, man's-exertion iksh with apa,
 Pres. Ātm. 3 sg. Pres. Ātm.
 it expects.

उद्यमेन हि सिद्धंति कार्याणि न मनोरथैः ।

ud-yamena hi sidhyanti kāryāṇi na manas-rathais
 -ma, I. sg. Ind. sidhi, 3 pl. Pres. Par. -ya, N. pl. Ind. Tip. -tha, I. pl.
 Through exertion indeed succeed works, not through wishes,

न हि सुप्तस्य सिद्धस्य प्रविशति मुखे मृगाः ॥ ३६ ॥

na hi suptasya sīnhasya pra-viśanti mukhe mṛigās. (36)
 Ind. Ind. sleep, G. sg. m. past. -ha, G. sg. viś with pen, 3 pl.
 not indeed of the sleeping lion enter -kha, I. sg. -ga, N. pl.
 Ptc. Pass. Pres. Par.

मातृपिदलताभ्यासो गुणितामेति वाक्कः ।

mātri-pitrī-krīta-abhyāsas gupitām eti būlakas
 -bhās, -ea, N. sg. m.
 By mother-and father-made-to study to the state of a comes a child,
 virtuous man

न गर्भच्युतिमाचेण पुत्रो भवति पंडितः ॥ ३७ ॥

na garbhā-chyuti-mātreṇa putras bhavati pāṇḍitas. (37)
 Ind. Tip. -ra, I. sg. -ta, N. sg. bhū, 3 sg. Pres. Par. -ta, N. sg. m.
 not by birth-alone a son becomes learned.

माता शत्रुः पिता वैरी येन वाक्तो न पाठितः ।

mātā śatru pītā vñiri yena bālās na pāṭhitas
 -tī, N. sg. -ra, N. sg. -ta, N. sg. -rin, N. sg. m. yad, I. sg. m. -ta, N. sg. Ind.
 The mother an enemy, the father hostile, by whom a boy not past Ptc. Pass. Caus.
 made to study,

न शोभते सभामध्ये हंसमध्ये वको यथा ॥ ३८ ॥

na śobhate subhā-madhye hāṁsa-madhye vakas yathā. (38)
 Ind. ūbh, 3 sg. Pres. Ātm. Tip. -ya, I. sg. Tip. -ya, I. sg. -ka, N. sg. Ind.
 not does he shine in an assembly-midst, in the flamingo-midst a crane like.

रूपयौवनसंपदा विद्यालकुलसंभवा: ।

rūpa-yuuvana-sampannīs
Tip.-na, N. pl. m. (rt. pad with sun, past Ptc. Past.)
Beauty-youth-endowed

viśīla-kula-sambhavās
Rahne.-ra, N. pl. m.
of noble-race-sprung,

विद्याहीना न शोभते निर्गंधा द्रव किञ्चुकाः ॥ ३८ ॥

vidyā-hīnā na śobhante nis-gandhās iva kimpukās. (38)
Tip.-na, N. pl. m. (rt. hī) Ind. śobh, 3 sg. Pres. Ātm. Bahne.-dha, N. pl. m. Ind. -ka, N. pl.
knowledge-destitute ones not shine, scent-less like kimpukā flowers.

मूर्खी इपि शोभते तावस्यभायां वस्त्रवेष्टितः ।

mūrkhās api śobhate tāvat sabbhāyām vastra-veshtitās
-kha, N. sg. m. Ind. śobh, 3 sg. Pres. Ātm. -vat, Ac. sg. n. Ade. -bhāt, I. sg. Tip.-ka, N. sg. m. (rt. veshtī).
A fool also shines so long in an assembly garment-dressed,

तावस्य शोभते मूर्खी यावत्किंचित्प्रभापते ॥ ४० ॥

tāvat cha śobhate mūrkhās yāvat kim - chid na bhāshate. (40)
-vat, Ac. sg. n. Ind. śobh, 3 sg. -kha, N. sg. m. -vat, Ac. sg. n. kim, Ac. sg. n. Ind. Ind. bhāsh, 3 sg.
Ade. Pres. Ātm. -bhāt, I. sg. So long and shines a fool as long as anything not be says.

एतच्चिंतयिता च राजा पंडितसमां कारितवान् ।

etad chintayitvā sas rājā pāṇḍita-sabhbām kāritavān.
etad, Ac. sg. n. chint, Ger. ted, N. sg. m. -jan, N. sg. m. Tip.-bhā, Ac. sg. kṛti, N. sg. m. past Ptc. Par. Caus.
This having thought that King a wise men caused to be made.
assembly

राजोवाच । भो भोः पंडिताः श्रूयतां । अस्मि

rājā uvācha : bho bhos pāṇḍitās, śrūyatām ; asti
-jan, N. sg. vach, 3 sg. Perf. Par. Ind. Ind. -ta, I. pl. m. fru, 3 sg. Imp. Past. na, 3 sg. Pres. Par.
The King said : O ye wise, be it heard ; Is there

कस्तिदेवंभूतो विदान्यो मम पुचाण्ठ नित्यम्-

kaś-chid evam-bhūutas vidvān yas mānā putrāṇām nityam
kim, N. sg. m. Ind. Karm.-ta, N. sg. m. -tas, N. sg. m. yad, N. sg. m. asmad, G. sg. -ra, G. pl. Ind.
any one such a sage, who of me of the sons constantly

नार्गामिनामनधिगतशासाणमिदार्थी नीतिशास्त्रोपदेशेन पुर्वजन्म

unmīrga-gāminīnam an-adhigata-śāstrāṇām idānīm nīti-śikṣa-upadeśena punar-janma
Tip.-min, G. pl. m. Bahne.-ra, G. pl. m. Ind. Tip.-ta, I. sg. Karm.-man, Ic. sg.
wrong-ways-going, who have not-read-books, now by behaviour-book- again-birth
instruction

कारयितुं समर्थः ।

kārayitum sam-arihass?
kṛti, Inf. Caus. -tha, N. sg. m.
to effect (is) capable?

यतः । काचः कांचनसंसर्गाद्वृत्ते मारकतीं चुतिं ।

yatas, kāchnas kāñchana-saṁsargat dhatte mārakatim dyutim
Ind. -cha, N. sg. Tip.-ta, Ab. sg. dhāt, 3 sg. Pres. Ātm. -ta, Ac. sg. f. -ti, Ac. sg.
For, Glass from gold-proximity accepts emerald splendour ;

तथा सत्त्वनिधानेन मूर्खो याति प्रवीणतां ॥ ४१ ॥

tathā sat-sannidhānena mūrkhas yāti pravīṇatām. (41)
 Ind. Tip.-na, I. sg. -kha, N. sg. m. yā, 3 sg. Pres. Par. -tā, Ac. sg.
 thus through the good-vicinity a fool goes to cleverness.

चक्रं च । शीघ्रते हि मतिक्षात् हीनैः सह समागमात् ।

uktam cha hiyate hi matis tāta hisais saha sam-ā-gamāt
 vach, N. sg. n. Ind. hi, 3 sg. Ind. -ti, N. sg. -ta, F. sg. hī, I. pl. m. past Ptc. Pass. Ind. -na, Ab. sg.
 past Ptc. Pass. Pres. Pass. Said and, It is low- truly the intelli- my dear, low persons with through
 ered gence, intercourse,

समैश्च समतामेति विशिष्टैश्च विशिष्टतां ॥ ४२ ॥

samaīs cha samatām eti vi-sishṭais cha viśishṭatām. (42)
 -na, I. pl. m. Ind. -tā, Ac. sg. 1, 3 sg. Pres. Par. -ta, I. pl. m. Ind. -tā, Ac. sg.
 with equals and to equality it goes, with distinguished and to distinction.

अचांतरे विष्णुशर्मनामा महापंडितः सकलानीतिशास्त्रतत्त्वज्ञो

ntra antare viṣṇuśarman-nāmā mahā-paṇḍitas sakala-nīti-śāstra-tattva-jñās
 Ind. -ra, I. sg. Bahuv.-nam, N. sg. m. Karm.-ta, N. sg. m. Tip. -jñā, N. sg. m.
 There meanwhile Viṣṇuśarman-named a great-scholar of all-behaviour-books-the
 essence-knowing

हृहस्तिरिवात्रवीत् । देव महाकुलसंभूता एते राजपुत्राः ।

bṛihas-patiś iva abravit: deva, mnbh-kula-sambhūtās etc rājan-putrāḥ;
 Tip. -ti, N. sg. Ind. brā, 3 sg. Impf. Par. -ra, F. sg. Tip. -ta, N. pl. m. etad, N. pl. m. Tip. -ra, N. pl.
 Bṛihaspati like spoke: Sire, from a great-family- these king's-sons;
 sprung

तत्त्वया नीतिं याहयितुं शक्यते ।

tad mayā nītim grāhyayitum śakyanter.
 Ind. amād, I. sg. -ti, Ac. sg. grab, Inf. Cons. ūk, 3 pl. Pres. Pass.
 therefore by me behaviour to accept they can be made.

यतः । नाद्रव्ये निहिता काचित्किया फलवती भवेत् ।

yatas, na a-dravyo ni-hitā kā-chid kriyā phalavatī bhavet
 Ind. Ind. Karm.-ya, Lsg. dhik with ni, N. sg. f. kim, N. Ind. -yā, N. sg. -vat, N. sg. f. bhn, 3 sg.
 For, Not on a worthless- bestowed any labour fruitful can be,
 object

न व्यापारश्चेतनापि शुकवत्पात्रते वकः ॥ ४३ ॥

na vyāpāra-śatena api ūku-vat pūthyste vakas (43)
 Ind. Tip. -ta, I. sg. Ind. Ind. ūk, 3 sg. Pres. Pass. Cons. -ha, N. sg.
 not by a hundred of exertions even parrot-like is made to talk a crane.

अन्यत्र । अस्मिंस्तु निर्गुणं गोचे नापत्यमुपजायते ।

anyad cha, asmin tu nis-gupam gotre na apatyam upa-jāyato
 -ya, N. sg. n. Ind. idam, I. sg. n. Ind. Bahue.-qa, N. sg. m. -ra, L. sg. Ind. -ya, N. sg. jan with upa, 3. sg. Pres.
 Again and, In this but void-of virtue family not offspring is born,

आकरे पद्मरागाणं जन्म काचमणे: कुतः ॥ ४४ ॥

ā-kare padma-rāgāṇām janmas kācha-maṇes kutas. (44)
 -ra, L. sg. Bahue.-ga, G. pl. -man, N. sg. Karm.-qā, G. sg. Ind.
 In a mine of rubies the production of crystal whence?

अतोऽहं षष्ठासाख्यंतरे तव पुत्राचीतिशास्त्राभिज्ञानकरित्वामि ।

atas abham shash-misa- tava putrān niti-sāstra-abhijñān karishyāmi.
abhyantare Ind. asmad, N. sg. Tip. -ra, L. sg. yushman, G. sg. -ra, Ac. pl. Tip. -jña, Ac. pl. m. kyi, 1 sg. Perf. Par.
Therefore I in a six-months- of thee the sons behaviour-book- knowing will make.
interval

राजा सविनयं पुनरुचाच ।

rājā sa-vinayam punar uvacha:
-jan, N. sg. Arey. Ind. vach, 3 sg. Perf. Par.
The king graciously again spoke:

कीटोऽपि सुमनःसंगादारोहति सतां शिरः ।

Kītś api sumanasya-saṅgītāḥ s-rohati satām śiras
-ya, N. sg. Ind. Tip. -ga, Ab. sg. ruh with & 2 sg. Pres. Par. -i, G. pl. -ras, Ac. sg.
A worm even through flower-attachment ascends of the noble the head,

अथापि याति देवलं महद्धिः सुप्रतिहितः ॥ ४५ ॥

śāmā api yāti devatvam mahadhbhis su-pratishthitas. (45)
-man, N. sg. Ind. yā, 3 sg. Pres. Par. -tra, Ac. sg. -hat, I. pl. m. Karm.-ta, N. sg. m. (rl. sthā)
a stone even goes to divinity by the great well-set up.

अन्यत्र । यद्योदयगिरेर्द्वयं संनिकर्षण दीप्तते ।

anyad cha, yathā udaya-gires dravyam sam-ni-karsheya dipyste
-ya, N. sg. m. Ind. Ind. Tip. -ri, L. sg. -ya, N. sg. -sha, I. sg. dip, 3 sg. Pres. Ātm.
Again and, As of the sunrise- a thing through the proximity shines,
mountain

तथा सब्लंनिधानेन हीनवर्णोऽपि दीप्तते ॥ ४६ ॥

tathā sat-saṇidhānena hīna-varṇas api dipyste. 46
Ind. Tip. -na, I. sg. Bahne. -ya, N. sg. m. Ind. dip, 3 sg. Pres. Ātm.
thus through the noble-vicinity one of low-caste even shines.

गुणा गुणज्ञेषु गुणा भवति

guṇāḥ guṇa-jñeshu guṇāḥ bhavanti
-ya, N. pl. Tip. -jña, L. pl. m. -ya, N. pl. bhū, 3 pl. Pres. Par.
Virtues in virtue-knowers virtues are,

ते निर्गणं प्राप्य भवति दोषाः ।

te nis-guṇam pra-āpya bhavanti doshāḥ;
tal, N. pl. m. Baher.-ya, Ac. sg. m. Ap with pra, Ger. bhū, 3 pl. Pres. Par. -shā, N. pl.
they to a virtue-void having come become vices ;

आस्त्राद्यतोयाः प्रभवति नद्यः

śāsvādya-toyāḥ prā-bhavanti nadīṣ
Bahne. -ya, N. pl. f. bhū with prā, 3 pl. Pres. Par. -di, N. pl.
savoury-water holding rise rivers,

समुद्रमासाद्य भवत्यपेयाः ॥ ४७ ॥

samudram ā-sādya bhavanti a-peyāḥ (47)
-ra, Ac. sg. sad with &, Ger. Cause. bhū, 3 pl. Pres. Par. Karm.-ya, N. pl. f.
the sea having reached, they are undrinkable.

तदेतेयामस्मात्पुचाणां नीतिशास्त्रोपदेशाय भवतः प्रमाणं ।

tad eteshām usmat-putrīpām niti-sāstra-upadeśāya bhavantas pra-māṇam.
Ind. etad, *G. pl. m.* *Ttp.* -ra, *G. pl.* *Ttp.* -ia, *D. sg.* -vnt, *N. pl. m.* -pa, *N. sg.*
 Therefore of these of us-the sons for the behaviour- you the authority.
 book-instruction

इत्युक्ता तस्य विष्णुशर्मणो बड्डमानपुरः सर्वं पुचान् ।

iti uktvā tasya vishnu-śarmaya bahumān-purālsaram putrām
Ind. vach, *Ger.* tad, *G. sg. m.* -man, *G. sg.* *Ind.* -ra, *Ac. pl.*
 Thus having said of that Vishnuśarmaya by respect preceded the sons

समर्पितवान् । अथ प्रायादप्ते सुखोपविद्यानां राजपुचाणां ।

sama-arpitavān. atha prāyāda-prishthē sukha-upavishṭanām rājan-putrīpām
ri, with sam, N. sg. m. *Ind.* *Ttp.* -īha, *L. sg.* *Karva.* -ta, *G. pl. m.* *Ttp.* -ra, *G. pl.*
past. Pte. Par. Caus. he made over. Now on the palace- terrace of the comfortably- king's-sons
 seated

पुरस्कारात्प्रसादवक्तमेण स पंडितो इत्यवीत् ।

purastāt prāyāda-kramēga ras panyjitas abravit:
Ind. *Ttp.* -īra, *L. sg.* tad, *N. sg. m.* -ta, *N. sg. m.* brū, *S. sg. Impf. Par.*
 in front of introduction-by way that learned man said :

काव्यशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमतां ।

kāvya-śāstra-vinodena kāla gachchhati dhimatām
Ttp. -īha, *L. sg.* -īha, *N. sg.* gam, *S. sg. Pres. Par.* -mat, *G. pl. m.*
 Through poem-book-entertainment the time passes away of the wise,

असनेन च मूर्खाणां निद्रया कलहेन वा ॥ ४८ ॥

vyaṣṇenena eha mūrkhāṇām nidrayā kalahena vī. (48)
-na, L. sg. *Ind.* -īha, *G. pl. m.* -īra, *L. sg.* -īha, *L. sg.* *Ind.*
 through vice and of fools, through sleep, through quarrel or.

तद्वतां विनोदाय काककूर्मादीनां विचित्रां ।

tad bhavatām vi-nodāya kāka-kūrma-śidinām vichitrām
Ind. -vnt, *G. pl. m.* -īra, *D. sg.* Bahue. -īl, *G. pl. m.* -īra, *Ac. sg. f.*
 Therefore of you for the entertainment of the crow-the the wonderful
Pres. Par. story I tell. By the princes tortoise-etc.

कथां कथयामि । राजपैतैरुक्तं । आर्यं कथनां ।

kathām kathnyāmi. rājan-putrais uktam: ārya kathyatām.
-thā, Ac. sg. kath, *1. sg.* *Ttp.* -ra, *I. pl.* vach, *N. sg. n. past* -ya, *F. sg.* kath, *S. sg. Imp. Pass.*
Pres. Par. story I tell. By the princes said: Reverend Sir, it may be told.

विष्णुशर्मेवाच । शृणुत । संप्रति मित्रलाभः प्रस्तुयते यस्या-

vishnu-śarmā uvācha: śṛigata; samprati mitra-labbhas pra-stūyate, yasya
-man, N. sg. vach, *S. sg.* śru, *3pl. Imp.* *Ind.* *Ttp.* -īha, *N. sg.* śru with pra, *S. sg. yad, G. sg. m.*
Pres. Par. Vishnuśarmā said: Listen; now the friend- is introduced, of which
Pres. Par.

यमाद्यः श्लोकः ॥

ayam ālyas ślokas :
 idam, *N. sg. m.* -īya, *N. sg. m.* -īka, *N. sg. m.*
 this the first verse :

॥ मित्रालाभः ॥

MITRA-LĀBHĀS.

Tip. -kha, N. sg.

FRIEND-ACQUISITION.

असाधना विज्ञहीना बुद्धिमंतः सुखत्तमाः ।

a-sādhanās vitta-hīnā buddhimantās subhīttamis
 Bahue. -na, N. pl. m. Tip. -na, N. pl. m. (rel. hā). -māt, N. pl. m. su-hīd, N. pl. m. Superl.
 Having no-means, of wealth-destitute, the wise, (if) very friendly,

साधयंत्याशु कार्याणि काककूर्ममृगाखुवत् ॥ १ ॥

sādhayanti āśu khryāpi kāka-kūrma-mṛiga-ākhu-vat. (1)
 sādh. 3 pl. Pres. Ac. sg. n., Adv. -ya, Ac. pl.
 Par. Case
 accomplish quickly purposes like-the crow-the tortoise-the deer-the mouse.

राजपुत्रा ज्ञुः । कथमेतत् । विष्णुशर्मा कथयति ।

rājān-putrās īchus : katham etad? viśhnu-karmā kathayati:
 Tip. -ra, N. pl. vach, 3 pl. Perf. Par. Ind. etad, N. sg. n. -man, N. sg. kāla, 3 sg. Pres. Par.
 The princes said: 'How that?' Viśhヌarman relates:

अस्मि गोदावरीते विशालः शालसीतहः । तत्र

asti godāvare viśhūlās kīlmali-tarūs ; tatra
 as, 3 sg. Pres. Par. Tip. -ra, L. sg. -la, N. sg. m. Kāra. -ru, N. sg. Ind.
 There is on the Godāvare a large silk cotton-tree ; thereon

नानादिग्देशादागत्य रात्रौ पलिष्ठो निवर्तते । अथ

nānā-dīp-deśat ī-gatya rātrau pakshiqas ni-vasanti. atha
 Tip. -da, Ab. sg. gam with ī, Ger. -ri, L. sg. -shin, N. sg. m. vas with ul, 3 pl. Ind.
 from various-region-country having arrived at night birds dwell. Now

कदाचिद्वसन्नायां रात्रावस्थाचलचूडावलविनि भगवति

kallā-chid ava-sanniyam rātrau astāchala-chūḍāavalambini bhagavati
 Ind. Ind. sad with ava, L. sg. f. -ri, L. sg. Tip. -bin, L. sg. m. -vat, L. sg. m.
 once, being ended the night, while on setting-mountain- the venerable

कुमुदिनीनायके चंद्रमसि लघुपतनकनामा वायसः प्रभुङ्कः

kumudini-nāyake chandramasi laghupatanaka-nāmā vāyassas pra-buddhas
 Tip. -ka, L. sg. m. -mas, L. sg. Bahue. -man, N. sg. m. -mā, N. sg. budh with pra, N. sg. m.
 lotus-lover the moon, Laghupatanaka-named a crow, past. Pic. Pass. being awake,

कृतांतभिव द्वितीयमायांतं व्याधमपश्यत् । तम-

kṛitāntam	iva	dvitīyam	śyāntam	vyaḍham	apadyat.	tam
-ta, Ac. sg.	Ind.	-ya, Ac. sg. n.	ya with t. Ac. sg. m.	-da, Ac. sg.	drī, 3 sg. Impf. Par.	.
Death	like	a second,	approaching	a hunter	saw.	Him

वलोक्याचित्यत् । अथ प्रातरेवानिष्टदर्शनं

ava-lokya	schintayat :	adya	prātar	eva	anishta-darśanam
lok with ava, Ger.	chint, 3 sg. Impf. Par.	Ind.	Ind.	Ind.	. Tip. -na, N. sg.
having seen	he reflected :	To day	early	indeed	of unwished-the sight

जातं । न जाने किमनभिमतं दर्शयिष्यति ।

jātam ;	na	jāne	kim	an-abhimatam	darśayishyati
Jam, N. sg. n. past	Ind.	Jāh, 1 sg. Pres. Ātm.	Ac. sg. n.	Karm.-ta, Ac. sg. n. (ref. man with abhi)	drī, 3 sg. Pat. il. Par. Caus.
produced ;	not	do I know,	what	disagreeable	it will show.

इत्युक्ता तदनुसरणक्रमेण व्याकुलाश्चित्तः ।

iti	uktvā	tad-anusaraṇa-kramēya	vyākulas	chalitas.
Ind.	vach, Ger.	Tip.-na, 1 sg.	-la, N. sg. m.	chal, N. sg. m. past Pic. Pass.
Thus	having said	by way-of following-him	perplexed	be moved about.

थतः । शोकस्थानसहस्राणि भयस्थानशतानि च ।

yatas,	śoka-sthāna-sahasrāṇi	bhaya-sthāna-śatāni	cha
Ind.	Tip.-na, N. pl.	Tip.-ta, N. pl.	Ind.
For,	Of sorrow-occasions-thousands,	of fear-occasions-hundreds	and

दिवसे दिवसे मृढमाविग्रहति न पंडितं ॥ २ ॥

divase	divase	mūḍham	śa-viṣanti	na	panditam. (2)
-as, L. sg.	-as, L. sg.	mūḍh, Ac. sg. m. past	vīḍh, with s, 3 pl.	Ind.	-ta, Ac. sg. m.
by day	by day	the fool	approach,	not	the wise.

अन्यच । विषयिणामिदमवश्यं कर्तव्यं ।

anyad	cha,	vishayinām	idam	avaśyam	kartavyam.
-ya N. sg. n.	Ind.	-yin, O. pl. m.	idam, N. sg. n.	Ind.	kṛti, N. sg. n. Pic. Pat.Poss.
Again	and;	Of men of the world	this	surely	to be done.

उत्थायोत्थाय बोद्धव्यं महद्भयमपश्यति ।

ut-thāya	ut-thāya	bodhiḥavyam	mahat	bhayam	upa-sthitam,
sthā with ut,	sthā with ut,	bodhi, N. sg. n.	4. N. sg. n.	-ya, N. sg. sthā, with upa, N. sg. n.	.
Ger.	Ger.	Ptc. Pat. Poss.	pat, with ut, 3 sg. Pat. il. Par.	past Ptc. Poss.	
Having risen,	having risen,	it is to be thought,	great	danger	impending,

मरणव्याधिशोकानां किमप्यनिपतिष्यति ॥ ३ ॥

maraga-vyāḍhi-sokānām	kim	adya	ni-patiṣyati ? (3)
Deceased. -ka, O. pl.	kim, N. sg. n.	Ind.	pat, with ni, 3 sg. Pat. il. Par.
of death-sickness-sorrow.	which	to-day	will fall down ?

अथ तेन व्याधेन तंडुकणांचिकीर्यं जालं

sthā	tena	vyaḍhena	tapjula-kuṣāṇā	vi-kirya	jālam
Ind.	Ind.	Ind.	Tip.-ya, Ac. pL	kṛti, with vi, Ger.	-la, N. sg.
Then	by that	hunter	rice-grains	having scattered,	a net

विस्तीर्णः । स च प्रचक्षन्तो भूत्वा स्थितः ।

vi-stirṇam ; stir, with vi, N. sg. m. past Ptc. Pass.	sns	cha	pra-channas chhad, with pra, N. sg. m. past Ptc. Pass.	bhūtvā	sthitas.
was spread ;	he	and	hidden	having been	stood.

तस्मिन्ब्रेव काले चित्रशीवनामा कपोतराजः सपरिवारो

tasmin	eva	kāle	chitrar̥īva-nāmā	kapota-r̥ījas	sa-parivāras
tad, L. sg. m.	Ind.	ja, L. sg.	Bahus.-man, N. sg. m.	Trip.-ja, N. sg.	Bahur.-ra, N. sg. m.
At that	very	time	Chitrar̥īva-nāmed	a pigeon-king	with-retinue

विद्यति विसर्पेत्तांसंडुक्षकणानवल्लोकयामास । ततः

viyanti	vi-sarpān	tāñ	tandula-kaṇḍa	ava-lokayām-kaṇ.	tañas
, L. sg.	spip. with vi, N. sg. m.	tad, Ac. pl. m.	Tip.-ṣa, Ac. pt. lok, with ava, 3 sg. Perf. Par.	Ind.	
in the air	flying-about	those	rice-grains	espionage-was.	Then

कपोतराजसंदुलकण्णान्कपोतान्प्रत्याह । कुतो इच्छा

kapota-rājās Ttp. -ja, N. sg. the pigeon- king	tandula-kaga-lubdhān Ttp. -dha, Ac. pl. ss. (ref. lubh) the rice-grains desiring	kapothā -4a, Ac. pl.	prati-āha : ah, with prati, 3 ag.	kutas <i>Ind.</i>	atra <i>Ind.</i>
---	--	-------------------------	--------------------------------------	----------------------	---------------------

निर्जने वने तंदुसकणानां संभवः । तच्चिरूपतां तावत् ।

nis-jane	vane	tadjula-kapānām	sam-bhavas?	tad	ni-rūpyatām	tivat?
Bahus.-na, <i>f. sg. n.</i>	-na, <i>L. sg.</i>	<i>Ttp.-na, G. pl.</i>	-va, <i>N. sg.</i>	tad, <i>N.</i> <i>sg. n.</i>	rūp, with ni, <i>3 sg.</i> <i>Imp. Past.</i>	<i>Ind.</i>
in the lonely	wood	of rice-grains	the produc- tion?	That	may be in- vestigated,	first!

भद्रमिदं न पश्यामि । प्रायेणानेन तं चूलकण्ठो भेना-

bhadram	idam	na	paśyāmī.	polyeṣa	naṣṇa	tanḍula-kaya-lobhena
-ra, Ac.	idam, Ac.	Ind.	dṛś, I. sg.	ya, I. sg.	idam, I.	Ttp.-kha, I. sg.
sg. n.	sg. n.		Prae-Par.	Ade.	sg. m.	

साभिरपि तथा भवितव्यं ।

nsmābhīs named, <i>I. pt.</i> by us	api <i>Ind.</i>	tathā <i>Ind.</i>	bhavitavyam, <i>N. sg. n. Ptc. Past. Poss.</i> to be fared,
---	--------------------	----------------------	---

कंकणस्था तु लोभेन मग्नः पंके सुदूरे ।

kākhanasya	tu	lobhena	magnas	pāśke	su-dustare
-ya, G. sg.	Ind.	-bha, I. sg.	mall, N. sg. m. past Ptc. Pass.	-ka, I. sg.	Karm.-ra, I. sg. m. or m.
of gold	(but)	through desire	plunged	in a mire	very-difficult-to be crossed,

हृदयान्वेण संप्राप्तः परिकः स मृतो यथा ॥ ४ ॥

vṛiddha-vyāghreṇa <i>Karm.-ra, L. sg.</i>	sam-pra-śiptas <i>N. sg. m. past Ptc. Pass.</i>	pathikas -ka, N. sg.	sas -tad, N. sg. m.	mritas mri, N. sg. m. past Ptc. Pass.	yathā. <i>Ind.</i>	(4)
by an old-tiger	seized	wanderer	that	dead	ns.	

कपोता ऊँचः । कथमैतत् । स्त्रो इव वीत् ।

kapatás	úchus :	katham	etad?	sas	abratí:
-ta, N. sg.	vach, 3 pl. Perf. Par.	Ind.	etad, N. sg. n.	tad, N. sg. n.	bud, 3 sg. Impf. Par.
The pigeons	said:	how	that?	He	said:

अहमेकदा इचिणारणे चरन्वपयं । एको दृढ़व्याघ्रः स्नातः

aham ekadā daksinā-aranye ehsan apasāyam, ekas vṛiddha-vyāghras snātās
 named, Ind. Karm.-ta, L. sg. char, N. sg. m. drīś, 1 sg. eka, N. Karm.-ta, N. sg. m. Karm.-ta, N. sg. m.
 N. sg. I once in the south-roaming saw, An old-tiger bathed
 past Ptc. Pass.

कुशहसा: मरक्षीरे ब्रूते । भो भोः पांथ दद्

kuśa-hastas sarns-tire brūte: bho bhos pāntha, idam
 Baker.-ta, N. sg. m. Tp.-ta, L. sg. brū, 3 sg. Pres. Aitm. Ind. Ind. -tha, F. sg. idam, N. sg. n.
 with kuśa grass-on a lake-bank says: Ho, ho, wanderer, this
 in his hand

सुवर्णकंकणं शक्तात् । ततो लोभाकृष्णे केनचित्पाथेन-

suvarṇa-kañkṇam grīhyatām! tatas lobha-ākṛṣṇe kena-chid pānthena
 Tp. -ta, N. sg. erah, 3 sg. Ind. Tp.-ta, L. sg. m. (rū. krish with h) kim, Ind. -tha, L. sg.
 gold-bracelet may be taken! Then by a desire-attracted some wanderer
 Tp. -ha, L. sg.

लोचितं । भाग्येनैतवंभवति । किंलभित्तात्मसंदेहे

lōchitam: bhāgyaena etad sam-bhavati; kim-tu asmin ātmā-sandehe
 loch with a, N. sg. -ya, L. sg. etad, N. bhā with sam, Ind. Ind. idam, L. sg. m. Tp.-ha, L. sg.
 it was considered: luckily this 3 sg. Pres. Par. happens; but in this life-risk

प्रहृतिर्न विधेया ।

pra-vr̄ittis na vi-dhēyā;
 -ti, N. sg. Ind. dhā with vi, N. sg. f. Ptc. Past. Pass.
 engagement not to be made;

यतः । अनिष्टादिष्टामेऽपि न गतिजायते गृभा ।

yatas, an-iṣṭāt iṣṭā-lōbhā apī na gatis jāyate śubhā,
 Ind. Karm.-ta, Tp.-bha, L. sg. Ind. Ind. -ti, N. sg. Jan, 3 sg. Pres. Aitm. -bha, N.
 Ab. sg. (rū. iṣṭ). For From an on pleasure- even not a result is produced prosperous,
 unpleasant one reception

यचास्ते विषसंबर्गोऽमृतं तदपि मृत्यवे ॥ ५ ॥

yatra āste visha-saṁsargas a-mṛitam tad apī mrityave. (5)
 Ind. As, 3. sg. Tp.-ga, N. sg. Bañu-ta, tad, N. Ind. -yu, D. sg.
 Pres. Aitm. where there lies poison-mixture, Ambrosia that even for death.

किंतु सर्वचार्यार्जने प्रहृतिः संदेह एव ।

kim-tu sarvatra artha-arjane pra-vr̄ittis sam-dehas eva.
 Ind. Ind. Ind. Tp.-ra, L. sg. -ti, N. sg. -ha, N. sg. Ind.
 However everywhere in wealth acquisition engaging risk certainly.

तथा चोक्तं । न संश्यमनारक्ष नरो भद्राणि पश्यति ।

tathā eha uktam, na sam-sayam an-āruhya naras bhadriṣi paśyati
 Ind. Ind. vach, N. sg. n. Ind. -ya, Ac. sg. am before ruk -ra, N. sg. -ra, Ac. pl. m. drīś, 3 sg.
 Thus and said, Not risk not-having a man prosperity beholds,
 past Ptc. Pass. having en- countered,

संश्य पुनरारक्ष यदि जीवति पश्यति ॥ ६ ॥

sam-śayam punar ā-rūhya yadi jīvati paśyati. (6)
 -ya, Ac. sg. Ind. ruh with ā, Ger. Ind. Jiv, 3 sg. Pres. Par. drīś, 3 sg. Pres. Par.
 risk on the con- having en- if be lives, he sees (it).
 trary countered,

तच्चिरूपयामि तावत् । प्रकाशं द्रुते । कुत्र तव कंकणं ।

tad	ni-rūpayāmi	tāvat.	pra-kākam	brūte :	kutra	tava	kañkānam?
tad, Ac.	rūp with ni, 1 sg.	Ind.	Ind.	brū, 3 sg.	Ind.	yudhmad,	-ns, N. sg.
sg. n.	Pres. Par.			Pres. Afn.		G. sg.	
That	I investigate	then.	Aloft	he says :	Where	of thee	the bracelet?

व्याघ्रो रक्षां प्रसार्य इर्शयति । पांथोऽवदत् । कथं

vyāghras	hastam	pra-sīrya	darśayati.	pāñthas	avādat :	katham
-ra, N. sg.	-ta, Ac. sg.	stī with pra,	dṛśi 3 sg. Pres.	-tha, N. sg.	ved, 3 sg.	Ind.
The tiger	the paw	having stretched- forth	shows.	The wan- derer	Impf. Par.	said :

मारात्मके लघि विश्वासः । व्याघ्र उवाच । इष्ट्यु रे पांथ ।

mārā-ātmaka	tvayi	vi-śvāsaḥ?	vyāghras	uvācha :	śrīpu	re	pāñtha!
Baher.-ka, L. sg. m. (Ātmaka)	yudhmad.	-ra, N. sg.	-ra, N. sg.	vach, 3 sg.	śru, 2 sg.	Ind.	-tha, F. sg.
in the mur- der-minded	in thee	confidence?	The tiger	said :	Listen	O	wanderer!

प्रागेव यौवनदशायामतिरुदृत्त आसं । अनेकगोमानुपाणां बधाने

prāk	eva	yaśvana-	ati-durvittas	śāsam.	aneka-go-	badhīt	me
		daśyām			mānushūpām		
prāk, Ac.	Ind.	Ttp. -4a, L. sg.	Kerm.-ta, N. sg. m.	as, 1 sg.	Kerm.-ta, G. pl.	-dha, Ab. sg.	anend. G. sg.
For- merly	indeed	in the youth- period	exceedingly-	I was.	Of many-cows- (and)-men	because of the murder,	of me

पुचा मृता दाराय वंशहीनस्थाहं । ततः केनचिद्भार्मिकेण-

putrās	mṛitās	dāris cha	vaśīka-hinas	cha sham.	tatas kena-chid	dhārmikeya
-ra, N. sg.	mṛit. N. pl. m.	-ra, N. Ind.	Ttp.-na, N. pl. sg. m. (hā)	Ind.	asund.	kim, I. sg. m.
the sons	dead,	wife and,	family-deprived	I.	Then	by some
						virtuous

हमादिष्टः । दानधर्मादिकं चरतु भवान् । तदुपदेशादिदानीभूमिः

aham	śi-dashṭas :	dāna-dharma-ādikam	charatu bhavān.	tad-upadeśāt idāniṁ ahām		
anend.	dīś with śi, N. sg.	Baher.-ka, Ac.	char, 3 sg.	-vat, N.	Ttp. -4a, Ab. sg.	anend.
N. sg.	m. past Ptc. Pass.	ap. n. (hā)	Impf. Par.	sg. m.	Ind.	N. sg.
I	was advised :	Liberality-virtue,	should you.	Of him-because now	I	
		etc.	practise	of the advice		

स्वानशीलो दाता दृढो गतितनखदतो न कथं विश्वासभूमिः ।

śvāna-śīlas	dātā	vṛiddhas	galita-nakha-dantas	na	katham	viśvāsa-bhūmīs?
Baher.-ka, N. sg. m.	-tri, N.	-dha, N. sg. m.	Baher.-ta, N. sg. m.	Ind.	Ind.	Ttp. -mi, N. sg.
ablation-	charitable,	old,	having lost-claws-	not	how	a confidence- object?
observing,			(and)-teeth			

यतः । इच्छाध्ययनदानानि तपः सत्यं इति: चमा ।

yatas,	ijyā-adhyayana-dānāni	tapas	satyam	dhritis	kshamā
Ind.	Desires.	-na, N. pl.	-ya, N. sg.	-ti, N. sg.	-ma, N. sg.
For,	Sacrificing-study-charity,	penance,	truth,	firmness,	forgiveness,

अलोभ इति मार्गीऽयं धर्मस्वाद्यविधः स्वतः ॥ ७ ॥

a-loblas	iti	mārgas	ayam	dharmasya	ashtān-vidhas	smṛitas; (7)
Korm.-bha, N. sg.	Ind.	-ga, N. sg.	idam, N. sg.	-ma, G. sg.	Baher.-dha, N. sg. m.	smṛi, N. sg. m. post. Ptc. Pass.
want-of desire,	thus	way	this	of virtue	the eight-fold	is recorded;

त च पूर्वस्तुर्वगो दंभार्थमपि सेवये ।

tatra pūrvas chatur-vargas dambha-artham api sevyate;
 Ind. -va, N. sg. m. Drigu. -ga, N. sg. m. Ind. (-ha, Ac. sg.) Ind. sev, 3 sg. Pres. Pass.
 There the former four-collection for simulation's sake also is attended to;

उत्तरस्तु चतुर्वगो महात्मन्येव लिष्टति ॥ ८ ॥

uttaras tu chatur-vargas mahā-ātmani eva tishṭhati (8)
 -ra, N. sg. m. Ind. Drigu. -ra, N. sg. Bahwe. -man, L. sg. m. Ind. sthā, 3 sg. Pres. Par.
 the latter but four-collection in the great-minded only stands.

मम चैतावांसोभविरहो येन स्वाहस्तमपि सुवर्णकंकणं

mama cha etāvān lobha-virahas yena sva-hasta-stham api suvarṇa-kalikapam
 usmād, Ind. -vat, N. Tip. -ka, N. sg. yad, 3 sg. n. Tip. -stha, Ac. sg. n. Ind. Tip. -ṣa, Ac. sg.
 G. sg. ag. m. Of me and such desire-freedom that in the own-hand- even the gold-bracelet
 standing

यस्मै कस्यैचिदातुमिच्छामि । तथापि व्याघ्रो मानुषं खादती-

yasmani kasmal-chid dātum ichchāmī. tathā api vyāghras mānusham khādati
 yad, D. ksm. D. Ind. -da, Ind. ish, 3 sg. Ind. Ind. -ra, N. sg. -sha, Ac. sg. khād, 3 sg. Pres.
 ag. m. ag. m. Pres. Par. to any-body to give I wish. So even, 'the tiger the man devours,'

ति लोकप्रवादो दुर्निवारः ।

iti loka-pravādas dus-nivāras.
 Ind. Tip. -da, N. sg. -ra, N. sg. m.
 thus the world-report difficult-to be overcome.

यतः । गतानुगतिको लोकः कुट्टनीमुपदेशिनो ।

yatas, gata-anugatikas lokas kuṭṭanīm upa-deśinim
 Ind. Bahwe. -ka, N. sg. m. -ka, N. sg. -ni, Ac. sg. -din, Ac. sg. f.
 For, The predecessor-following world a bawd as instructress

प्रमाणयति नो धर्मं यथा गोप्तमपि दिजं ॥ ९ ॥

pramāṇayati nas dharmē yathā go-ghnam api dvi-jam. (9)
 pramāṇaya, 3 sg. Pres. Par. asmad, D. pl. -ma, L. sg. Ind. Tip. -na, Ac. sg. m. Ind. -ja, Ac. sg. m.
 holds up as a model to us in virtue, as a cow-killing also a twice-born.

मया च धर्मशास्त्राण्यधीतानि । शृणु ।

mayū cha dharmena-śāstriṇī adhi-ītāpi. śrīmu !
 asmad, L. sg. Ind. Tip. -ra, N. pl. i with adhi, N. pl. n. past Ptc. Pass. śru, 2. sg. Imp. Par.
 By me and of religion-the books rend. Listen;

मरुस्थार्यां यथा दृष्टिः चृधार्ते भोजनं तथा ।

maru-sthalyām yathā vrishṭis kshudhā-ārte bhojanam tathā,
 Tip. -ll, L. sg. Ind. -ti, N. sg. Tip. -ta, L. sg. m. -na, N. sg. Ind.
 In a desert-place as rain, in the hunger-pained food thus,

दरिद्रे दीयते दानं चक्षुं पांचुनंदन ॥ १० ॥

daridre dlyate dānam sa-phalam pāñḍju-nandana. (10)
 -ra, L. sg. m. da, 3 sg. Pres. Pass. -na, N. sg. Bahwe. -la, N. sg. n. Tip. -na, V. sg.
 Unto a poor is given a gift fruitful, O Pāñḍju-son.

प्राण यथाक्षरोऽभीष्टा भूतानामपि ते तथा ।

प्रिपुष्टि॒ यथाः॑ अत्मानस॒ अभि॒ अश्ति॒ अ॒ भूतानाम्॑ अपि॒ ते॒ तथाः॑
-या, N. pl. Ind. -man, G. sg. Ish with abhi, N. pl. m. -ta, G. pl. n. Ind. tad, N. Ind.
Life as of oneself dear, of living beings also it thus,

आत्मौपमेन भूतेषु दद्यां कुर्वति साधवः ॥ ११ ॥

अत्मानौपम्येन भूतेशु दद्याम् कुर्वन्ति साधवास् ॥ ११ ॥
-त्मानौपम्येन, I. sg. भूतेशु -ता, L. pl. n. दद्याम् आकृति॒ कृति॒ एति॒ एति॒
Through self-comparison unto living beings sympathy bestow the good.

अपरं च । प्रत्याख्याने च दाने च सुखदुःखे प्रियाप्रिये ।

अपराम् चा, प्रति॒ अ॒ क्षयाने चा दाने चा सुखा॒ दुःखो॒ प्रिया॒ अप्रिये॒
-त्मा, N. sg. u. Ind. -ना, L. sg. Ind. -ना, L. sg. Ind. द्रष्टव्या॒ ला, L. sg. द्रष्टव्या॒ या, L. sg.
Another and, In refusing and, in granting and, in pleasure- in pleasing-
(and) pain, (and) displeasing,

आत्मौपमेन पुरुषः प्रमाणमधिगच्छति ॥ १२ ॥

अत्मानौपम्येन पुरुषाः प्रामाण्यम् अधि॒ गच्छति॒ ॥ १२ ॥
-त्मानौपम्येन, I. sg. पुरुषाः ना, N. sg. प्रामाण्यम् आकृति॒ गम with अधि, 3 sg. Pres. Par.
through self-comparison a man a scale obtains.

अन्यच । मातृवत्परदारेषु परद्रव्येषु लोष्टवत् ।

अन्यद् चा, मातृ॒ वत् परा॒ दारेशु परा॒ द्रव्येशु लोष्टा॒ वत्
-या, N. sg. n. Ind. Ind. त्प्रा॒ या, L. pl. त्प्रा॒ या, L. pl. Ind.
Again and, As-on a mother on another's-wife, on another's-possessions as-on a lump
of earth,

आत्मवस्तुभूतेषु यः पश्यति स पंडितः ॥ १३ ॥

अत्मानौवत् सर्वा॒ भूतेशु या॒ पास्यति॒ सा॒ पंडितः॒ ॥ १३ ॥
Ind. कर्मा॒ ता, L. pl. n. या॒ यदि॒ आकृति॒ तदि॒ आकृति॒ ता, N. sg. n.
as-on himself on all-beings who looks, he wise.

तं चातीव दुर्गतस्तेन तजुभ्यं

त्वम् चा॒ अति॒ इवा॒ दुस्गताः॒ तेना॒ तदि॒ तुभ्यम्॒
युश्मद्, N. sg. Ind. Ind. Ind. कर्मा॒ ता, N. sg. n. यदि॒ आकृति॒ तदि॒ आकृति॒ युश्मद्, D. sg.
Thou and exceedingly bad-circumstanced, therefore this to thee

दातुं चयांशोऽहं । तथा चोक्तं ।

दातुम् शा॒ यत्नास॒ अहम्॒ तथाः॒ चा॒ उक्तम्॒
दा, Ind. बहुवा॒ ना, N. sg. m. अहम्, N. sg. Ind. Ind. वाचा॒ ना, N. sg. n.
to give endeavouring I. अपि॒ प्राप्ति॒ तदा॒ आकृति॒ युश्मद्, D. sg.
Thus and said,

दरिद्राभर कौतेय मा प्रयच्छेष्वरे धनं ।

दरिद्रान् भारा॒ कांतेया॒ मम॒ प्रा॒ याचेह्हा॒ इवारे॒ धनाम्॒
-रा, Ar. pl. m. भरि॒ अ॒ प्रा॒ या॒ इ॒ यम् with प्रा॒ या॒ रा, L. sg. ना, Ar. sg.
The poor support, O son of Kunti, not bestow on a lord wealth,

चायात्मौषधं पर्यं नीरजस्य किमौषधे ॥ १४ ॥

व्याधिस्या॒ उष्ठाद्याम्॒ पथ्याम्॒ निस्तुर्जाया॒ किम्॒ उष्ठाद्यासि॒ ? ॥ १४ ॥
-या, G. sg. n. उष्ठा॒ ना, N. sg. या॒ ना, N. sg. नीरजा॒ ना, G. किम्॒ आकृति॒ ना, N. sg. n. उष्ठा॒ ता, L. pl.
Of the diseased medicine wholesome, of the un- what with drugs ?

अन्यत्र । दातव्यमिति यदानं दीयते इनुपकारिणे ।

anyad cha dātavyam iti yad dānam dīyate an-upakāriṇe
 -ya, N. sg. n. Ind. da, N. sg. n. Ptc. Ind. yad, N. sg. n. -na, N. sg. da, N. sg. Pres. Karma -na, D. sg. m.
 Again and, 'It ought to thus what gift is given to one not-conferring
 be given,' benefits,

देशे काले च पात्रे च तदानं सात्त्विकं विदुः ॥ १५ ॥

deśe kāle cha pātre cha tad dānam sāttvikam vidus. (15)
 -in, L. sg. -is, L. sg. Ind. -re, L. sg. Ind. -tad, Ac. -na, Ac. sg. -ka, Ac. vidi, 3 pl. Perf.
 In place, in time and, unto a worthy and, that gift a true one they record.
 person

तदच चरणि खाला सुवर्णकंकं गृह्णाण । ततो चावद-

tad atra sarasī snītvā suvarṇa-kañkānam gr̄hāpa. tatas yāvat
 Ind. Ind. -ras, L. sg. -sa, Ger. Tip. -us, Ac. sg. gr̄hāpa, 2 sg. Ind. Ind.
 Therefore here in the lake having the gold-bracelet accept. Thereupon while
 bathed

शौ तदचः प्रतीतो स्तोभास्त्रः खातुं प्रविशति तावन्न-

asau tad-vachas prati-itas lobhāt saras snītum pra-viśati, tāvāt
 adas, N. Tip. -chās, i with prati, N. sg. -bhā, Ab. sg. -ras, Ac. sg. -sa, Inf. vidi, with pra, 3 Ind.
 sg. m. Ac. sg. m. post Ptc. Pass. -sp. m. Inf. sg. Pres. Par.
 he his word trusting through desire the lake to bathe enters, then

आपके निमग्नः पलायितुमचमः । आपके पतितो इषि ।

mahā-paṅke ni-magnes paliyitum a-kshamas. paṅke patitam
 Karm. -ka, L. sg. mali with ni, N. sg. ay with park, Karm. -ma, N. -ka, L. sg. pat, Ac. sg. m. post
 m. post Ptc. Pass. Inf. sg. m. Inf. sg. m. post Ptc. Pass. -sa, 2 sg. Pres.
 into the great-mire plunged to escape unable. Into the mire the fallen

दृष्टा आघो इवदत् । अहह मस्ताप्तेः पतितो इषि ।

dṛishṭvā vyāghras avadat: ahaḥ mahā-paṅke patitas asi;
 dṛiṣṭi, Ger. -ra, N. sg. vad, 3 sg. Impf. Ind. Karm. -ka, L. sg. pat, N. sg. m. -sa, 2 sg. Pres.
 having seen the tiger said: 'Ah, ah, into the great-mire fallen thou art;

अतस्मामहमुत्थापयामि । इत्युक्ता इनैः शनैः-

atas tvām sham ud-sthāpayāmi, iti uktvā sanais sanais
 Ind. yushmad, asmad, N. sg. sthā with ud, 1 sg. Ind. vach, Ind. Ind.
 thence thee I lift out,' thus having said, slowly slowly

रुपगम्य तेन व्याघ्रेण भृतः स पाठो इच्छितयत् ।

upa-gamya tena vyāghreṇa dhṛitas sas pāñthas achintayat:
 ram with upa, Ger. Ind, L. sg. m. -ra, L. sg. dhṛi, N. sg. m. Ind, N. -ha, N. sg. chint, 3 sg. Impf.
 having approached, by that tiger seized -sa, N. sg. Par.

न धर्मग्राहं पठतीति कारणं

na dharma-śāstram paṭhati iti kāraṇam,
 Ind. Tip. -ra, Ac. sg. paṭh, 3 sg. Pres. Par. Ind. -sa, N. sg.
 Not 'the law-book' he reads,' thus is a reason,

न चापि वेदाध्ययनं दुरात्मनः ।

na cha apि veda-adhyayanam dus-ātmānas
 Ind. Ind. Ind. Tip. -ra, N. sg. Bohar. -man, G. sg. m.
 not and also the Veda-study of the wicked-minded,

ख्भाव एवाच तथातिरिच्यते

sva-bhāvās eva atra tathā ati-richyate
 Karm. -va, N. sg. Ind. Ind. Ind. rich with ati. sg.
 the inborn-disposition only here thus Prev. Past.
 prevails,

यथा प्रकृत्या मधुरं गवी पयः ॥ १६ ॥

yathā pra-kṛtyā madhuram gavām payas. (16)
 Ind. -ti, I. sg. -ra, N. sg. n. go, G. pl. -yas, N. sg.
 as by nature sweet of cows the milk.

किंच । अवशेषद्वियचित्तानां हस्तिस्त्रानमिव किया ।

Kim-cha, avāda-indriya-chittānām hastin-snānam ivā kriyā,
 Ind. Ind. Balāv. -ta, G. pl. m. Tip. -na, N. sg. Ind. -yā, N. sg.
 Moreover, Of those with unsubdued senses- elephant-bathing like the action,
 (and)-mind

दुर्भगाभरणप्राप्यो ज्ञानं भारः कियां विना ॥ १७ ॥

durbhagā-ābharaṇa-prāyas jñānam bhāras kriyām vīśā. (17)
 Balāv. -ya, N. sg. m. -na, N. sg. -ra, N. sg. -yā, Ac. sg. Ind.

Unhappy women's-ornaments-resembling knowledge a burthen action without.

तथाया भद्रं न लतं यद्व मारात्मके विशासः लतः ।

tad mayā bhadram na kṛitam yad atra mūra-ātmake viśvāsas kṛitas.
 tad. N. sg. -ra, N. sg. m. Ind. kri. N. sg. m. Ind. Ind. Balāv. -ka, L. sg. m. -ra, N. sg. kri. N. sg. m.
 sg. n. I. sg. p. Pl. Past. (Ātmak) past Pl. Pass.
 This by me prosperous not done, that here in the murderous- confidence placed.
 minded.

तथा छुक्तं । नदीनां शस्त्रपाणीनां नखिनां गृणिणां तथा ।

tathā hi uktam, nadinām kastra-pāṇīnām nakhinām śringiṇīm tathā,
 Ind. Ind. vach. N. sg. n. past -ti, G. pl. Balāv. -pi, G. pl. m. -in, G. pl. m. -in, G. pl. m. Ind.
 Thus for said, Of rivers, of the weapon-in of the claw of the horn thus,
 hand having, possessing, possessing

विशासो नैव कर्तव्यः खीपु राजुक्लेषु च ॥ १८ ॥

viśvāsas na eva kartavyas strishu rājan-kuleshu cha. (18)
 -ra, N. sg. Ind. Ind. kri. N. sg. m. Pte. Put. Pass. -ti, L. pl. Tip. -ta, L. pl. Ind.
 confidence not by any means to be made, in women, in kings' families and.

अपरं च । सर्वस्य हि परीक्ष्यते ख्भावान् नेतरे गुणाः ।

aparam cha, sarvasya hi pari-ikshyante sva-bhāvās na itare gunāḥ;
 -ra, N. sg. n. Ind. -ra, G. sg. m. Ind. iksh with pari. s. pl. Karm. -va, N. pl. Ind. -ra, N. pl. m. -qa, N. pl.
 Another and, Of every one indeed are investigated the natural-dis- not the other qualities;
 positions,

अतीत्य हि गुणान्वर्दान्खभावो मूर्धि वर्तते ॥ १९ ॥

ati-itya hi guṇān sarvān sva-bhāvās mūrdhani varitate. (19)
 I with ati, Ger. Ind. -qa, Ac. pl. -ra, Ac. pl. m. Karm. -va, N. sg. -dhan, L. sg. vṛtī, S. sg. Pres. dim.
 excelling for qualities all the natural- at the head stands.

अन्यत्र । स हि गणणविहारी कल्पवध्यसकारी

anyat cha, sas hi gaganya-vihārī kalmasha-dhvainā-kārī¹
 -ya, N. sg. n. Ind. tad, N. sg. m. Ind. Tip. -rin, N. sg. m. Tip. -vin, N. sg. m.
 Again and, This indeed in the sky-roaming sin-destruction-causing

दशशतकरधारी ज्योतिषं मध्यचारी ।

daśaṇ-kāra-dhārī jyotiṣhām madhya-chārī¹
 Tip. -rin, N. sg. m. -4is, G. pl. Tip. -rin, N. sg. m.
 ten-hundred-rays-bearing of the lights in the midst-wandering

विघुरपि विधियोगाद्वस्ते रात्रणासौ

vighuṇaḥ npi vighi-yogat grasyate rāhuṇāḥ asau ;
 -dha, N. sg. Ind. Tip. -ga, Ab. sg. gras, 3 sg. Pres. Pass. -im, I. sg. adas, N. sg. m.
 the moon even through fate-conjuncture is devoured by Rāhu he ;

लिखितमपि लक्षाटे प्रोच्छितं कः समर्थः ॥ २० ॥

likhitam api lalitāḥ pra-ujjhitum kas sam-arthaḥ ? (20)
 likh, Ac. sg. n. past Ind. -ta, L. sg. ujjh with pra, Pres. kim, N. sg. m. -tha, N. sg. m.
 Ptc. Pass. what is written even on the forehead to-escape who able ?

तति चिंतयन्नेवासौ वाम्बेण वापादितः खादितम् । अतो

iti chintayan eva asau vyāghreṇa vi-ā-pāditas khūditas cha. atas
 Ind. chint, N. sg. m. Ind. adas, N. sg. m. -m, I. sg. pad with vi and a, khūdi, N. sg. m. Ind. Ind.
 Ptc. Pres. Par. N. sg. m. past Ptc. past Ptc. Pass. Caus.

Thus reflecting even) he by the tiger killed, eaten and. Therefore

इत्यं नवीमि कंकणस्य तु लोभेनेत्यादि । अतः सर्वथाविचारितं

aham bravimi: kañkapasya tu lobhena iti-ādi. atas sarvathā a-vichāritam
 aham, N. sg. brth, 1 sg. -pa, G. sg. Ind. abha, L. sg. Ind. Ind. Ind. Karm.-ta, N. sg. n.
 Pres. Par. I say: 'of gold but through etc.' Therefore anyhow an inconsiderate

कर्म न कर्तव्यं ।

karma na kartavyam. yatna,
 -man, N. sg. Ind. kri, N. sg. n. Ptc. Pat. Pass. Ind.
 act not to be done. For,

सुजीर्णमन्म सुविचक्षणः सुतः सुशासिता स्त्री नृपतिः सुसेवितः ।

su-jīrṇam annam su-vichakṣapas sutas su-śāstī strī nṛi-patiḥ su-sevitās
 Karm.-pa, -na, N. sg. Karm.-pa, -na, N. sg. Karm.-ta, -ti, N. sg. Tip.-ti, N. sg. Karm.-ta,
 N. sg. n. N. sg. m. N. sg. f. Well-digested food, a well-discerning son, a well-governed wife, a prince well-served,

सुचिंत्य चोक्तं सुविचार्य चक्षते सुदीर्घकाले इपि न

su-chintya cha uktam su-vichārya yad kṛitam su-dirgha-kālē npi na
 chint, with su, Ind. ukt, N. sg. n. char with ya, yad, N. kri, N. sg. n. Karm.-ta, L. sg. Ind. Ind.
 Ger. past Ptc. Pass. Ger. Caus. sg. n. past Ptc. Pass. Well-having and spoken, well-having what done, in very-long-time even not
 reflected considered

याति विकिर्यां ॥ २१ ॥

yāti vi-kriyām. (21)
 yāt, 3. sg. Pres. Par. -yāt, Ac. sg.
 goes to change.

एतद्वचनं श्रुता कस्तिक्षपोतः सदर्पमाह । आः किमेवमुच्यते ।

etad vachanam frutvā kas - chid kapotas sa-darpam īha: abhi kim evam uchyante?
 etad, -na, Ab. sg. fru, Ger. kim, N. Ind. -ta, N. sg. Aeyay. abhi, 3 sg. Ind. N. Ind. vach, 3 sg.
 Ab. sg. m. This speech having heard some pigeon haughtily said: Ha, what thus is said?

वद्वानां वचनं याच्छमापत्काले चृपस्थिते ।

vipaddhānām vachanam grāhyam āpad-kāle hi upa-sthite,
 -dha, G. pl. m. -na, N. sg. n. grāh, N. sg. n. Ptc. Pst. Pass. Ttp. -ta, L. sg. Ind. sthā with upa, L. sg. m.
 Of the old the word to be accepted misfortune-time for having approached,

सर्वत्रैव विचारेण भोजने न प्रवर्तते ॥ २५ ॥

sarvatra eva vi-chāreṇa bhojane na pravartate. (22)
 Ind. Ind. -na, L. sg. -na, L. sg. Ind. vṛtti with pra, 3sg. Pres. Atm.
 everywhere indeed with reflecting in eating not one engages.

यतः । शंकाभिः सर्वमाकांतमन्दं पानं च भूतले ।

yatas, śāṅkābhīs sarvam ā-krāntam annam pānam cha bhū-tale,
 Ind. -ka, L. pl. -va, N. sg. n. kram with &, N. sg. n. -na, N. sg. -na, N. sg. Ind. Ttp.-ta, L. sg.
 For, By apprehensions everything assailed, food, drink and, on the earth-
 surface,

प्रवृत्तिः कुच कर्तव्या जीवितव्यं कथं तु वा ॥ २६ ॥

pra-vṛttis kutra kartavyā jīvitavym katham nu vā ? (23)
 -ti, N. sg. Ind. kṛti, N. sg. f. Jīv, N. sg. n. Ind. Ind. Ind.
 occupation where to be made, to be lived how now or ?

ईर्ष्यि घृणी लसंतुष्टः कोधनो नित्यशक्तिः ।

īrṣyī ghṝṇī tu a-santuṣṭas krodhānas nitya-śak्तis
 -yin, N. sg. n. -gīn, N. sg. m. Ind. Karm.-ta, N. sg. m. -na, N. sg. m. Karm.-ta, N. sg. m.
 The envious, the censorious but, the dis-satisfied, the passionate, the constantly-suspicious,

परभाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिनः ॥ २७ ॥

para-bhāgya-upajīvi cha shaṭ etc dolkhā-bhāgīnas. (24)
 Ttp. -vin, N. sg. m. Ind. shaṭ, N. etad, N. pl. m. Ttp. -gīn, N. pl. m.
 the on another's-property-living and, six these misery-sharing.

एतच्छ्रुता सर्वे कपोतास्त्रोपविष्ट्राः ।

etad śrutiā sarve kapotis tatra upa-vishṭās.
 etad, Ac. sg. n. śru, Ger. -va, N. pl. m. -ta, N. pl. Ind. vishṭā, with upa, N. pl. m. pres Ptc. Pass.
 This having heard all the pigeons there alighted.

यतः । सुमहांत्यपि शास्त्राणि धारयन्तो वदश्रुताः ।

yatas, su-mahānti apि ḍāśtrāpi dhārayantas bahu-śrūtās
 Ind. Karm.-ta, Ac. pl. n. Ind. -va, Ac. pl. dhārī, N. pl. m. Ptc. Pres. Par. Caus. Bahu-śrauta, N. pl. m. (rl. śru)
 For, Very-great even sciences possessing, having learned-much,

केत्तारः संश्यानां च क्षिप्ते सोभमोहिताः ॥ २८ ॥

ekhettāras saṃśyānām cha kliṣyante lobha-mohitās. (25)
 -tri, N. pl. m. -ya, G. pl. Ind. kliṣ, 3 pl. Pres. ātm. Ttp. -ta, N. pl. m. (rl. muh)
 dispellers of doubts and, are pained by desire-infatuated.

अन्यत्र । सोभात्कोधः प्रभवति सोभात्कामः प्रजायते ।

anyad ehs, lobhāt krodhās pra-bhavati lobhāt kāmas pra-jāyante,
 -ya, N. sg. n. Ind. -bla, Ab. sg. -da, N. sg. bhū with pra, -bha, Ab. sg. -na, N. sg. jan with pra,
 Again and, From desire passion springs, from desire lust is born,

कौभान्मोहस नाशस लोभः पापस्य कारणं ॥ २६ ॥

lobhāt mohas cha, nāśas cha; lobhas pāpasya kārapām. (26)
-bha, Ab. sg. -ha, N. sg. Ind. -ā, N. sg. Ind. -bhā, N. sg. -pa, G. sg. n. -pa, N. sg.
from desire infatuation and, destruction and; desire of evil the cause.

अन्यत्र । अमंभवं हेममगस्य जन्म तथापि रामो लुकुमे मुगाय ।

anyd cha, a-sambhavam hema-mṛigasya janma, tathā api rāmas luluḍbe mṛigasya;
-ya, N. Ind. Baker. -va, N. Tip. -ya, G. sg. -ma, Ind. -ma, N. sg. -bhā, S. sg. -ya, D. sg.
ap. n. ap. n. N. sg. Perf. Atm.
Again and, Impossible the gold-deer's birth, yet thus even Rāma had a de- for the
sire deer;

प्रायः समापन्विपन्निकाले धियोऽपि पुंसां मलिना भवन्ति ॥ २७ ॥

prīyas samāpanna-vipatti-kile dhiyās api puñskim malindā bhavanti. (27)
Ind. Tip. -ya, L. sg. (rt. pad with sam-a) dhi, N. pl. Ind. puñsa, G. pl. -aa, N. pl. f. bhā, S. pl.
often at the apprehended-misfor- the minds even of men obscured become.

अनंतरं सर्वे जालेन बद्धा बध्युः । ततो यस्य वचनात् ।

an-antaram sarvo jālēna baddhās baddhvus. tatas yasya vachanāt
Ind. -va, N. pl. m. -va, I. sg. bandh, N. pl. m. baddh, S. pl. Ind. yad, G. sg. m. -va, Ab. sg.
Immediately all by the net caught were. Then whose through speech

तचावलंबितासां सर्वे तिरस्कृवन्ति ।

tatra ava-lambhitā tam sarve tiraś-kurvanti.
Ind. lamb with ava, N. pl. m. tad, Ac. sg. m. -va, N. pl. m. kṛi with tiraś, S. pl.
there descended, him all reproach.

यतः । न गणस्यायतो गच्छेत्सिद्धे कार्यं समं फलं ।

yatas, na gaṇasya agratas gachchhet, siddhe kārye samam phalam,
Ind. Ind. -pa, G. sg. Ind. gam, S. sg. siddh, L. sg. -ya, L. sg. -ma, N. -va, N. sg.
For, not of a mass in front one should go; succeeding the action, equal the fruit,

यदि कार्यदिपत्तिः स्थानुखरसाच इन्द्रते ॥ २८ ॥

yadi kārya-vipattis syāt mukharas tatra hanyate. (28)
Ind. Tip. -ti, N. sg. -a, S. sg. Pot. Par. -va, N. sg. m. Ind. han, S. sg. Pres. Pass.
if action-failure should be, the leader there is slain.

तस्य तिरस्कारं श्रुता चित्रघीव उवाच । नायमस्य दोषः ।

tasya tiraś-kāram śrutiā chitra-grivas uvācha: na ayam asya doshas;
Ind. -ra, Ac. sg. śru, Ger. Balut, -va, tach, S. sg. Ind. idam, G. -sha, N. sg.
sg. m. Of him the reproach having Chitraragiva said: Not this of him the fault;
heard

यतः । आपदामापतंतीनां चितोऽप्यायाति इतुतां ।

yatas, ā-padām ā-patantidam hitas api ā-yūti hetutām;
Ind. -pad, G. pl. pat with ā, G. pl. f. -a, N. sg. m. Ind. yā with ā, S. sg. -ta, Ac. sg.
For, Of misfortunes arriving a friend even goes-to the state of being
the cause;

माण्डंघा दि वस्यस्य स्तंभीभवति वंधने ॥ २९ ॥

māṭyā-jāṅghā hi vatsasya stambhi-bhavati bandhane. (29)
Tip. -ghā, N. sg. Ind. -sa, G. sg. stambhi-bhā, S. sg. Pres. Par. -na, L. sg.
the mother's-leg for of a calf post-becomes in the fastening

अन्यत्र । स वंभुर्यो विपक्षानामापदुद्धरणचमः ।

anyad cha sas bandhus yas vi-pannānām āpad-uddharṣṇa-kshamas,
-ya, N. sg. m. Ind. tad, N. -du, N. sg. yed, N. sg. m. pad with vi, G. pl. Tip. -ma, N. sg. m.
Again and, He a friend who of the afflicted out of misfortune-to-lift-
able,

न तु भीतपरिचाणवसूपालंभपंडितः ॥ ३० ॥

na tu bhīta-paritṛīpa-vastu-upālambha-papdītas. (30)
Ind. Ind. Tip. -ta, N. sg. m.
Not but the danger-deliverance-means-reproaching-clever.

विपक्षाले विकाय एव कापुरुषलक्षणं । तद्व धैर्यम्-

vipad-kile vi-smayas eva kāpurusha-lakṣaṇam. tad atra dhairyam
Tip. -ia, L. sg. -ya, N. sg. Ind. Tip. -ya, N. sg. Ind. Ind. -ya, Ac. sg.
At misfortune-time amazement just a weak-man's- Therefore here firmness
mark.

वस्त्रं प्रतीकारश्चिन्तयता ।

ava-lambya prati-kūras chintyatām.
lamb with ava, Ger. -ra, N. sg. chint, 3 sg. Tip. Pass.
embracing a-remedy let be thought of.

यतः । विपदि धैर्यमधाभ्युदये चमा

yatas, vi-padi dhairyam, atha abhi-ud-aye kshamā,
Ind. -yad, L. sg. -ya, N. sg. Ind. -ya, L. sg. -ma, N. sg.
For, In misfortune firmness, further in prosperity moderation,

सदसि वाक्पदुता युधि विक्रमः ।

sadasi vāch-paṭuṭā, yudhi vi-kramas,
-das, L. sg. Tip. -ta, N. sg. -dh, L. sg. -ma, N. sg.
in an assembly word-cleverness, in battle heroism,

यशसि चाभिहित्येष्वं श्रुतौ

yasasi cha abhi-ruchis, vyasanam śrutanū,
-sas, L. sg. Ind. -ci, N. sg. -na, N. sg. -ti, L. sg.
in glory and contentment, diligence in sacred study,

प्रकृतिहितमिदं हि महात्मनो ॥ ३१ ॥

prakṛiti-siddham idam hi mahat-ātmanām. (31)
Tip. -da, N. sg. n. (rt. siddh) idam, N. sg. n. Ind. Bohar. -man, G. pl.
by nature-accomplished this indeed of the great-minded.

संपदि यस्य न इष्टो विपदि विषादो रणे च धीरत्वं ।

sam-padi yasya na harshas, vi-padi vi-siddas, rape cha dhicratvam,
-pad, L. sg. yad, G. sg. m. Ind. -sha, N. sg. -pad, L. sg. -da, N. sg. -qa, L. sg. Ind. -va, N. sg.
In happiness whose not exultation, in misfortune despair, in battle and firmness,

तं भुवनचयतिलकं जनयति जननी सुतं विरलं ॥ ३२ ॥

tam bhuvana-traysa-tilakam janayati jananī sutam viralam. (32)
Ind. Ac. sg. m. Tip. -ka, Ac. sg. Jan. 3 sg. Pres. -ni, N. sg. -ta, Ac. sg. m. -ta, Ac. sg. n. dde.
him a world-triad-ornament bears a mother a son rarely.

अन्यकृष्णादेव शतव्या भूतिमिक्षता ।

asyad cha, shat doshās purusheṇa iha hātavyas bhūtiṁ lechchhatā,
-ya, N. sg. m. Ind. shash, N. -sha, N. pl. -sha, I. sg. Ind. ha, N. pl. m. Ptc. -ti, Ac. sg. iah, I. sg. m.
Again and, Six faults by a man here to be avoided, prosperity wishing,

निद्रा तंद्रा भयं कोधं आकस्मयं दीर्घसूचता ॥ ३६ ॥

nidrā tandrā bhayam krodhas alasyam dirgha-sūtratā. (36)
-ra, N. sg. -ra, N. sg. -ya, N. sg. -da, N. sg. -ya, N. sg. -ra, N. sg.
Sleep, sloth, fear, anger, laziness, procrastination.

इदानीमयेवं क्रियतां । सर्वैरेकचित्तीभूय जासमादायोऽनीयतां ।

idānīm api evam kriyatām; sarvaiḥ ekachitti-bhūya jālam ā-dāya ud-diyatām.
Ind. Ind. Ind. kriyāg. Imp. -va, I. pl. ekachitti-bhā, Ger. -ia, Ac. dā with ā, di with ud, s
At present also thus may be by all of one-mind- the net having up-may be
acted ; being taken, flown.

यतः । अस्यानामपि वस्तुनां संहतिः कार्यसाधिका ।

yatas, alpāñkām api vastūñkām sam-hatis kārya-sādhikā,
Ind. -pa, G. pl. n. Ind. -ta, G. pl. -ti, N. sg. Tip. -bhāka, N. sg. f.
For, Of small even things a combination aim-accomplishing,

हणेगणलभापन्नैर्वर्थंते मन्तदंतिनः ॥ ३७ ॥

trīpaīs gupatvam ā-pannaīs badhyante matta-dantinas. (37)
-pa, I. pl. m. or n. -va, do. sg. pad with ā, I. pl. bandha, 3 pl. Pres. Korm. -ta, N. pl. (rl. mad).
with grass blades, a rope's state having attained, are bound furious-elephants.

संहतिः श्रेयसी पुंसां सखुलैररूपकैरपि ।

sam-hatis kreyasi pūñśālāna sva-kulais alpakaīs api,
-ti, N. sg. prakāsya, N. sg. f. Compar. puñśā, G. pl. Korm. -ta, I. pl. -ka, I. pl. n. Ind.
Combination better of men with their-families small even,

तुपेणापि परित्यक्ता न प्रोहंति कंचुकाः ॥ ३५ ॥

tusheṇa api pari-tyaktās na pra-rohanti tanjūlās. (35)
-sha, I. sg. Ind. tyā with pari, N. pl. m. Ind. ruh with pra, 3 pl. -ta, N. pl.
by the husk merely deserted not grow-up rice-grains.

रति विचित्य पचिषः सर्वे जासमादायोत्पतिताः ।

iti vi-chintya pakshipas sarve jālam ā-dāya ud-patitā.
Ind. chint with vi, Ger. -shin, N. -va, N. pl. m. -ta, Ac. sg. dā with ā, pat with ud, N. pl. m.
Thus having considered, the birds all the net having taken, flown-up.

अनंतरं स व्याधः सुदूराञ्चालापहारकांस्तानवस्तोक्य

an-antaram sas vyādhas su-dūrāt jāla-apahārakān tān ava-lokyā
Ind. tad, N. -da, N. sg. Ind. Tīp. -ka, Ac. pl. m. tad, Ac. lok with aro,
Thereupon that hunter from very-far net-carrying off them having seen,

पद्माहावचित्यत् ।

pāchāt dhāvan achintyat :
Ind. dhāv, N. sg. m. Ptc. Pres. Pur. chint, 3 sg. Impf. Pur.
after running, thought :

मंहतास्तु दरव्येते भम जालं विहंगमाः ।

मन्हतास्तु तु हरान्ति एते मामा जालम् विहंगमाः,
भन विष सम्, न. प्ल. स. इद. हरि, स. प्ल. प्रस. एतद् न. अस्मद्, ग. स्ग. -ा, आ. स्ग. -ांस, न. प्ल.
पास्ट प्ल. पास. बीर. एतद् न. प्ल. स. प्ल. प्रस. एतद् न. अस्मद्, ग. स्ग. इद.

Combined indeed take away these of me the net the birds,

यदा तु निपतिष्ठन्ति वशमेष्यन्ति मे तदा ॥ ३५ ॥

यदां तु नि-पतिष्ठन्ति वशम् एश्यन्ति मे तदा. (35)
यदा तु नि-पति विष सम्, न. प्ल. प्रस. एतद् न. प्ल. स. प्ल. प्रस. एतद् न. अस्मद्, ग. स्ग. इद.
if but down-they shall fall, into the power they will go of me then.

ततस्तेषु चक्षुर्विदयातिक्रान्तेषु पक्षिषु स व्याधो

ततः तेषु चक्षुर्विदयातिक्रान्तेषु पक्षिषु स व्याधो
इद. तद्, ल. प्ल. स. त्रिप. -ता, ल. प्ल. स. (रि. क्रम विष सि) -शिन, ल. प्ल. स. इद. न. स्ग. स. व्याधिः
Then those the sight-confines-having passed birds, that hunter

निवृत्तः । अथ लुभकं निवृत्तं दृष्टा कपोता

नि-वृत्ताः अथ लुभद्धकम् नि-वृत्ताम् द्रिष्टिवा कपोताः
वृति विष नि, न. स्ग. स. पास्ट इद. -का, आ. स्ग. वृति विष नि, आ. स्ग. स. द्रिष्टि, गेर. -ा, न. प्ल.
प्ल. पास. post प्ल. पास. returned. Now the hunter returned having seen the pigeons

जाचः । किमिदानीं कर्तुमुचितं । चित्रयीव उवाच ।

जाचः किम इदानिं कर्तुम् उचितम् ? चित्र-ग्रिवाः उविचाः
यच्च ३ प्ल. किम् आ. स्ग. स. इद. क्षि, इफ. -ता, न. स्ग. न. बहव. -वा, न. स्ग. यच्च, स. प्रस. पर.
प्रस. पर. said : What now to do proper ? Chitragriva said :

माता मित्रं पिता चेति स्वभावाच्चितयं हितं ।

मित्राः मित्रम् पिता चा इति स्वा-भावात् त्रित्याम् हिताम्;
-त्रि, न. स्ग. -म, न. स्ग. -त्रि, न. स्ग. इद. इद. कर्म-वा, अ. स्ग. -त्रा, न. स्ग. -ता, न. स्ग. स. A mother, a friend, a father and, thus from inborn-disposition a triad friendly ;

कार्यकारणतस्यान्ये भवन्ति चित्रबुद्धयः ॥ ३७ ॥

किर्या-कारण-तस्यान्ये चा अन्ये भवन्ति हित-बुद्धयाः. (37)
द्रोदेवा. विष स. इद. अन्य, न. प्ल. स. भू, स्पि. प्रस. पर. बहव. -द्वा, न. प्ल. स. त्रिप. -ता, ल. स. विष स. पर.
from effect-and-cause and others become friendly-minded.

तदस्माकं मित्रं हिरण्यको नाम मूषिकराजो गंडकीतीरे

तद् अस्मिकम् मित्रम् हिरण्यकास् निमा मूषिका-राजाः गंडकी-तीरे
इद. अस्मद्, ग. प्ल. -ता, न. स्ग. -का, न. स्ग. -मान, आ. स्ग. आदे. त्रिप. -ता, न. स्ग. त्रिप. -ता, ल. स. विष स. पर.
Now of us a friend Hiranyakas by name, a mouse-king, on the Gāndaki-
bank

चित्रवने निवशति । चो इस्याकं पाशांन्देश्यति ।

चित्र-वने नि-वासति, स अस्मिकम् पाशान् च्छेत्याति.
कर्म-वा, ल. स्ग. वा विष नि, स. पास्ट तद् न. स्ग. स. अस्मद्, ग. प्ल. -ा, आ. प्ल. च्छिद्, स. प्र.
in the Chitra-wood dwells; he of us the fetters will cut.

इत्यास्तोच्च सर्वे हिरण्यकविवरसमीयं गताः । हिरण्यकस्

इति ल-लोच्या सर्वे हिरण्यका-विवर-समीपं गताः. हिरण्यकास् चा
इद. लोच with ल, गेर. -ता, न. प्ल. स. त्रिप. -पा, आ. स्ग. आदे. गम, न. प्ल. स. पास्ट -का, न. स्ग. स. इद.
Thus having reflected all Hiranyakas's-hole, near gone. Hiranyakas and

सर्वदापायशंकया शतदारं विवरं कृता निवेदति ।

सर्वदां अप्यु-शंकयूं फाता-द्वारम् वि-वरम् कृत्वा नि-वासति.
 Ind. Typ. -ka, I. sg. Bahuv. -ra, Ac. sg. n. -ra, Ac. sg. krti, Ger. vas with ut.
 always through danger-dread a hundred-doored hole having made Sag. Pres. Pur.
 dwells.

ततो हिरण्यकः कपोतावपातभयाच्कितस्त्रष्टीं स्थितः ।

ततो हिरण्यकाः कपोता-न्वपृदा-भयात् चकिता तुष्टिम् स्थिता.
 Ind. -ka, N. sg. Typ. -ya, Ab. sg. -ta, N. sg. m. Ind. sthita, N. sg. m.
 Then Hiranyaka from the pigeon-descent-fear timid silently stood.

चित्रयीव उवाच । सखे हिरण्यक किमसाच संभाषते ।

चित्रा-ग्रिवा उवाचः सक्षे हिरण्यका, किम नेमिन् ना सम-भिष्मसे ?
 Bahuv. -ra, vach, 3 sg. -khi, F. sg. -ka, V. sg. Ind. asmed, Ind. bhish with sam, 2 sg. Pres. ddm.
 Chitrigriva said: Friend Hiranyaka, why us not dost thou greet ?

ततो हिरण्यकस्तद्दत्तं प्रत्यभिज्ञाय संभ्रमम्

ततो हिरण्यकाः तद्-वाचासम् प्रति-अभी-ज्ञाया सा-सम्भ्रमम्
 Ind. -ka, N. sg. Typ. -na, Ac. sg. Jñā with prati-abhi, Ger. asrey.
 Then Hiranyaka of him-the voice having recognised hastily

वहिनिःस्त्वाब्रवीत् । आः पुण्यवानसि प्रियसुहन्ते

वहिनिः निः-स्त्वा अव्रवितः अहं पुण्यवान् अस्मि प्रिया-सुहन्ते मे
 Ind. aspi with nis, Ger. brn, 3 sg. Ind. -vat, N. sg. m. as, 1 sg. Karm. -d, N. sg. asmed, G. sg.
 out slipping said: Oh, happy I am, the dear-friend of me

चित्रयीवः समाधातः ।

चित्रा-ग्रिवा सम-ह-याता.
 Bahuv. -ra, N. sg. ja with sam and h, N. sg. m. past Ptc. Pass.
 Chitrigriva arrived.

यस्य मित्रेण संभाषा यस्य मित्रेण संचितिः ।

यस्या मित्रेण सम-भिष्माय् यस्या मित्रेण सम-स्थितिः
 yad, G. sg. m. -ra, I. sg. -sha, N. sg. yad, G. sg. m. -ra, I. sg. -ti, N. sg.
 Whose with a friend greeting, whose with a friend staying,

यस्य मित्रेण संभाषतो नास्तीह पुण्यवान् ॥ ३८ ॥

यस्या मित्रेण सम-लिपात् ततो ना अस्ति इहा पुण्यवान्. (38)
 yad, G. sg. m. -ra, I. sg. -pa, N. sg. tad with Ind. as, 3sg. Pres. Ind. -vat, N. sg. m.
 whose with a friend chatting, than he not is there here a happier one.

पाशबद्धाच्छैतान्वृद्धा संविघ्नयः चतुः

पाश-बद्धान् चैता एतां द्रिष्ट्याव ना-विम्याय लक्षणम्
 Typ. -da, Ac. pl. m. (et. bant). Ind. etad, Ac. pl. m. dris, Ger. Bahuv. -ya, N. sg. m. -pa, Ac. sg. Ade.
 Net-confined and them having seen with-amazement a moment

स्थितोवाच । सखे किमेतत् । चित्रयीवो इवदत् ।

स्थित्वा उवाचः सक्षे किम एतद् ? चित्रा-ग्रिवा अवादतः
 sthita, Ger. vach, 3 sg. Perf. Par. -khi, F. sg. kim, N. sg. m. etad, N. sg. n. Bahuv. -ra, N. sg.
 having stood he said: Friend, what this ? Chitrigriva said:

सखे इष्टाकं प्राक्तनजन्मकर्मणः फलमेतत् ।

sakhe asmākam prāktana-janman-karmanas phalam etad.
-khi, F. sg. asmed, G. pl. Tip. -man, G. sg. -la, N. sg. etad, N. sg. n.
Friend, of us of a former-birth's-action the fruit this.

यथाच येन च यथा च यदा च यत्

yasmīt cha yena cha yathā cha yadī cha yad yad cha
yad, Ab. sg. n. Ind. yad, I. sg. n. Ind. Ind. Ind. Ind. Ind. yad, N. sg. n. Ind.
Wherefore and, by what and, how and, when and, as what and,

चावच यत् च युभाशुभमात्रकर्मे ।

yūvrat cha yatra cha subha-śubham ātmān-karma,
-vat, N. sg. n. Ind. Ind. Ind. Deceased.-tha, N. sg. n. Tip. -man, N. sg.
how great and, where and, good-(and) evil one's own-action,

तथाच तेन च तथा च तदा च तत्

tasmāt cha tena cha tathā cha tadā cha tadāt cha
tad, Ab. sg. n. Ind. tad, I. sg. n. Ind. Ind. Ind. Ind. Ind. tad, N. sg. n. Ind.
therefore and, by that and, thus and, then and, as that and,

तावच तत् च विधात्वशादुपैति ॥ ३८ ॥

tivat cha tatra cha vidiḥātpi-vaidāt upa-eti (39)
-tat, N. sg. n. Ind. Ind. Ind. Tip. -ta, Ab. sg. i with upa, 3 sg. Pres. Par.
so great and, there and, through fate's-power it approaches.

रोगश्चोकपरीतापवंधनव्यसनानि च ।

roga-śoka-paritāpa-bandhana-vyasanāni cha
Deceased. -na, N. pl. Ind.
Sickness-sorrow-pain-bonds-affliction and,

आत्मापराधहृच्छ फलान्वेतानि देहिनां ॥ ४० ॥

ātmān-aparādha-vṛkshasya phalāni etāni dehinām. (40)
Tip. -tha, G. sg.
of the self-transgressions'-tree the fruits these of creatures.

एतच्छुला हिरण्यक्षिच्छीवस्य बंधनं देत्

etad śruti-vā hiranyakas chitra-grivasya bandhanam chibettum
etad, Ac. sg. n. tru, Ger. -ka, N. sg. Bohem. -va, G. sg. -na, Ac. sg. chhid, Inf.
This having heard Hiranyakas Chitrigriva's bonds to cut

सत्वरमुपसर्पति । चित्रीव उवाच । मित्र मा मैव ।

sa-tvaram upa-sarpati. chlitra-grivas uvācha : mitra mā mā evam;
Ac. sg. strip, with upa. Bohem. -va. vach, 3 sg. -ra, V. sg. Ind. Ind. Ind.
with-haste advances. Chitrigriva said : Friend, not, not thus;

अस्मादाभितानामेवा तावत्पाशाञ्छिंधि तदा मम

asmed-ākritānām esham tivat pīḍān chhindhi, tadā mama
Tip. -ta, G. pl. n. etad, G. pl. n. Ind. -ta, Ac. pl. chhid, 2 sg. Tip. Par.
(pt. act. with ta) of my-dependants of these, first the fitters cut, Ind. then of me

पांशुं पश्याञ्छेष्यमि । हिरण्यको इषाच । अहमस्पशति-

páśam paśchát chbetyasi. hirapnykas api áha: sham alpa-faktis,
-4s, Ac. sg. Ind. chhíd, 2 sg. Fut. -ka, N. sg. Ind. sh, 3 sg. asmad, Bahus. -4i, N. sg. m.
the fetter afterwards thou wilt cut. Hiranyakas also said : I of little-strength,

दीताच्य मे कोमलाक्षदेतेवा पांशुं श्वेतं ।

dantás cha me komalás, tad eteshám pádán chhetum
-ta, N. pl. Ind. asmad, G. sg. -ta, N. pl. m. Ind. etad, G. pl. m. -ta, Ac. pl. chhíd, Ind.
the teeth and of me delicate, therefore of these the fetters to cut

कथं समर्थः । तथावन्मे इता न चुर्यति

katham samarthaś? tad yávat me dantás na trutyanti,
Ind. -tha, N. sg. m. Ind. Ind. asmad, G. sg. -ta, N. pl. Ind. trut, 3 sg.
how able ? Therefore as long as of me the teeth not Pres. Par. break,

तावन्तव पांशुं हिन्दिग्नि तदनन्तरभेषामपि

yávat tava páśam chbhinadmi; tad-anantaram esham api
Ind. yushmad, G. sg. -4s, Ac. sg. chhíd, 1 sg. Pres. Par. Ind. etad, G. pl. m. Ind.
so long of thee the fetter I cut ; thereafter of these also

बन्धनं यावश्यकं केव्यामि । चिचयीव उवाच ।

bandhanam yávat-ákyam chbetyámi. chitra-grivas uvácha :
-na, Ac. sg. Arges. chhíd, 1 sg. Fut. II. Par. Bahus. -na, N. sg. vach, 3 sg. Pres. Par.
the bonds as far as-possible I shall cut. Chitragriva said :

अस्तेवं तथापि यथाश्लेषेवां बन्धनं

astu evam, tathā api yathā-ákti eteshám bandhanam
na, 3 sg. Imp. Par. Ind. Ind. Arges. etad, G. pl. m. -na, Ac. sg.
Be it so, thus even according to-strength of these the bonds

खंडय । हिरण्यकेनोक्तं । आत्मपरित्यागेन यदा-

khaṇḍaya. hiranyakena uktam : átman-parityágena yad
khaṇḍ, 3 sg. Imp. Par. -ka, I. sg. vach, N. sg. n. past Ptc. Pass. Tip. -ga, I. sg. yad, N. sg. n.
divide. By Hiranyakas said : by self-sacrifice what

श्रितानां परिरचयं तत्र नीतिवेदिनां चंमतं ।

á-krítánam pari-rakshapam tad na niti-vedinám sam-matam.
áti with á, G. pl. m. -ya, N. sg. tad, N. sg. n. Ind. Tip. -din, G. pl. m. man with sam.Nsg.
past Ptc. Pass. of dependants preservation, that not of the policy-knowing approved of.

यतः । आपदर्थे धनं रचेहाराच्चेद्धैररपि ।

yatas, ápad-arthe dhanam rakshet, dárán rakshet dhanais api,
Ind. Tip. -da, I. -na, Ac. sg. raksh, 3 sg. Pot. Par. -ra, Ac. pl. raksh, 3 sg. -na, I. pl. Ind.
For, For misfortune's- riches one should the wife one should through the even,
sake save, save, wife riches

आत्मानं चततं रचेहारैरपि धनैरपि ॥ ४१ ॥

śmínám satatam rakshet dárás api dhanais api. (41)
-mao, Ac. sg. Ac. sg. n. Adv. raksh, 3 sg. Pot. Par. -ra, I. pl. Ind. -na, I. pl. Ind.
oneself constantly one should save through the even, through the even.

अन्यच । धर्मार्थकाममोक्षाणा प्राणः संस्थितिहेतवः ।

anyad cha dharmas-artha-kama-mokshāṇām prāṇāḥ samskruti-hetavas,
-ya, N. sg. n. Ind. Drondea. -āṇā, G. pl. -ya, N. pl. Tip. -tu, N. pl. the existence-cause,
Again and, Of virtue-wealth-desire-final liberation life

तात्रिप्रता किं न इत्यरचता किं न रचितं ॥ ४२ ॥

tān ni-ghnati kīm na hatam rakshatā kīm na rakshitam? (42)
tād, Ac. han with ni, L. sg. m. kīm, N. Ind. han, N. sg. n. raksh, L. sg. m. id. Ind. raksh, past Ptc.
Ptc. m. Pres. Ptc. Par. sg. n. past Ptc. Pass. Pres. Ptc. Par. Ptc.
that by one destroying what not destroyed, by one saving what not saved?

चित्रग्रीव उचाच । सखे नीतिस्वावदीदृश्वेव किंत्व-

chitra-grīvas uvācha : sakho nitis tāvat idṛśi eva, kīm-tu
Boher. -vā, N. sg. vach, 3 sg. Ptc. Par. -khi, F. sg. -ti, N. sg. Ind. -i, N. sg. f. Ind. Ind. Ind.
Chitrarava said : Friend, policy certainly such just, but

हमस्मदाश्रितानां दुःखं सोऽु वर्षयामर्थः ।

asham asmad-āśritānām duḥkham sodhūm sarvathā a-amarthas;
asmad, N. sg. Tip. -ta, G. pl. m. (rl. rel with a) -kha, Ac. sg. -ah, Inf. Ind. Korm. -tha, N. sg. m.
I of my-dependants the affliction to bear wholly un-able;

तेनेदं ब्रवीमि ।

tena idam bravimi.
tad, I. sg. n. Adv. idam, Ac. sg. n. brū, 1 sg. Pres. Par.
therefore this I say.

यतः । धनानि जीवितं चैव परार्थे प्राप्त उत्सूजेत् ।

yatin dhanīni jīvitam cha eva para-arthe prājñās ud-sptjet;
Ind. -na, Ac. pl. -ta, Ac. sg. Ind. Tip. -tha, L. sg. Add. -īśa, N. sg. m. svā, with ud, 3 sg.
For, Riches, life and even, for another's-sake the wise should give-up;

सत्क्रिमिते वरं त्यागो विनाशे नियते सति ॥ ४३ ॥

sat-nimite varam tyāgas, vi-nike ni-yate sati. (43)
Tip. -ita, L. sg. -ra, N. sg. Adv. -ga, N. sg. -ka, L. sg. yam with ni, L. sg.
for good's sake preferable the sacrifice, destruction destined as, L. sg. m.
Ptc. Pres. Par. being.

अथमपरद्यामाधारणो हेतुः ।

ayam uparas cha a-sūḍhāraṇas hetus :
idam, N. sg. m. -ra, N. sg. m. Ind. Boher. -āṇā, N. sg. m. -tu, N. sg.
This another and un-paralleled argument :

जातिद्रव्यगुणानां च साम्यमेषां मया सह ।

jāti-dravya-guṇāṇām cha rāmyam esham mayā saha,
Drondea. -āṇā, G. pl. Ind. -yā, N. sg. n. etad, G. pl. m. asmad, I. sg. Ind.
of kind-substance-quality and equality of these me with,

मतप्रभुलफलं ब्रूहि कदा किं तद्विषयति ॥ ४४ ॥

mad-prabhutva-phalam brūhi kada kim tad bhavishyat? (44)
Tip. -ta, Ac. sg. (cf. namad) brū, 2 sg. Ind. kim, N. sg. n. tad, N. sg. n. bhū, 3 sg. Fut. ii. Par.
of me-the superiority-fruit, say, when what that will be?

अन्यच । विना वर्तनमेवैते न त्यजन्ति ममांतिकं ।

anyad cha, vinā vartanam eva etc na tyajanti mama antikam,
-ya, N. sg. n. Ind. Ind. -na, A. sg. Ind. etad, N. Ind. tyaj, 3. pl. asmnd, -ka, A. sg.
Again and, Without wages even, these not abandon of me the proximity,

तथे प्राणव्ययेनापि जीवद्यैतात्माश्रितान् ॥ ४५ ॥

tad me prāpna-vyayena api jīvaya etān mama āśrītān. (45)
Ind. named, Tip. -ya, I. sg. Ind. Jiv, 2. sg. Imp. etad, named, āśrītā, A. sg.
G. sg. therefore of me with the life-loss even cause to live these of me the dependants.

किंच । मांसभूतपुरीषाच्छिनिभिते इस्तिन्कलेवरे ।

kim-cha, mātara-mūṭra-purisha-asthi-nirmite asmin kalevare
Ind. Ind. Tip. -ta, I. sg. n. (ref. mā with nis) idam, I. sg. n. -ta, I. sg.
Moreover, On the flesh-urine-excrement-bone-composed this body

विनश्वरे विहायासां यशः पाश्य मित्र मे ॥ ४६ ॥

vi-naśvare vi-hāya ā-sthām yasas pālasya mitra me. (46)
-ra, I. sg. n. hā with vi, Ger. -sthā, A. sg. -ās, A. sg. pf. 2. sg. Imp. -ra, V. sg. named,
-ra, A. sg. Ind. Tip. -ya, I. sg. n. Karm. -ya, I. -bhū, -ta, Tip. -hā, I. sg. n.
Another and behold, If the eternal through the the stain-less through the stain-
non-eternal, bringing,

अपरं च पश्य । यदि नित्यमनित्येन निर्भृतं भलवाहिना ।

aparam cha paśya, yadi nityam a-nityena nis-malam mala-vāhinī¹
-ra, A. Ind. dṛḍi, 3. sg. Ind. -ya, N. sg. n. Karuṇ. -ya, I. -bhū, -ta, Tip. -hā, I. sg. n.
-ra, A. sg. Ind. Tip. -ya, I. sg. n. Pot. Pass. ap. n. post Ptc. Pass. Pot. Pass. -ra, A. sg.
fame through the body might be that not obtained should be well why?

यशः कायेन सम्भेत तत्र स्वर्वं भवेत् किं ॥ ४७ ॥

yasas kāyena labhyeta, tad na labdham bhavet nu kim? (47)
-as, N. sg. -ya, I. sg. labh, 3. sg. tad, N. Ind. labh, N. sg. n. bhū, 3. sg.
fame through the body might be that not obtained should be well why?

यतः । अरीरस्य गुणानां च दूरमध्यं भवत्तरं ।

yatas, arīrasya guṇānām cha dūram atl-antam antaram,
Ind. -ra, G. sg. -ya, G. pl. Ind. -ra, N. sg. n. Tip. -ya, N. sg. n. -ra, N. sg. n.
For, Of the body of virtues and, a wide exceeding difference,

अरीरं चण्डिष्ठं कर्त्त्वांतस्थाधिनो गुणः ॥ ४८ ॥

arīram kshapa-vidhvānsi, kalpa-anta-sthāyinas guna. (48)
-ra, N. sg. Tip. -sin, N. sg. n. Tip. -yin, N. pl. -ya, N. pl.
the body in a moment-falling asunder, to a kalpa's-end-lasting virtues.

हृत्याकर्त्त्वं हिरण्यकः प्रहृष्टमनः पुलकितः सत्त्ववीत् ।

iti ā-karyā hiranyakas prahṛiṣṭa-manās pulakitas san abravit:
Ind. kary with ā, -ka, N. sg. Bohu. -saa, N. sg. m. -ta, N. sg. m. aa, N. sg. m. hrū, 3. sg.
Thus having heard Hiranyakas of delighted-mind thrilled being said :

साधु मित्र साधु । अनेनाश्रितवाद्युत्तेन चैतोक्ष्यस्यापि

sādhu, mitra, sādhu; anena śārīta-vātsalyena trilokasya api
-du, N. sg. -ra, V. sg. -du, N. sg. idam, I. sg. n. Tip. -ya, I. sg. -ya, G. sg. Ind.
Nobly, friend, nobly; through this towards the dependants- tenderness of the three - even
worlds

प्रभुत्वं लयि युज्यते । एवमुक्ता तेन सर्वेषां

prabhutvam tvayi yujyate. evam uktvā tena sarveshām
 -tra, N. sg. yahmad, Lsg. yuj, 3 sg. Pros. Ind. vach, Ger. tad, I. sg. m. -ta, G. pl. m.
 the sovereignty in thee is proper. Thus having spoken by him of all

बंधनानि चिक्षानि । ततो हिरण्यकः सर्वान्सादरं संपूज्यात् ।

bandhanāni chhinnāni. tatas hiranyakas sarvān sa-ādaram sam-pūjya āha :
 -na, N. pl. chhīd, N. sg. past Ind. -ka, N. sg. -na, Ac. pl. Aray. pūj with sam, ab. sg.
 the bonds cut. Then Hiranyaka all respectfully having saluted said:

सखे चित्रगीव सर्वयाच जालबंधनविधी सति दोषमा-

sakhe chitra-grīva, sarvathā atra jāla-bandhana-vidhau sati dosham
 -khi, Vag. Bohar. -va, Vag. Ind. Ind. Tip. -dhi, L. sg. na, Lsg. m. Ptc. Par. -sha, Ac. sg.
 Friend Chitravīva, wholly hero the net-confinement-destiny being, a fault

शंक्यात्मन्यवज्ञा न कर्तव्या ।

śaṅkyā ātmāni ava-jñā na kartavyā.
 ūnk with a, Ger. -man, L. sg. -jñā, N. sg. Ind. kṛti, N. sg. f. Ptc. Pat. Pass.
 suspecting, of one's self disdain not to be made.

यतः । योऽधिकार्योजनशतात्प्रश्नोदामिषं खणः ।

yatas, yas adhikāt yojana-śatāt paśyati iha śūniśham kha-gas
 Ind. yad, N. sg. m. -ka, Ab. sg. n. Tip. -ta, Ab. sg. dṛś, 3 sg. Ind. -sha, Ac. sg. Tip. -ga, N. sg.
 For, Who from a great yojana-hundred espies here the prey, a bird,

स एव प्राप्तकालस्तु पाशबंधं न पश्यति ॥ ४८ ॥

sas eva prāpta-kālas tu pāśa-bandham na paśyati. (49)
 tad, N. Ind. Bohar. -ta, N. sg. m. Ind. Tip. -du, Ac. sg. Ind. dṛś, 3 sg.
 sg. m. he even having reached-the time on the other hand the snare-knot not sees.

अपरं च । शशिदिवाकरयोर्यहपीडनं

aparam cha śaśin-divākarayos graha-piṭjanam,
 -ra, N. sg. m. Ind. Deanda. -ra, G. du. Tip. -ta, Ac. sg.
 Another and, Of moon-(and)-sun through eclipse-the distress,

गजभुजंगमयोररपि बंधनं ।

gaja-bhujashgamayos api bandhanam,
 Deanda. -ra, G. du. Ind. -na, Ac. sg.
 of elephant-(and)-serpent also the binding,

मतिमतां च विलोक्य दरिद्रतां

matimatām cha vi-lokya daridratām,
 -mat, G. pl. Ind. lok with vi, Ger. -ta, Ac. sg.
 of the wise and having perceived the indigence,

विधिरहो वस्तवानिति मे मतिः ॥ ५० ॥

vidhis aho balavān iti me matis. (50)
 -dhi, N. sg. Ind. -vat, N. sg. m. Ind. asmad, G. sg. -ta, N. sg.
 'destiny, Oh, powerful,' thus of me the thought.

अन्यच्च । व्योमैकांतविहारिणोऽपि विहगः संप्राप्तुं विद्यापदं ।

anyad	cha,	vyoman-ekānta-vihāriṇas	api	vihagās sam-praśnuvanti	ā-padam,
-ya, N.	<i>Ind.</i>	<i>Tṛpi.-rin, N. pl. n.</i>	<i>Ind.</i>	<i>ga, N. pl.</i>	<i>sp, with sam and pra, -pad, Ac. sg.</i>
Again	and,	In the air-exclusively-roaming	even	birds	<i>met</i> misfortune,

वध्यंते निपृष्ठैर्गाधसिसामात्याः समद्वादपि ।

badhyante bandh, 3 pl. <i>Pres. Pass.</i>	nipunais -qa, <i>I. pt. m.</i>	agidha-sallit <i>Baker.-la, Ab. sg. m.</i>	matajás -ya, <i>N. pl.</i>	samudrát -ra, <i>Ab. sg.</i>	api; <i>Ind.</i>
captured	are	by artful men	out of the deep-water containing	fishes	ocean

दुर्नीतिं किमिहास्ति किं सुचरितं कः स्थानस्ताभे गुणः

dus-nitam <i>Karma.-ta, N.ag.s.</i>	kim iha asti, kim su-charitam?	kas	sthâna-lâbhe <i>Tvp.-bha, L.ag.</i>	gupas?
	<i>Kim, N. Ind. as, s.ag. Kim, N. Karma.-ta, N. ag. n. sg. n. Pros.Pur. sg. n.</i>	<i>Kim, N. sg. n.</i>		<i>-qa, N. sg.</i>
Bally-con- ducted	what here is, what well-performed?	what	in position- obtainment	merit?

कासो हि व्यष्टनप्रसारितकरो शृणाति दूरादपि ॥ ५१ ॥

kālas	hi	vyaśana-prasṛita-kara-	grībhāti	dūrāt	api.	(51)
-a, N. sg.	Ind.	-Bhās.-ra, N. sg. m.	grah, 3sg.Pres.Pur.	-ra, Ab. sg. m.	Ind.	
time	for	to destruction-having forth stretched-the hands	seizes	from afar	even.	

इति प्रबोधातिष्ठ छालाच्छिंग्य च चिनयीवस्त्रेण

iti	pra-bodhya	ātithyam	kṛīvā	ā-līngya	cha	chitra-grivas	tena
<i>Ind.</i>	<i>budh with pra,</i> <i>Ger. Cint.</i>	<i>-ya, Ac. sg.</i>	<i>kṛī, Ger.</i>	<i>līng with ā,</i> <i>Ger.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Baker.-va, N. sg.</i>	<i>tad, E.</i> <i>sg. m.</i>
Thus	having instructed,	hospitality	having	having em- made,	and,	Chitrariva	by him

संप्रेषितो यथेष्टुदेशान्वपरिवारो यथौ । हिरण्यको

sam-pra-eshitas lab with sam and pra, N. sg. m. past Ptc. Past. Caus. dismissed	yathā-ishiha-deśān <i>Karm.-ās, Acc. pl.</i>	sa-parivāras Brahm.-ra, N. sg. m.	yayau ; yā, 3sg. Perf. Par.	hiranyakas -ka, N. sg.
	to ad lībitum-places	with-attendants	went ;	Hiranyakas

अपि खविवरं प्रविष्टः ।

api	sva-vivaram	pra-vishṭas.
Ied.	Karm.-ra, Ac. sp.	vिश्व with pra, N. sg. or past Ptc. Pass.
also	his-hole	entered.

यानि कानि च मित्राणि कर्तव्यानि शतानि च ।

yáni	káni	cha	mitrápi	kartavyáni	fatáni	cha;
yad, N. pl. n.	kim, N. pl. n.	<i>Ind.</i>	-ra, N. pl.	kpl., N. pl. n. <i>Ptc. Fut. Pass.</i>	-ta, N. pl.	<i>Ind.</i>
Whosoever	friends		are to be made		hundreds	and;

पश्च मूर्धिकमित्रेण कपोता मुक्तवंधनाः ॥ ५२ ॥

paśya dṛś, & sp. Jap. Par.	mūḍhika-mitreṇa Korm.-na. L sp.	kṣpotas -ta, N. pl.	mukta-bandhanā. (52) Bolwe.-na, N. pl. m. bond-delivered.
Behold,	through the mouse-friend	the pigeons	

अथ साधुपतनकनामा काकः सर्वदृक्षांतदशी शाश्यमि-

atha	laghupatanaka-nāmā	kākās	sarva-vṛittānta-darśī	sa-śācharyam
Ind.	Bahw.-man, N. sg. m.	-ka, N. sg.	Ttp. 4m, N. sg. m.	Aegy.
Now	Laghupatanaka-named	the crow	the whole-event-seeing	with astonishment

दमाह । अहो हिरण्यक जायो इमि । अतो इहम-

idam	saha :	aho	hiranyaka	slighyas	asi :	atas	ahom
idam, Ac.	ah, 3 sg.	Ind.	-ka, F. sp.	sligh, N. sg. m.	as, 2 sg. Pres.	Ind.	ahom, N. sg.
sg. n.	Perf. Par.			Ptc. Fut. Pass.	Par.		
this	said :	Oh	Hiranyaka,	to be praised	thou art;	hence	I

पि लया सह मैत्रीमिच्छामि । अतो मा मैत्रेणानुग्रहीत्-

api	tvayā	saha	maitrim	icchhbhāmi ;	atas	mām	maitreya	anu-grahitum
Ind.	yushmad,	Ind.	-rt, Ac. sg.	ish, 1 sg. Pres.	Ind.	asund,	-ya, I. sg.	grah with asu,
I. sg.	also	thee	with	friendship	Par.	do. sp.		Inf.
	wish;			therefore	me	with	friendship	to favour

मर्हषि । एतच्छ्वला हिरण्यको इपि विवराभ्यंतरादाह ।

arhasi.	etad	śruti	vā	hiranyakas	api	vivara-abhyantarāt	saha :
arb, 2 sg. Pres.	Par.	etad, Ac. sg. n.	śru, Ger.	-ka, N. sg.	Ind.	Ttp.-ra, Ab. sg.	ah, 3 sg.
design.	This	having heard	Hiranyaka	also	from the hole's-inside	said :	

कस्तु । स ब्रूते । साधुपतनकनामा वायसो इहं ।

kas	tvam?	sas	brūte:	laghupatanaka-nāmū	vayasas	aham,
kim, N. sg. m.	yushmad, N. sg.	tad, N. sg. m.	brū, 3 sg. Pres.	Bahue.-man, N. sg. m.	-as, N. sg.	ahom,
Who	thou?	He	says:	Alm.		N. sg.

हिरण्यको विहसाह । का लया सह मैत्री ।

hiranyakas	vi-hasya	saha :	kī	tvayā	saha	maitri?
-ka, N. sg.	has with vi Ger.	ah, 5 sg. Perf. Par.	kin, N. sg. f.	yushmad, I. sg.	Ind.	-rt, N. sg.
Hiranyaka,	laughing,	says:	What	thee	with	friendship?

यतः । यदेन युव्यते स्तोके युधस्तजेन योजयेत् ।

yatas,	yad	yena	yujyate	loke	budhas	tad	tena	yojayed;
Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ac.	Ind.	Ind.
ap. n.	yad, Isg. n.	yuj, 3 sg. Pres.	Yuj.	-ka, I. sg.	-da, N. sg. m.	tad, Isg. n.	yuj, 3 sg. Perf.	Par.
For,	What	with what	is fitting	in the world,	a wise man	that	with that	Caus.

अहमचं भवान्मोक्ष कर्यं प्रीतिर्भविष्यति ॥ ५३ ॥

aham	annam	bhavān	bhoktā;	katham	pritis	bhavishyati? (53)
ahom, N. sg.	-na, N. sg. n.	-rt, N. sg. m.	-tri, N. sg. m.	Ind.	-ti, N. sg.	bhō, 3 sg. Fut. II. Par.
I	the food,	you	the eater;	how	love	will be?

अपरं च । भक्ष्यभक्षक्योः प्रीतिः विपत्तेरेव कारणं ।

aparam	cha,	bhakshya-bhakshayos	pritis	vi-pattes	eva	kārapam;
-ra, N. sg. n.	Ind.	Dandasra.-ka, G. du. m.	-ti, N. sg.	-ti, G. sg.	Ind.	-ya, N. sg.
Another	and,	Of the food- (and)- the feeder	love,	of misfortune	alone	the cause;

इटगासात्पाशबद्धो इसौ मृगः काकेन रचितः ॥ ५४ ॥

śrigālāt	piśā-baddhas	assu	mrigas	kākena	rakshitas. (54)
-is, Ab. sg.	Ttp.-da, N. sg. m.	adas, N. sg. m.	-as, N. sg.	-ka, I. sg.	raksh, N. sg. m. past Ptc. Pass.
through a jackal	snare-bound	that	deer	by the crow	saved.

वायसो इन्वीत् । कथमेतत् । हिरण्यकः कथयति । अस्ति मगधदेशे

vayasas	abratit:	katham	etad?	hiranyakas	kathayati:	asti	magadha-deśe
-, N. sg.	Perf. Par.	Ind.	Ind.	-ka, N. sg.	Ind., 3 sg. Pres.	na, 3 sg. Pres.	Karma.-da, I. sg.
The crow	said:	How	that?	Hiranyaka	relates:	There is	in the Magadha-
							country

चंपकवती नामारथानी । तस्या चिराननदता खेहेन

champakavati nāma aranyāñi; tasyām chirāt mahatā snehena
 -ti, N. sg. -man, Ac. sg. Ade. -nti, N. sg. tad, L. sg. f. -ta, Ab. sg. m. Ade. -hat, L. sg. m. -ha, L. sg.
 Champakavati by name a large wood; therein since long with great affection

मृगकाकौ निवशतः । स च मृगः स्वेच्छया भ्रास्यन्

mṛiga-kākau ni-vassatas. sas cha mṛigas svā-icchēhhayā bhrāmyan
 Deer-deer-ka, N. du. vas with ni, 3 tad, N. sg. m. Ind. -ga, N. sg. Kuru. -cha, L. sg. bhrām, N. sg. m.
 a deer- (and) a crow dwell. That and deer at his-pleasure roaming

इष्टपृष्ठांगः केनचिच्छुगालेनावलोकितः । तं दृष्टा गृणासो

ḥṛishī-puṣṭa-aṅgas kena - chid śrigileṇa ava-lokitas. tam dṛiṣṭhvā śrigilas
 Bohar. -ga, N. sg. m. kim, L. sg. m. Ind. -la, L. sg. lok with ava, N. sg. tad, Ac. dṛiṣṭi, Ger. -la, N. sg.
 frisky-fat-limbed by some jackal (was) espied. Him having seen the jackal

अचिंतयत् । आः कथमेतत्त्वांसं सुखसितं भवद्यामि । भवतु

achintayat: ah katham etad-māṁśam su-lalitam bhakshayakmi? bhavatu,
 chint, 3 sg. Impf. Ind. Ind. Tip. -ea, Ac. sg. Kuru. -ta, Ac. bhaksh, 1 sg. Pres. bhū, 3 sg. Impf.
 Par. thought: Ah, how of him-the meat the very-delicate I eat? Be it,

विश्वासं तावदुत्पाद्यामि । इत्यासोऽप्यस्त्वाब्रवीत् ।

viśvāsam tāvat ud-pādayāmi. iti ḥ-lochya upa-sṛitya abravit:
 -ea, Ac. sg. Ind. pad with ud, 1 sg. Ind. loch with a, sṛi with upa, brū, 3 sg. Impf.
 confidence first I produce. Thus having thought having approached he said:

मित्र कुशलं ते । मृगेषोऽनं । कर्म्म । स

mitra kuśalam te. mṛigena uktam: kas tvam? sas
 -ea, F. sg. -la, N. sg. n. yushmad, -ga, L. sg. vach, N. sg. n. past kim, N. sg. m. yushmad, tad, N. sg.
 Friend, hail to thee. By the deer said: Who thou? He

ब्रूते । उद्भुद्धिनामा जंबुकोऽहं । अचारणे वंधुरीनो

brūtē: kshudrabuddhi-nāmā jambukas sham; atra aranya bandhu-hinas
 brū, 3 sg. Bohar. -man, N. sg. m. -ka, N. sg. asmad, Ind. -ya, L. sg. Tip. -ea, N. sg. m. (ka)
 Pres. Adu. says: Kshudrabuddhi-named a jackal I; here in the wood relation-deprived

मृतविश्वसामि । इदानीं लां मित्रमासाद्य पुनः सवेद्य-

mr̄its-vat ni-vasāmi; idānīm tvām mitram ḥ-sādyā punar sa-bandhus
 Ind. vas with ni, 1 Ind. yushmad, -ea, Ac. sg. sed with a, Ger. Ind. Bohar. -du, N. sg. m.
 sg. Pres. Par. Ac. sg. deal-like I dwell; now theo a friend having found again relation-possessed

जीविष्ठोऽप्रविष्ठोऽस्मि । अधुना तवानुचरेण मया सर्वथा

jīva-lokam pra-viṣṭas asmi; adhunā tava anu-chareṇa mayā sarvathā
 Tip. -ka, Ac. sg. viś with pra, N. sg. aa, 1 sg. Ind. yushmad, -ea, L. sg. m. asmad, Ind.
 m. past Ptc. Pass. Pres. Par. G. sg. into of the entered I am; now of thee the attendant by me wholly
 living-the-world

भवितव्यं । मृगेषोऽनं । एवमस्तु । ततः पद्यादसंगते

bhavitavyam. mṛigēṣa uktam: evam astu. tatas paśchāt astam-gate
 bhū, N. sg. Ptc. -ea, L. sg. vach, N. sg. n. past Ind. aa, 3 sg. Ind. Ind. gam with astam, L. s
 Ptc. Pass. m. past Ptc. Pass. to be. By the deer said: Thus it be. There-after, having gone-home

सवितरि भगवति मरीचिमालिनि तौ मृगस्य वासभूमिं गतौ ।

savitari bhagavati marichi-mūlini tau mṛigasva vāsa-bhūmim gatau.
-sp., L. sg. -val, L. sg. m. Bohue.-lin, L. sg. m. tad, N. -ga, G. sg. Tip.-mī, A. sg. gam, N. du. m.
the sun, the venerable, the ray-gar- those two of the deer to the dwell- proceeded:
landed, ing-place

तत्र चंपकद्वचशाखायां सुवृद्धिनामा काको मृगस्य चिरमित्रं

tatra champaka-vṛiksha-sukhāyām subuddhi-nāmā kākas mṛigasya chira-mitram
Ind. Tip.-kā, L. sg. Bohue.-man, N. sg. m. -ka, N. sg. -ga, G. sg. Karm.-ra, N. sg.
There on a Champaka-tree-branch Subuddhi-named a crow, of the deer an old-friend,

निवसति । तौ दृष्टा काको इवदत् । सखे चिरांग को

ni-vasati. tau dṛishṭvā kākas avadat: sukhe chitra-aṅga, kas
vas with vi, 3 tad, A. do. du. m. dṛiś, Ger. -ka, N. sg. vad, 3 sg. -khi, V. sg. Bohue.-ga, V. sg. kim, N. sg. m.
sg. Pres. Par. dwells. Those two having seen the crow said: Friend Chitrāṅga, who

इयं दितीयः । मृगो बृते । जंबुको इयमसाक्षयमिच्छन्ना-

ayam dvitiyas? mṛigas brūte: jambukas ayam asmaad-sakhyam ichchhan
idam, N. sg. m. -ya, N. sg. m. -ga, N. sg. brū, 3 sg. -ka, N. sg. idam, N. Tip.-ya, A. sg. iah, N. sg. m. Ptc.
this second? The deer says: A jackal this of us-the friend- Pres. Atm. -ya, m. Pres. Par.
approached. The crow says: Friend this wishing ship

गतः । काको बृते । मित्र अकस्मादागंतुना वह मैत्री

ā-patas, kākas brūte: mitra a-kasmāt ā-gantunā saha maitri
gān with a, N. sg. m. -ka, N. sg. brū, 3 sg. -ra, V. sg. Ind. (kim) -tu, I. sg. Ind. -et, N. sg.
post Ptc. Pass. Pres. Atm. approached. The crow says: Friend, from no-where a comer with, friendship

न युक्ता । तथा चोक्तं ।

na yuktā; tathā cha uktam:
Ind. yuj, N. sg. f. past Ind. Ind. vach, N. sg. n. past
not proper; thus and said:

अज्ञातकुलश्रीलस्य वासो देयो न कस्यचित् ।

a-jñāta-kula-shrīlasya vāsas deyas na kasya-child,
Bohue.-la, G. sg. m. -aa, N. sg. dā, N. sg. m. Ptc. Fut Pass. Ind. kim, G. sg. m. Ind.
Of one of unknown-family-(and)character residence to be given not of any one;

मार्जारस्य हि दोषेण इतो श्रुतो जरद्ववः ॥ ५५ ॥

mārjārasya hi dosheṇa hatus grīdhras jaradgavas. (55)
-ra, G. sg. Ind. -sha, L. sg. han, N. sg. m. past Ptc. Pass. -ra, N. sg. -ra, N. sg.
of a cat for through the offence slain the vulture Jaradgava.

तावाहतुः । कथमेतत् । काकः कथयति ।

tau abatus: katham etad? kākas kathayati.
tad, N. du. m. ab, 3 du. Pres. Par. Ind. etad, N. sg. n. -ka, N. sg. kath, 3 sg. Pres. Par.
They both say: How that? The crow relates:

अस्ति भागीरथीतीरे श्रुत्वान्पूर्वं पर्वते महान्पर्कटीद्रुतः ।

as, 3 sg. Pres. Par. Tip.-ra, L. sg. Bohue.-man, L. sg. m. -ra, L. sg. -hat, N. sg. m. Karm.-ksha, N. sg.
There is on the Ganges- upon a Grīdhras- mountain a large fig-tree.

तथा कोटरे दैवदुर्विपाकाहृजितनखनयनो जरद्रवनामा युधः प्रतिवधति ।

tad, G. -ra, L. sg. Tip. -ka, Ab. sg. Bahar.-na, N. Baker.-man, N. -ra, N. sg. vas with pres.
ap. m. ap. m. ap. m. ap. m. ap. m. 3 sg. Pres. Par.
Of it in the hollow through fate's- having lost-claws- Jaradgava- a vulture dwells.
hard doom (and) eyes named

अथ कृपया तच्चीवनाय तहुच्चाबिनः पचिणः स्वाहारत्किंचिल्किंचिदुद्गत्य

Ind. -ph, L. sg. Tip. -na, D. sg. Tip. -sin, N. pl. m. -kshin. Karm. -ra, Ab. sg. kim-chid, Ac. sg. n. bri with
Now through of him-for the on that-tree- birds from their own- a little a little having
pity support roosting food taken

इदति । तेनासौ जीवति । अथ कदाचिद्दीर्घकर्णनामा मार्जारः

da, 3 pl. Pres. Par. tad, Leg. n. adas, Nag. m. jiv, 3 sg. Pres. Par. Ind. Ind. Bahar.-man, Nag. m. -ra, Nag.
give. By that he lives. Now one day Dirghakaruya- a cat
named

पचिशावकान्भचितुं तचागतः । ततस्मा-

Tip. -ka, Ac. pl. m. bhaksh, Inf. Ind. gam with k, N. sg. m. Ind. tad, Ac. sg. m.
of the birds-the young ones to eat there past Ptc. Pass. arrived. Then him

यांतं दृष्टा पचिशावकैर्भयार्तेः कोऽसाहसः कृतः ।

yā with k, Ac. sg. m. dṛś, Ger. Tip. -ka, L. pl. m. Tip. -ra, L. pl. m. -la, N. sg. kri, N. sg. m.
Ptc. Pres. Par. approaching having seen of the birds-by fear-stricken, clamour made.

तच्छुला जरद्रवेनोक्तं । कोऽयमायाति । दीर्घकर्णी

tad, Ac. śru, Ger. -ra, L. sg. vñch, N. sg. n. klm, N. idam, N. yā with k, 3 sg. Bahar.-ra, N. sg.
sg. n. past Ptc. Pass. sg. m. sg. m. Pres. Par.
That having heard by Jaradgava said: Who this approaches? Dirghakaruya,

युधमवक्षोक्त सभयमाह । हा हतोऽस्मि ।

-ra, Ac. sg. lok with ava, Ger. Aepay. ah, 3 sg. Perf. Par. Ind. han, N. sg. m. aa, 1 sg. Pres. Par.
the vulture having perceived, with fear said: Oh, lost I am.

यतः । तावद्वयस्य भेतव्यं यावद्वयमनागतं ।

Ind. evit, Ac. sg. n. -ya, G. sg. bhi, N. sg. n. -rat, Ac. sg. n. Ade. -ya, N. sg. n. Karm. -ra, N. sg. n.
ddee. So long of danger one must be as danger not-approached,
Since, Since

आगतं तु भयं वीच्य नरः कुर्याद्यथोचितं ॥ ५६ ॥

gam with k, Ac. sg. n. Ind. -ya, Ac. sg. iksh with vi, -ra, N. sg. kri, 3 sg. Pat. Par. Ind. -ra, N. sg. n.
past Ptc. Pass. Ger. approached but danger having seen a man should act as proper. (56)

अधुनास्य संनिधाने पसायितुमचमः । तथा भवितव्यं

Ind. idam, G. sg. m. -ra, L. sg. ay with pals, Inf. Karm. -ra, N. Ind. Ind. bhi, N. sg. n.
Now of him in the presence to escape unable; therefore as Ptc. Pat. Pass.
it is to be,

तद्ववत् तावदिशासमुत्पादात् समीप-

tad, N. sg. n. bhū, 3 sg. Impf. Par. Ind. -ra, Ac. sg. pad with ad. Ger. idam, G. -ra, Ac. sg. n.
that let be; first confidence having produced of him to the proximity
Caus. *sg. m.*

मुपगच्छामि । इत्यासोचोपदृत्याबवीत् ।

gam with upa, 1 sg. Pres. Par. Ind. loch with &, Ger. sri with upa, Ger. brū, 3 sg. Impf. Par.
I approach. Thus having reflected, having near-gone, he said:

आर्य लाभभिवंदे । श्रुतो इवदत् । कस्त्वं ।

-ya, F. sg. yushman, Ac. sg. vand with abhi, -ra, N. sg. vad, 3 sg. kim, N. sg. m. yushman, N. sg.
Reverend Sir, thee I salute. The vulture said: Who thou?

सो इवदत् । मार्जारो इहं । श्रुतो ब्रूते ।

tad, N. sg. m. vad, 3 sg. Impf. Par. -ra, N. sg. asmad, N. sg. -ra, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Ait.
He said: A cat L The vulture says:

दूरमपष्टर नो चेहुंतबो इषि मया । मार्जारो इवदत् ।

-ra, Ac. sri with apa, 2 sg. Ind. Ind. han, N. sg. m. Ptc. as, 2 sg. Pres. asmad, -ra, N. sg. vad, 3 sg.
sg. m. add. Impf. Par. *Fut. Pass.* *Par.* *I. sg.* *Impf. Par.* Far away-go; not if, to be killed thou art by me. The cat said:

श्रूयतां तावदसाहचनं ततो यद्यहं वधस्तदा हंतव्यः ।

śru, 3 sg. Imp. Pass. Ind. Tip. -ra, N. sg. Ind. Ind. asmad, -ya, N. sg. m. (rt. han) Ind. han, N. sg. m.
It may be heard first of me-the thereafter if I to be punished, then to be killed,
speech;

यतः । जातिमाचेष किं कश्चिद्गृह्णते पूज्यते क्षचित् ।

Ind. Tip. -ra, I. sg. Ind. kim-chid, N. sg. m. han, 3 sg. Pres. Pass. pūj, 3 sg. Pres. Pass. Ind.
For, Through birth-merely any one is punished, is honoured anywhere?

व्यवहारं परिश्चाय वधः पूज्यो इयवा भवेत् ॥ ५७ ॥

-ra, Ac. sg. Jīva, with pari, -ya, N. sg. m. pūj, N. sg. m. Ptc. Ind. bhū, 3 sg. Ptc.
Ger. *Fut. Pass.* *Par.* the conduct having scrutinised to be punished to be honoured or he should be. (57)

श्रुतो ब्रूते । श्रूणि किमर्थमागतो इषि । सो इवदत् ।

-ra, N. sg. brū, 3 sg. 3 sg. Imp. Ind. gam with &, N. sg. m. as, 2 sg. Pres. tad, N. vad, 3 sg. Impf.
Pres. Ait. *Par.* *past. Ptc. Pass.* *Par.* The vulture says: Say, wherefore approached thou art? He said:

अहमत्र गंगातीरे निव्याखायो नद्याचारी चांद्रायणवत्-

asmad, Ind. Tip. -ra, I. sg. Karm. -yin, Tip. -rin, N. sg. m. Karm. -ta, Ac. sg.
N. sg. *N. sg.* here on the Ganges-bank, constantly- religious study- the Chāndrāyana-vow
observing

माचरंस्तिष्ठामि । युधान्वर्मज्ञानरतान्विश्वासभूमयः

char with &, N. sg. m. -stha, 1 ag. yushman, Ttp. -ta, Ac. pl. m. Ttp. -mi, N. pl.
Ptc. Pres. Par. Pres. Par. Ac. pl. performing, stay. You of duty-the knowledge-enjoying of confidence-objects

पचिणः सर्वे सर्वदा ममाये प्रस्तुवन्ति । अतो भवद्ग्नो

kshin, -va, N. Ind. asmad, G. sg. -ra, L. sg. Add. stu with pra, Ind. -vat, Ab. pl. m.
N. pl. m. pl. m. always of me in the presence 3 pl. Pres. Par. praise; therefore from you,
birds all

विद्यावयोद्देष्यो धर्मं ओतुमिहागतः । भवत्त्वैतावृग्ना

Ttp. -dha, Ab. pl. m. -ma, Ac. sg. -śru, Inf. Ind. gain with &, N. sg. m. -vat, N. pl. m. Ind. -va N. pl. m.
in wisdom-(and) the duty of to hear hither approached. You and such
age-old, religion

धर्मज्ञा यन्मामतिथिं हंतुमुद्यताः । गृहस्थर्मस्यैषः ।

Ttp. -jña, N. Ind. asmad, -thi, Ac. sg. has, Inf. gain with &, N. pl. m. Ttp. -ma, N. sg. Ind. -vad, N.
pl. m. Ac. sg. past Ptc. Pass. ready. A householder's- and this:
of religion- that me a guest to kill ready. knowers,

परावयुचितं कार्यमातिथिं गृहमागते ।

-ri, L. sg. Ind. -va, N. sg. m. kri, N. sg. m. Ptc. -ya, N. sg. -ha, Ac. sg. gain with &, L. sg. m.
To an enemy even proper to be exercised hospitality, to the house past Ptc. Pass.
approached,

केतुः पार्श्वगताच्छायां नोपसंहरते द्रुमः ॥ ५८ ॥

-rti, Ab. sg. Ttp. -ta, Ab. sg. m. -yā, Ac. sg. Ind. bṛhi, upa-sam, 3 sg. Pres. Attm. -ma, N. sg.
from the cutter to its side-come the shade not withdraws a tree. (58)

अदि वा धनं नास्ति तदा प्रीतिवचसाप्तिथिः

Ind. Ind. -ma, N. sg. Ind. as 3 sg. Pres. Par. Ind. Ttp. -chasi, L. sg. Ind. -vad, N. sg.
If or property not there is, then with affection-speech at least a guest

पूज्य एव ।

pūj, N. sg. m. Ptc. Past. Ind.
to be honoured certainly.

अतः । दणानि भूमिरुदकं वाक् चतुर्थी च सूनृता ।

Ind. -qa, N. pl. -mi, N. sg. -ka, N. sg. -ch, N. sg. -sha, N. sg. f. Ind. -va, N. sg. f.
For, Straw, room, water, speech as fourth and gentle,

एतान्यपि सर्वां गेहे नोच्छिद्यन्ते कदाचन ॥ ५९ ॥

etad, N. pl. m. Ind. -ti, G. pl. m. -ha, L. sg. Ind. chhild with &, Ind.
these together of the good in the house not are wanting at any time. (59)

अपरं च । निर्गुणेष्वपि सत्त्वेषु दद्यां कुर्वति साधवः ।

-ra, N. sg. n. Ind. Bahue. -ya, L. pl. n. Ind. -tra, L. pl. -ya, Ac. sg. kṛi, 3 pl. Pres. Par. -dhu, N. pl. n. Another and, Unto worthless even beings mercy show the good;

न हि संहरते ज्योत्स्नां चंद्रचांडालवेशनि ॥ ६० ॥

Ind. Ind. hpi with sam, 3 sg. Pres. Ātm. -at, Ac. sg. -dra, N. sg. Tip. -man, L. sg. not for withholds (her) light the moon at the Chāndjāla-dwelling. (60)

अन्यत्र । अतिथिर्यस्य भग्नाशो गृहाप्रतिनिर्वर्तते ।

-ya, N. sg. n. Ind. -thi, N. sg. m. Bahue. -ta, N. sg. m. -ha, Ab. sg. vpit with pratiṇi, 3 sg. Pres. Ātm. Again and, A guest of whom broken-hoped from the house turns away,

म तस्मै दुष्कृतं दत्ता पुण्यमादाय गच्छनि ॥ ६१ ॥

tad, N. sg. m. D. sg. m. Karu. -ta, da, Ger. -ya, Ac. sg. da with s, Ger. Pres. Par. He to him the guilt having given, the merit having taken, goes. (61)

अन्यत्र । उत्तमस्यापि वर्णस्य नीचोऽपि गृहमागतः ।

-ya, N. sg. n. Ind. -ma, G. sg. m. Ind. -ta, G. sg. -tha, N. sg. m. Ind. -ha, Ac. sg. gam with h, N. sg. Again and, Of the highest even caste a low person even to the house come ^{upaiti Pr. Pass.}

पूजनीयो यथा योग्यं सर्वदेवमयोऽतिथिः ॥ ६२ ॥

pūj, N. sg. m. Ptc. Pat. Pass. Ind. -ya, N. sg. n. -ya, N. sg. m. -thi, N. sg. to be honoured as proper, all-gods representing a guest. (62)

श्रभोऽवदत् । मार्जारो हि मांसरुचिः पञ्चशावकाद्याच

-ra, N. sg. Ind. 3 sg. -ra, N. sg. Ind. Bahue. -chi, N. sg. m. Tip. -ha, N. pl. m. Ind. Ind. The vulture said: Cat certainly meat-loving, of birds-the young ones and here

निवसन्ति तेनाहमेवं ब्रवीमि । तच्छुला मार्जारो

vas with ni, 3 pl. tad, I. sg. n. Adv. asmad, Ind. brū, 3 sg. tad, Ac. sg. n. śru, Ger. -ra, N. sg. Pres. Par. dwell, therefore I thus speak. This having heard the cat

भूमिं स्फृष्टा कण्ठौ स्फृशति बृते च । मद्या धर्मग्राहां

-mī, Ac. sg. spred, Ger. -pa, Ac. du. spred, 3 sg. brū, 3 sg. Ind. asmad, Tip. -ra, Ac. sg. the ground having touched, the ears touches, says and: By me the law-book

श्रुता वीतरागेषेदं दुष्करं ब्रतं चांद्रायणमध्यवसितं ।

śru, Ger. Bahue. -ya, I. sg. m. idam, -ra, N. sg. -ra, N. sg. n. so with adhī-sva N. sg. n. having heard, with gone-passions, this difficult vow Chāndrāyaya undertaken.

परस्परं विवदमानानामपि धर्मशास्त्राणामहिंसा परमो

Ind. vad with vi. *G. pl. n.* *Ind.* *Ttp. -ra, G. pl.* *Karm. -ak, N. sg.* -ma, *N. sg. m.*
Ptc. Pres. Atm.

With-one-another of the disputing even law-books 'not-injuring the highest

धर्म इत्यैकमत्यं । यतः ।

-ma, *N. sg.* *Ind.* -ya, *N. sg.* *Ind.*
duty' thus here unanimity. For,

सर्वहिंसानिदृत्ता ये नराः सर्वसहाय ये ।

Ttp. -ta, N. pl. m. (*rl. vpt with ni*). *yad, N. pl. m.* -ra, *N. pl.* *Ttp. -ha, N. pl. m.* *Ind. -yad, N. pl. m.*
From all-injury-abstaining which men, all-enduring and who,

सर्वस्याश्रयभूताय ते नराः स्वर्गगामिनः ॥ ५३ ॥

-ya, *G. sg. n.* *Karm. -ta, N. pl. m.* *Ind.* *ind, N. pl. m.* -ra, *N. pl.* *Ttp. -min, N. pl. m.*
of everything support-being and, those men to heaven-going. (63)

एक एव सुषङ्खर्मो निधने इयनुवाति यः ।

-ka, *N. sg. m.* *Ind.* -d, *N. sg.* -ma, *N. sg.* -ra, *L. sg.* *Ind.* ya with ann, 3 *sg. Pres. Par.* *yad, N. sg. m.*
One only friend, virtue, in death even follows who,

शरीरेण समं नाशं सर्वमन्यन्तु गच्छति ॥ ५४ ॥

-ra, *L. sg.* -ma, *de. sg. n. Adr.* -ta, *de. sg.* -ya, *N. sg. n.* -ya, *N. sg. n.* *Ind.* gam, 3 *sg. Pres. Par.*
with the together to destruction everything else but goes. (64)

योऽन्ति यस्य यदा मांसमुभयोः पश्यतांतरं ।

yad, N. sg. m. *nd, 3 sg.* *yad, G. sg. m.* *Ind.* -ra, *de. sg.* -ha, *G. dn. m.* dñik, 2 *pl. Imp. Par.* -ra, *de. sg.*
Who eats of whom when the flesh, of both behold the difference,

एकस्य चणिका प्रतिरन्यः प्राणैर्विमुच्यते ॥ ५५ ॥

-ka, *G. sg. m.* -ka, *N. sg. f.* -ti, *N. sg.* -ya, *N. sg.* -ra, *L. pl.* much with vi, 3 *sg. Pres. Pass.*
of the one momentary enjoyment, the other of life deprived. (65)

मर्तव्यमिति यद्युखं पुरुषस्योपजायते ।

upā, *N. sg. n. Ptc. Fut. Pass.* *Ind.* *yad, N. sg. n.* -ka, *N. sg.* -sha, *G. sg.* jan with upā, 3 *sg. Pres. Atm.*
'It must be died,' thus what pain of a man is produced,

शक्यस्तेनानुमानेन परोऽपि परिरचितुं ॥ ५६ ॥

-ya, *N. sg. m.* *Ind, L. sg. n.* -ra, *L. sg.* -ra, *N. sg. m.* *Ind.* raksh with parā, *Inf.*
possible by that analogy an enemy even to save. (66)

मृणु पुनः । स्वच्छदवनजातेन शाकेनापि प्रपूर्यते ।

त्रु, 2 sg. *Imp.* *Ind.* *Tp.* -ta, *I.* sg. m. or n. -ka, *I.* sg. *Ind.* pti with pra, 3 sg.
Par. *Prox.* *Pass.*
Listen again, By the spontaneously-in the wood-growing herb even it is filled,

अस्य दग्धोदरस्यार्थे कः कुर्यात्पातकं महत् ॥ ५० ॥

दाम, G. *Karm.* -ta, G. sg. -tha, *I.* sg. *Adv.* kim, N. sg. m. kpi, 3 sg. *Pof.* -ka, Ac. sg. -kta, Ac.
sg. n. of this burnt-stomach on account of who would commit a crime great? (67)

एवं विश्वास्य च मार्जारस्त्रकोटरे स्थितः । ततो

Ind. श्रास, with vi, *Ger.* *tad.*, N. sg. m. -ta, N. sg. *Tp.* -ta, *I.* sg. *sthā*, N. sg. m. *past Ind.*
Cusa. *Ptc.* *Pass.* Thus having made to coaside, that eat in the tree-hollow remained. Then,

दिनेषु गच्छतु पश्चिमावकानाकम्य कोटर-

-ta, *I.* pl. गम, *I.* pl. m. or n. *Tp.* -ka, Ac. pl. m. क्रम with &, *Ger.* -ta, Ac. sg.
Ptc. *Pres.* *Par.* the days passing on, of the birds-the young ones having approached, to the hollow

मानीय प्रत्यहं खादति । येषामपत्यानि खादितानि

नि with &, *Ger.* अप्युः khid, 3 sg. *Pres.* *Par.* yad, G. pl. m. -ya, N. pl. khid, N. pl. n.
having brought, daily he eats. Of whom the young ones eaten,

तैः शोकार्त्तविलपद्भिरितस्तो जिज्ञासा समारभा ।

tad., *I.* pf. m. *Tp.* -ta, *I.* pf. m. लप with vi, *I.* pf. m. *Ind.* *Ind.* -ta, N. sg. राह with sam-a N.
Ptc. *Pres.* *Par.* by those, sorrow-pained, wailing, here (and) there enquiry begun.

तत्परिज्ञाय मार्जारः कोटराचिः स्वत्वं वहिः

tad., Ac. sg. n. जिक, with pari, *Ger.* -ta, N. sg. -ta, Ab. sg. sgi with nis, *Ger.* *Ind.*
That having perceived, the cat from the hollow having slipped out

पलायितः । पश्चात्पचिभिरितस्तो निश्चयद्भिस्त्र

नि with palli, N. sg. m. *Ind.* -kshin, *I.* pl. *Ind.* *Ind.* रूप with ni, *I.* pl. m. *Ind.*
past Ptc. *Pass.* away-gone. Afterwards by the birds here (and) there searching, there

तस्त्रोटरे शावकास्त्रोनि प्राप्तानि । अनंतरं त ऊचुः ।

Tp. -ta, *I.* sg. *Tp.* -thi, N. pl. लप with pra, N. pl. n. *Ind.* *tad.*, N. pl. m. वृच, 3 pl.
in the tree- of the young ones-the discovered. Thereupon they said : *Ptc.* *Pass.*

अनेनैव जरद्गवेनास्माकं शावकाः खादिता इति भवेः

भास्म, *I.* sg. m. *Ind.* -ta, *I.* sg. asmad, G. pl. -ka, N. pl. m. khid, N. pl. m. *Ind.* -ta, *I.* pl. m.
'By this very Jaradgava of us the young ones eaten.' Thus by all

पचिभिर्निश्चित्य गृह्णो व्यापादितः । अतोऽहं

-ashin, N. pf. m. chi, with ms. Ger. -ra, N. sg. pad with vld. N. sg. m. Ind. asmad, N. sg.
the birds having ascertained the vulture killed. Therefore I

ब्रवीमि । अज्ञातकुलशीलस्येत्यादि । इत्याकर्षे स

brv, 1 sg. Bahue. -la, G. sg. m. Bahue.-dl, dc. sg. n. Ind. kar, with &. Ger. tad, N.
Pres. Par. say : of one of unknown-family- etc. Thus having heard that
(and) character,

जंयुकः सकोपमाह । मृगस्य प्रथमदर्शनदिने भवानय-

-ka, N. sg. Artyag. ah, 3 sg. Perf. Par. -ra, G. sg. Tip. -ns, L. sg. -val, N. sg. m. Ind.
jackal with anger says : Of the deer on the first-seeing-day you also

ज्ञातकुलशील एव । तत्कथं भवता स्वैतस्य

Bahue. -la, N. sg. m. Ind. Ind. Ind. -val, L. sg. m. Ind. etad, G. sg. m.
one of unknown-family-(and) character just; then how you with of him

स्वेहानुदृत्तिरूपोत्तरं वर्धते ।

Tip. -ti, N. sg. Ind. vridh, 3 sg. Pres. Atm.
the affection-continuance higher-higher grows?

यत्र विद्यवनो नास्ति ज्ञात्यस्तवाच्यधीरपि ।

Ind. Karm.-na, N. sg. Ind. -ra, 3 sg. Shagh, N. sg. m. Ind. Bahue.-dhi, N. sg. m. Ind.
Where a learned-man not is, to be praised there one of little-intellect even,

निरस्तापादपे देश एरंडोऽपि द्रुमायते ॥ ६८ ॥

Bahue. -ra, L. sg. m. -la, L. sg. -ra, N. sg. Ind. drumaya, 3 sg. Pres. Atm.
in an of trees-deprived place the Erynpid plant even is considered a tree. (68)

अन्यच्च । अयं निजः परो वेति गणना स्वघुचेतसा ।

-ya, N. sg. n. Ind. idam, N. sg. m. -ja, N. sg. m. -ra, N. sg. m. Ind. Ind. -ra, N. sg. Bahue. -da, G. pl. m.
Again and, 'This one of us, a stranger or' thus calculation of the narrow-minded,

उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुंबकं ॥ ६९ ॥

Bahue. -la, G. pl. m. Ind. Tip. -dha, N. sg. Ind. -ka, N. sg.
of persons of generous-conduct on the contrary the earth even a family. (69)

यथायं मृगो मम वंधुस्थाभवानपि । मृगो

Ind. idam, N. sg. m. -ga, N. sg. asmad, G. sg. -dha, N. sg. Ind. -val, N. sg. m. Ind. -ga, N. sg.
As this deer of me a friend, thus you also. The deer

इव्रीत् । किमनेनोच्चरोच्चरेण । सर्वेरेकच विश्वंभासापैः

Ind. 3 sg. *Impf.Pur.* *kim*, *N.* sg. m. *klam*, *I.* sg. n. -*ra*, *I.* sg. -*ra*, *I.* pl. m. *Ind.* *Tip.* -*pa*, *I.* pl. said : What with this discussion? by all in one place, with confidence-talks,

मुखिभिः स्त्रीयतां ।

-*skhin*, *I.* pl. m. *sthi*, 3 sg. *Imp. Pass.*
happy let be remained.

यतः । न कथित्कस्यचिन्मित्रं न कथित्कस्यचिद्विदुः ।

Ind. *Ind.* *kim-chit*, *N.* sg. m. *G.* sg. m. -*ra*, *N.* sg. *Ind.* *kim-chit*, *N.* *G.* sg. m. -*pu*, *N.* sg.
For, Not any body of any body the friend, not any body of any body the enemy,

यवहारेण मिचाणि जायते रिपवस्था ॥ ३० ॥

-*ra*, *I.* sg. -*ra*, *N.* pl. *jan*, 3 pl. *Pret.* *Atm.* -*pu*, *N.* pl. *Ind.*
through intercourse friends are made, enemies likewise. (70)

काकेनोक्तं । एवमस्तु । अथ प्रातः सर्वे यथाभिमतदेशं गताः ।

-*ka*, *I.* sg. *vach*, *N.* sg. m. *Ind.* 3 sg. *Imp.* *Ind.* -*ra*, *N.* *Karma*. -*ta*, *Ac.* sg. *gam*, *N.* pl. m.
past Ptc. Pass. *Imp. Pass.* *pt. m.* By the crow said : Thus it be. Now in the morning all to ad libitum- gone.
place

एकदा निष्ठतं घटगालो छूते । सखे इशिन्वनैकदेशे शस्यपूर्णचेचम-

Ind. -*ta*, *Ac.* sg. s. -*ta*, *N.* sg. *brū*, 3 sg. -*khl*, *V.* sg. *idam*, *I.* sg. m. *Tip.* -*ta*, *I.* sg. *Karma*. -*ta*,
Adr. *Pres.* *Atm.* *N.* sg. One day surely the jackal says : Friend, in this of the wood- a corn-tilled-
one part field

स्ति । तदहं त्वं नीला दर्शयामि । तथा कृते

-*as*, 3 sg. *Ind.* *do*, *semad*, *yushman*, *nt*, *Ger.* *drīś*, 1 sg. *Pres.* *Ptc.* *Caus.* *Ind.* *kṛi*, *I.* sg. *post*
Ptc. Pass. *sg. n.* *N.* sg. *Ac.* sg. *is*, that I, thee having conducted, show. *Thus* done

सति मृगः प्रत्यहं तत्र गला शस्यं खादति । अथ चेचपतिना

-*as*, *I.* sg. u. -*ga*, *N.* sg. *Aegy.* *Ind.* *gam*, *Ger.* -*ya*, *Ac.* sg. *khl*, 3 sg. *Ind.* *Tip.* -*ti*, *I.* sg.
Ptc. Pass. *Ptc.* *being*, the deer daily there having gone the corn eats. Now by the field-owner

तदृष्टा पाशो योजितः । अनंतरं पुनरागतो

tad, *Ac.* sg. s. -*dīk*, *Ger.* -*ta*, *N.* sg. *yuj*, *N.* sg. m. *past* *Ind.* *Ind.* *gam* with *ta*, *N.* sg. m.
Ptc. Pass. *Caus.* that having perceived a snare fixed. Thereupon again approached

मृगः पाशैर्बद्धो इच्छितयत् । को मामितः कालपाशा-

-*ga*, *N.* sg. -*ta*, *I.* pl. *bundh*, *N.* sg. m. *chint*, 3 sg. *kim*, *N.* *asmad*, *Ind.* *Tip.* -*ta*, *Ab.* sg.
past Ptc. Pass. *Impf.Pur.* *tg. m.* *Ac.* sg. the deer by the snares caught thought: Who me from here from the death-snare,

दिव व्याधपाशाच्चातुं मिचादन्यः समर्थः । तचां-

Ind. *Ti.p.* -da, *Ab.* sg. *tral.* *In.f.* -ra, *Ab.* sg. -ya, *N.* sg. m. -tha, *N.* sg. m. *Ind.*
as it were, from the hunter's- to save, from the friend different, able? There
smare

तरे जंवकस्त्राचागत्योपस्थितो इचितयत् ।

-ra, *L.* sg. n. *Adv.* -tha, *N.* sg. m. *Ind.* gain with a, *Ger.* -sthā with upa, *N.* sg. m. chint, *S.* sg. *Impf.* *Par.*
meantime the jackal there having gone, near-stepped thought:

फलिता तावदसारं कपटप्रबंधेन मनोरथमिद्धिः । एतस्यो-

-ta, *N.* sg. f. *Ind.* asmad, *G.* pl. *Ti.p.* -da, *I.* sg. *Ti.p.* -dhi, *N.* sg. etad, *G.* sg. m.
Fruit-bearing then of us through the deceit-plot the wish-accomplishment; of him,

त्कृत्यमानस्य मांसासूखिप्राप्तान्यस्योनि मधावशं प्राप्तव्यानि ।

krit with ud, *G.* sg. m. *Ti.p.* -da, *N.* pl. n. -thi, *N.* pl. asmad, *I.* sg. *Ind.* Ap with pm, *N.* pl.
Ptc. *Pass.* being cut up, the flesh-blood-smearred bones by me surely to be got.

तानि बाङ्गल्येन भोजनानि भविष्यति । मृगस्तुं दृष्टो-

tad, *N.* pl. n. -ya, *I.* sg. -ra, *N.* pl. bhū, *S.* pl. *Fut.* ii. *Par.* -ra, *N.* sg. tad, *Ac.* sg. m. dṛī, *Ger.*
They in abundance food will be. The deer him having seen

साधितो ब्रूते । सखे किंधि तावनाम वंधनं । सत्वरं चायस्तु

lās with ud, *N.* sg. m. brū, *S.* sg. -khi, *V.* sg. chihid, *S.* sg. *Ind.* asmad, *G.* sg. -ra, *Ac.* sg. Arayay. *tral.*, *S.* sg.
post Ptc. *Pass.* *Caus.* *Pres.* *dim.* *Imp.* *Par.* *Imp.* *dim.* delighted says: Friend, cut now of me the fetter; quickly deliver

मां । अतः ।

asmad, *Ac.* sg. *Ind.*
me. For,

आपत्तु मित्रं जानीयाचुद्दे शूरमृणे शुचिं ।

-d, *L.* pl. -ra, *Ac.* sg. jhi, *S.* sg. *Pot.* *Par.* -dha, *L.* sg. -ra, *Ac.* sg. -ra, *L.* sg. -chi, *Ac.* sg. m.
Is misfortunes a friend one may know, in battle a hero, in debt an honest man,

भाव्या क्षीणेषु वित्तेषु व्यवनेषु च वांधवान् ॥ ७१ ॥

-yā, *Ac.* sg. kshī, *L.* pl. n. *post Ptc.* *Pass.* -ta, *L.* pl. -ra, *L.* pl. *Ind.* -ra, *Ac.* pl.
a wife in lost riches, in troubles and relations. (71)

अपरं च । उत्सवे व्यवने चैव दुर्भिते राष्ट्रविस्त्रवे ।

-ra, *N.* sg. n. *Ind.* -ra, *L.* sg. -ra, *L.* sg. *Ind.* *Ind.* -sha, *L.* sg. *Ti.p.* -ra, *L.* sg.
Another and, At a festival, in affliction and even, in dearth, in reign-revolution,

राजद्वारे भृशाने च यस्तिष्ठति स वांधवः ॥ ७२ ॥

Ti.p. -ra, *L.* sg. -ra, *L.* sg. *Ind.* yash, *N.* sg. -sthā, *S.* sg. *Ind.* N. sg. -ya, *N.* sg.
at the king's door, on the cemetery and who stands, he a friend. (72)

जंबुको मुङ्गमृङ्गः पाशं विलोक्याचितयत् । दृढस्त्रावद्यं

-ka, N. sg. Ind. Ind. -ia, Ac. sg. lok with vi, chint, 3 sg. -dha, N. sg. m. Ind. idam, N. sg. m.
The jackal again-again the snare having eyed thought: Strong so far this

वंधः । द्रूते च । सखे खायुनिमिता एते

-dha, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Ātm. Ind. -khi, F. sg. Ttp. -ia, N. p. m. etad, N. pl. m.
fetter; says and: Friend, of sinews-made these

पाशास्त्रद्य भट्टारकवारे कथमेतान्दतैः स्पृशामि ।

-ā, N. pl. Ind. Ind. -ra, L. sg. Ind. etad, Ac. pl. m. -ia, I. pl. sprik, 1 sg.
snares, therefore to-day on a Sun-day how these with the teeth I touch?

मित्र वदि चित्ते नान्यथा मन्यसे तदा प्रभाते

-ra, F. sg. Ind. -ia, L. sg. Ind. Ind. man, 2 sg. Pres. Ātm. Ind. -ia, L. sg.
Friend, if in thy mind not otherwise thou thinkest, then in the morning

यत्प्रया वक्तव्यं तत्कर्तव्यं ।

yad, N. sg. m. yushmanā, I. sg. m. vach, N. sg. n. Ptc. Pat. Pass. tad, N. sg. n. kṛi, N. sg. n. Ptc. Pat. Pass.
what by thee to be said, that to be done.

दद्युक्ता तस्मीप आत्मनमाच्छाद्य स्थितः

Ind. vach, Ger. Ttp. -ya, L. sg. -man, Ac. sg. chhad with ś, Ger. sthik, N. sg. m.
Thus having said, of him-in the neighbourhood himself having concealed stood

सः । अनंतरं स काकः प्रदोषकाले मृगमनागतम् ।

tad, N. sg. m. Ind. tad, N. sg. m. -ka, N. sg. Ttp. -ia, L. sg. -ga, Ac. sg. Karm.-ta, Ac. sg. m.
he. Thereupon that crow at evening-time the deer not-returned

वलोक्येतस्तोऽन्धिष्ठ तथाविधं दृद्धो-

lok with mva, Ger. Ind. Ind. iṣṭ with ann, Ger. -dha, Ac. sg. m. dṛīś, Ger.
having seen, here (and) there having searched, the so-conditioned having seen,

वाच । सखे किमेतत् । मृगेणोक्तं ।

vach, 3 sg. Prof. Par. -khi, F. sg. kim, N. sg. n. etad, N. sg. n. -ga, I. sg. vach, N. sg. n. past Ptc. Pass.
said: Friend, what this? By the deer said:

अवधोरितसुइदाक्यस्य फलमेतत् । तथा चोक्तं ।

Karm.-ya, G. sg. -ia, N. sg. etad, N. sg. n. Ind. Ind. vach, N. sg. n. past
Of the slighted-friend's-word the fruit this. Thus and said:

सुहदां चितकामाना॑ यः प्रट्टोति न भाषितं ।

-d, G. pl. *Babu*, -ms, G. pl. m. -yad, N. sg. m. -bu, *Tat*, *Say*, *Pres. Par.* Ind. -ta, Ac. sg.
Of friends well-wishing who hears not the word,

विपक्षनिहिता॑ तस्य स नरः शत्रुनदनः ॥ ७३ ॥

-yad, N. sg. -dhā with sam-nt, N. sg. f. tad, G. sg. m. N. sg. m. -ta, N. sg. *T/p.* -ms, N. sg. m.
adversity post Ptc. Past near of him; that man an enemy-delighter. (73)

काको॑ बृते॒ । स वंचकः कास्ते॒ । मृगे-

-ka, N. sg. -brū, 3 sg. *Pres. AIm.* tad, N. sg. m. -ka, N. sg. Ind. -ta, 3 sg. *Pres. AIm.* -ta, L. sg.
The crow says: that rogue (jackal) where does he sit? By the deer

एोकं॑ । ममांसार्थी॒ तिष्ठत्यैव॒ । काको॑ बृते॒ ।

-vach, N. sg. n. *T/p.* -thin, N. sg. m. -sthā, 3 sg. *Pres. Par.* Ind. Ind. -ka, N. sg. -brū, 3 sg.
past Ptc. Pass. said: For my-flesh-longing he stands there just. The crow says:

उक्तमेव॑ मथा॒ पूर्वे॒ ।

-vach, N. sg. n. Ind. -asmad, L. sg. -va, Ac. sg. n. Adv.
past Ptc. Pass. Said indeed by me before.

अपराधो॑ न मे॒ इस्तीति॒ नैतदिशासकारणं ।

-dha, N. sg. Ind. -asmad, G. sg. -ta, 3 sg. *Pres. Par.* Ind. Ind. -tad, N. sg. n. *T/p.* -ta, N. sg.
'An offence not of me is,' thus not this for confidence-a reason,

विद्यते॑ हि॒ नृशंसेभ्यो॒ भयं॒ गुणवतामपि॒ ॥ ७४ ॥

vid, 3 sg. *Pres. Pass.* Ind. -ta, Ab. pl. m. -ya, N. sg. -yat, G. pl. m. Ind.
it is known for from the mischievous danger of the virtuous even. (74)

दीपनिर्वाणगंधं॑ च सुहदाक्यमरुधर्ती॑ ।

T/p. -dha, Ac. sg. Ind. *T/p.* -ya, Ac. sg. -ta, do. sg.
Of a lamp-extinction-the smell and, a friend's-word, the star Arundhati,

न जिघन्ति॑ न प्रट्टन्ति॑ न पश्यन्ति॑ गतायुषः॑ ॥ ७५ ॥

Ind. -ghrā, 3 pl. *Pres. Par.* Ind. -bu, 3 pl. Ind. -grī, 3 pl. *Babu*, -yus, N. pl. m.
not smell, not hear, not see those whose life-is gone. (75)

परोक्ते॑ कार्यहंतारं॑ प्रत्यक्ते॑ प्रियवादिनं॑ ।

-aha, L. sg. n. *T/p.* -tri, Ac. sg. m. -aha, L. sg. n. *T/p.* -din, Ac. sg. m.
Away from-the eye design-destroying, before-the eye kind words-speaking,

वर्जयेत्तादृशं॑ भित्रं॑ विषकुंभं॑ पयोमुखं॑ ॥ ७६ ॥

-tri, 3 sg. *Pot. Par.* -ta, Ac. sg. n. -ta, Ac. sg. *T/p.* -aha, Ac. sg. *Babu*, -kha, Ac. sg. m.
one should avoid such a friend, a poison-pot having a milk-surface. (76)

ततः काको दीर्घं निःश्वस । अरे वंचक किं

<i>Ind.</i>	-ka, <i>N. sg.</i>	-gha, <i>Ac. sg. n.</i>	<i>Ind.</i>	śvas with his, <i>Ger.</i>	<i>Ind.</i>	-ka, <i>V. sg.</i>	kim, <i>N. sg. n.</i>
Then	the crow	deeply		having sighed :	Alas,	rogue,	what

तथा पापकर्मणा कृतं । यतः ।

yushman, <i>I. sg.</i>	Baker, -man, <i>I. sg. m.</i>	kṛti, <i>N. sg. n.</i>	<i>past Ptc. Pass.</i>	<i>Ind.</i>	
by thee	wicked-deeds performing		done ?	For,	

संलापितानां मधुरैर्वचोभिर्मिथोपचारैश्च वशोक्तानां ।

lap with sum, <i>G. pl. m.</i>	-ta, <i>I. pl. n.</i>	-ehas, <i>I. pl.</i>	Karm, -ta, <i>I. pl.</i>	<i>Ind.</i>	vash-kṛti, <i>G. pl. m.</i>
past Ptc. Pass. Caus.			with pretended-services	past Ptc. Pass.	enchanted,
Of those addressed with sweet words,					

आशावतां अहृष्टां च स्त्रोके किमर्थिनां वंचयितव्यमस्ति ॥ ७० ॥

-vat, <i>G. pl. m.</i>	śradhdha, <i>G. pl. m.</i>	<i>Ind.</i>	-ta, <i>L. sg.</i>	<i>Ind.</i>	-thin, <i>G. pl. m.</i>	<i>Ind.</i>	vash, <i>N. sg. n.</i>
Ptc. Pres. Par.						Ptc. Pres. Pass. Caus.	
of the hopeful,	of the confiding	and	in the	why	of supplicants	cheating to be done is ?	(77)

उपकारिणि विश्रब्दे शद्गुमतौ यः समाचरति पापं ।

-rin, <i>L.</i>	feanimish with vi, <i>L.</i>	Bahue, -ti,	yo, <i>N.</i>	char with sun-ka,	-pa, <i>Ac. sg. n.</i>
<i>sg. m.</i>	<i>sg. m. past Ptc. Pass.</i>	<i>L. sg. m.</i>	<i>sg. m.</i>	<i>3 sg. Pres. Par.</i>	
Upon the	the confident,	the pure-	who	practices	wickedness,
beneficent,		minded,			

तं जनमस्त्वसंधं भगवति वसुधे कथं वहमि ॥ ७१ ॥

taid, <i>Ac.</i>	-na, <i>Ac.</i>	Bahue, -dha,	-rat, <i>V. sg. f.</i>	Tṛpi, -dha,	<i>Ind.</i>	vah, <i>2 sg. Pres. Par.</i>
<i>sg. m.</i>	<i>sg.</i>	<i>Ac. sg. m.</i>		<i>V. sg.</i>		
that	man	treacherous,	O venerable	earth,	how	dost thou bear ?
						(78)

दुर्जनेन समं सख्यं प्रीतिं चापि न कारयेत् ।

Karm, -na, <i>I. sg.</i>	-ma, <i>Ac. sg.</i>	-ya, <i>Ac. sg.</i>	-ti, <i>Ac. sg.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	kṛti, <i>3 sg. Pot. Par.</i>
n-Adv.						Caus.
The wicked man	with	friendship,	affection	and also	not	one should make,

उथ्यो दहति चांगारः श्रोतः कृष्णायते करं ॥ ७२ ॥

-ya, <i>N. sg. m.</i>	dah, <i>3 sg.</i>	<i>Ind.</i>	-ta, <i>N. sg.</i>	-ta, <i>N. sg. m.</i>	krishnaya, <i>3 sg.</i>	-ta, <i>Ac. sg.</i>
Pres. Par.					Pres. Atm.	
hot	burns	and	the coal,	cold	it blackens	the hand.
						(79)

अथवा श्वितिरिदं दुर्जनानां ।

<i>Ind.</i>	-ti, <i>N. sg.</i>	ādam, <i>N. sg. f.</i>	Karm, -na, <i>G. pl.</i>
Or else	the maxim	this	of the wicked :

प्राक्पादयोः पतति खादति पृष्ठमासं

prāch, <i>Ac. sg. n. Adv.</i>	-da, <i>L. dm.</i>	pat, <i>3 sg. Pres. Par.</i>	khād, <i>3 sg. Pres. Par.</i>	Tṛpi, -na, <i>Ac. sg.</i>
In front	at the feet	he falls,	he eats	of the back-the flesh ;

कर्णे कलं किमपि रौति श्नैविंचितं ।

-ṇa, L. sg. -ṇa, Ac. sg. n. kim, Ac. sg. n. Ind. -ru, 3 sg. Pres. Par. Ind. -ra, Ac. sg. n.
in the ear tune some he hums softly a wondrous one ;

हिंद्रं निरुप्य सहमा प्रविशत्यग्रंशः ।

-ra, Ac. sg. -ṛip with ni, Ger. -ha, L. sg. viś, with pra, 3 sg. Pres. Par. Bahūn, -ka, N. sg. n.
a hole having espied with haste he enters fearless ;

सर्वं खलस्य चरितं मशकः करोति ॥ ८० ॥

-ra, Ac. sg. n. -ṇa, G. sg. m. -ta, Ac. sg. n. -ka, N. sg. kṛi, 3 sg. Pres. Par.
the whole of the wicked conduct the gnst practises. (80)

दुर्जनः प्रियवादी च नैतदिश्चासकारणं ।

Korm.-ṇa, N. sg. Tip. -dīn, N. sg. m. Ind. Ind. etad, N. sg. n. Tip. -ṇa, N. sg.
A wicked a kid words-speaking and, not this a confidence-reason,

मधु तिष्ठति जिक्काये हृदि हालाहलं विषं ॥ ८१ ॥

-dīn, N. sg. n. sthā, 3 sg. Tip. -ra, L. sg. -d, L. sg. -ṇa, N. sg. n. -sha, N. sg.
honey stands on the tongue-tip, in the heart Hälähala poison. (81)

अथ प्रभाते चेचपतिर्लुगुडहसुसं प्रदेशमागच्छन्का-

Ind. -ta, L. sg. Tip. -ti, N. sg. Bahūn. -ṇa, N. sg. m. tad, Ac. -ṇa, Ac. sg. gam with h, N. sg. m
Now in the morning the field-owner staff-in hand that place approaching

केनावलोकितः । तमालोक्य काकेनोक्तं । सखे

-ka, L. sg. lok with atra, N. sg. tad, Ac. lok with h, Ger. -ka, L. sg. vach, N. sg. n. past -kṛi, V. sg.
by the crow espied. Him having seen by the crow said : Friend

मृग लमात्मानं मृतवसुंदर्भं वातेनोदरं पूरयिता

-ga, V. sg. yushmad, -man, Ind. dṛiś with sam, Ger. -ṇa, L. sg. -ra, Ac. sg. pṛi, Ger.
deer, thou thyself dead-like having shown, with wind the stomach having filled,

पादान्तस्थीकृत्य तिष्ठ । यदाहं शब्दं करोमि तदा लम् ।

-da, Ac. pl. stahdhi-kṛi, Ger. sthā, 2 sg. Ind. asmad, -ṇa, Ac. sg. kṛi, 1 sg. Pres. Ind. yushmad,
the feet having stiffened, remain. When I a noise make, then thou

त्याय सलरं पलायिष्यति । मृगस्त्वयैव काकवचनेन

sthā with ud, Ger. Argy. ny with pali, 2 sg. -ga, N. sg. Ind. Ind. Tip. -ṇa, L. sg.
having got up with-haste wilt run away. The deer thus just by the crow's-word

स्थितः । ततः चेचपतिना हयोन्तकुञ्जसोचनेन तथाविधो

sthā, N. sg. n. past Ptc. Pass. Ind. Tip. -ti, L. sg. Bahūn. -ṇa, L. sg. m. -dha, N. sg. m.
remained. Then by the field- whose eyes-(were) ex- the so-conditioned

मुग आखोकितः । आः स्वयं मृतोऽमि । इत्युक्ता मृगं

-ga, N. lok with & N. sg. Ind. Ind. māg, N. sg. m. past Ptc. Pass. māg, N. sg. m. past Ptc. Pass. na, 2 sg. Pres. Ind. vach, Ger. -ga, Ac. sg. Par.

बंधनान्मोचयिता पाशान्यहीतुं सयद्वो बभूव । ततः

from the fetter having delivered, the snare to take up busy *he was.* Then

काकश्वदं अत्या मृगः सत्तरमुत्ताय पल्लायितः।

Tipp.-da, do. sg. *ahn, Ger.* *-gn, N. sg.* *Avery.* *stha with ud, Ger.*
 the crow's-voice having heard, the deer with-haste
ay with paid, N. sg.
mu past Ptc. Pass.
escaped.

तमुद्दिश्य तेन चेत्पतिना चिप्तेन संगुडेन पृथगासो हतः।

<i>tad., dc.</i>	<i>dis</i> with <i>nd.</i>	<i>tad.</i>	<i>I. ag.</i>	<i>Tip.</i> -41, <i>I. ag.</i>	<i>kip.</i> <i>I. ag.</i> or <i>past</i> <i>Ptc. Past.</i>	<i>-ja,</i> <i>I. ag.</i>	<i>-ja,</i> <i>N. ag.</i>	<i>han,</i> <i>N. ag.</i> or <i>past</i> <i>Ptc. Past.</i>
<i>Gov.</i>		<i>m.</i>						
<i>Him</i>	<i>aiming-at</i>	<i>by</i>	<i>that</i>	<i>field-owner</i>	<i>with a thrown</i>	<i>stick</i>	<i>the jackal</i>	<i>killed.</i>

तथा चोकं । चिभिर्वैर्षस्त्रिभिर्मासैस्त्रिभिः पचैस्त्रिभिर्दिनैः ।

Ind. Ind. vach, *N. sp. n.* tri, *I. pl.* -sha, *I. pl.* tri, *I. pl.* -sa, *I. pl.* tri, *I. pl.* -sha, *I. pl.* tri, *I. pl.* -sa, *I. pl.* Thus and said: In three years, in three months, in three fortnights, in three days,

अत्युत्कृष्टैः पापपुण्डेरिहैव फलमन्तुते ॥ ८ ॥

<i>Karm.-ya, I. pl. n.</i>	<i>Dandana.-ya, I. pl. n.</i>	<i>Ind.</i>	<i>Ind.</i>	<i>-ya, Ac. sg.</i>	<i>āś, 3 sg. Pres. Ātma-</i>
through extraordinary	good (and)-bad (actions)	here	even	the fruit	one reaps. (82)

अतो इहं ब्रवीमि भच्याभच्यकयोः प्रीतिरित्यादि । काकः पुनराह ।

Therefore I say : Of the food-(and) the eater affection, The crow again says :

भच्चितेनापि भवता नाहारो मम पुष्कलः।

bhaksh, *I sg. m. past Ptc. Pass.* Ind. -vat, *I. sg. m.* Ind. -ra, *N. sg.* asmad, *G. sg. m.* -in, *N. sg. m.*
Eaten even by you not the food of me plenteous,

त्वयि जीवति जीवामि चित्रयोव द्वानष्ठ ॥ ८३ ॥

yushman, *L. sg.* jīv, *L. sg. m.* *Pic.* *Pres.* *Par.* 1 *sg.* *Pres.* *Par.* *Bahar.* *vn.* *N. sg.* *Ind.* *Baker.* *-gha*, *V. sg.*
in thee living I live, Chitrngrivna like, oh harmless! (83)

अन्यतः । तिरस्वामपि विशासो चूष्टः पुण्येककर्मणां ।

-ya, N. sg. n. *Ind.* *tiryač, G.* *Ind.* *-an, N. sg.* *dříš, N. sg. m.* *Balær. -man, G. pl. m.*
Agnim *and,* *Of brutes* *even* *confidence* *is seen* *(performing) pure-only-actions,*

सत्ता हि शाधूशीक्षनात्सुभावो न निर्वर्तते ॥ ८४ ॥

-त्, G. pl. m. Ind. -त्, Ab. sg. Karm. -ता, N. sg. Ind. यत् with न्, 3 sg. Pres. Ait.
of the good for from good-character the natural-disposition not turns away. (84)

किंच । साधोः प्रकोपितस्यापि मनो नायाति विक्रियां ।

Ind. -ध्रु, G. sg. m. कृप with प्रा. G. sg. m. Ind. -मा, N. sg. Ind. यत् with ता, 3 sg. Ind.
Moreover, of the good irritated even the mind not goes-to change,

न हि तापयितुं शक्यं सागरं भस्तुणोल्क्या ॥ ८५ ॥

Ind. Ind. तप, Inf. Caus. -या, N. sg. n. तप्ति. ल्हास, N. sg. तप्ति. ल्ह, I. sg.
Not for to heat possible the ocean-water with a straw-fire. (85)

हिरण्यको ब्रूते । चपलस्वं चपलेन यह ज्ञेहः सर्वथा

जा, N. sg. लृति, 3 sg. जा, N. sg. m. युष्मद्, जा, I. sg. Ind. -हा, N. sg. Ind.
Pres. Ait. लृति, N. sg. Hiranyaka says: Unsteady thou, an unsteady one with friendship by any means

न कर्तव्यः ।

Ind. कृपि, N. sg. m. Ptc. Fut. Pass.
not to be made.

तथा चोक्तं । मार्जारो महिषो मेषः काकः कापुषस्थाया ।

Ind. Ind. वाच, N. sg. n. -ता, N. sg. -शा, N. sg. -शा, N. sg. जा, N. sg. Karm. -शा, N. sg. Ind.
past Ptc. Pass. Thus and said: A cat, a buffalo, a ram, a crow, a bad man likewise,

विशासात्प्रभवंत्येते विशासस्त्र नोचितः ॥ ८६ ॥

-ता, Ab. sg. भूत् with प्रा. 3 pl. एतद्, N. pl. m. -ता, N. sg. Ind. Ind. -ता, N. sg. m.
from confidence become strong these; confidence there not proper. (86)

किंचान्यत् । शत्रुपदो भवानस्ताकं । उक्तं चैतत् ।

Ind. -या, N. sg. n. बहुत्. -शा, N. sg. m. -वत्, N. sg. अमद्, वाच, N. sg. n. past Ind. एतद्, N.
Besides another; with the enemies-siding you of us; said and this:

शत्रुणा न हि मंदधातुष्टिएनापि संधिना ।

-ता, I. sg. Ind. Ind. धृति with सम्, 3 sg. Karm. -ता, I. sg. m. Ind. -धृति, I. sg.
With an enemy not surely one should unite through a well-fastened even union,
oneself

सुतप्तमपि पानीयं श्रमयत्येव पावकं ॥ ८७ ॥

Karm. -ता, N. sg. n. Ind. -या, N. sg. सम्, 3 sg. Pres. Par. Caus. Ind. -का, De. sg.
well-heated also water quenches yet the fire. (87)

दुर्जनः परिहर्तयो विश्वालंकृतो ऽपि सन् ।

Karm.-na, N. sg. hṛi with parti, N. sg. m. -ya, I. sg. kṛi with alms, N. sg. m. Ind. na, N. sg. m. Ptc. Ptc. Put. Pass. past Ptc. Pass. even being,
A wicked man to be avoided with knowledge decorated even

मणिना भूषितः सर्पः किमसौ न भव्यकरः ॥ ८८ ॥

-ya, I. sg. bhūsh, N. sg. m. -pa, N. sg. Ind. adas, N. sg. m. Ind. Tip.-ra, N. sg. m.
with the jewel decorated the serpent, (is) he not terrific ? (88)

यदशक्यं न तच्छक्यं यच्छक्यं शक्यमेव तत् ।

yad, N. Karm.-ya, N. Ind. tad, N. -ya, N. sg. n. yad, N. -ya, N. sg. n. 4t. Ind. tad, N. sg. n.
sg. n. sg. n. sg. n. sg. n. What impossible, not that possible; what possible, possible certainly that;

नोदके शकटं थाति न च नोर्गच्छति स्मृते ॥ ८९ ॥

Ind. -ka, I. sg. -ka, N. sg. yā, S. sg. Pres. Ind. Ind. naa, N. sg. gam, S. sg. Pres. -ka, I. sg.
not in water a cart goes, not and a ship goes on dry land. (89)

अपरं च । भवतायर्थसारेण यो विश्विति शब्द्यु ।

-ra, N. sg. n. Ind. -hat, I. sg. m. Ind. Tip.-ra, I. sg. yad, N. sg. m. śrava with vi, S. sg. -ra, I. pl.
Another and, With great even wealth-affluence who confides in enemies,

भार्यासु च विरकासु तदंतं तस्य जीवनं ॥ ९० ॥

-ya, I. pl. Ind. rati with vi, I. pl. f. Balaś.-ta, N. sg. n. tad, G. sg. m. -na, N. sg.
in wives and disaffectionate, there-ending of him the sustenance. (90)

लघुपतनको द्रूते । श्रुतं मया सर्वे । तथापि मम

-ka, N. sg. brū, S. sg. Pres. śru, N. sg. n. past asmaid, I. sg. -ya, N. sg. n. Ind. Ind. asmaid,
Laghupatanska says : Heard by me all. Thus even of me G. sg.

चेतावान्मुक्तपत्त्वया सह सौहश्चमवग्ने करणीयमिति ।

Ind. -vat, N. sg. m. -pa, N. sg. yashmād, Ind. -ya, N. sg. -ya, Ac. sg. n. kṛi, N. sg. n. Ptc. Ind.
and such the resolution : 'Thee with friendship necessarily to be made,' thus ;

नो चेदनाहारेणाकानं व्यापादविव्यामि । तथा हि ।

Ind. Ind. Karm.-ra, I. sg. -man, Ac. sg. pad with vi-ka, I. sg. Ptc. II. Ptc. Cusa. Ind. Ind.
not if, through want of food myself I shall kill. Thus for :

मृहटवक्षुखमेद्यो दुःसंधानस्य दुर्जनो भवति ।

Ind. -ya, N. sg. m. (st. khid) -na, N. sg. m. Ind. Karm.-na, N. sg. bhū, S. sg. Pres. Ptc.
Earthen-pot-like easy-to be broken, difficult-to be and, the wicked man is ;

सुजनस्तु कनकघटवहुर्भेद्याशुभेद्यः ॥ ८१ ॥

Karm.-m.
N. sg.
the good
man,
Ind.
on the
contrary

Ind.
golden-pot-like

-ya, N. sg. m.
difficult-to
be broken

Ind.
and

-yo, N. sg. m. (et. dñsh with nam)
Ptc. Fut. Pass.

easily to be united. (91)

किंच । द्रवलात्पूर्वलोहानां निमित्तान्युगपचिणां ।

Ind.
Moreover, From fluxibility

-ava, Ab. sg.
of all-metals,

Karm.-ha, G. pl.
from a motive

-ta, Ab. sg.
Devañda, -kshin, G. pl.
of beasts-(and) birds,

भयाक्षोभाच्च मूर्खाणां संगतं दर्शनात्पत्ता ॥ ८२ ॥

-ya, Ab. sg.
from fear,
-bha, Ab. sg.
cupidity

Ind.
and,

-kha, G. pl.
of the fools

-ta, N. sg. n.
the union,

-na, Ab. sg.
from sight

-t, G. pl. m.
of the good. (92)

किंच । नारिकेलसमाकारा दृष्ट्यते इपि हि चञ्चनाः ।

Ind.
Moreover, Coconut-like-formed

Bahus.-ra, N. pl. m.
are seen

dṛś, 3 pl. Pres. Pass.

Ind.
also

Ind.
indeed

Karm.-m, N. pl.
the good-men,

अन्ये बद्रिकाकारा विहरेव मनोहराः ॥ ८३ ॥

-ya, N. pl. m.
others

Bahus.-ra, N. pl. m.
jujube-shaped

Ind.
externally

Ind.
merely

Tlp. -ra, N. pl. m.
charming. (93)

स्वेहच्छेदे इपि साधूनां गुणा नायांति विकिणां ।

Tlp.-da, L. sg.
In love-in-
terruption

Ind.
even of the good

-dha, G. pl. m.
the virtues

-qa, N. pl.
not

yā with k, 3 pl. Pres. Par.

-tu, N. pl.
go-to

-yū, Ac. sg.
change,

भंगे इपि हि मृणालानामनुवर्धन्ति तंतवः ॥ ८४ ॥

-qa, L. sg.
In the fracture

Ind.
even

Ind.
for

-da, G. pl.
of lotus stalks

bandh with ann, 3 pl. Pres. Par.

-tu, N. pl.
remain connected

the fibres. (94)

अन्यच्च । गृचिलं त्यागिता शौर्यं सामान्यं सुखदुःखयोः ।

-ya, N. sg. n.
Again and,

-ava, N. sg. n.
Purity,

-dha, N. sg.
generosity,

-ya, N. sg.
bravery,

-ya, N. sg.
constancy

Devañda, -khs, L. da.
in happiness (and)-misfortune,

दात्तिष्ठं चानुरक्षिय सत्यता च सुखहुणाः ॥ ८५ ॥

-ya, N. sg.
rectitude

Ind.
and,

-dha, N. sg.
attachment

Ind.
and,

-dha, N. sg.
versacity

Ind.
and,

Tlp. -qa, N. pl.
a friend's-qualities. (95)

एतैर्गणीरूपेतो भवदन्यो मध्या कः सुखमा-

etad, L. pl. m.
With these

-qa, L. pl.
qualities

I with upa, N. sg. m.
past Ptc. Pass.

Tlp. -ya, N. sg. m.
but you-another

samad, L. sg.
by me

kim, N.
sg. m.
who

-d, N. sg.
as a friend

प्रव्यः । इत्यादि तदचनमाकर्ष्य हिरण्यको

ap with pra, N. sg. m.
Ptc. Fut. Pass.
to be found?

Bahus.-di, Ac. sg. n.
Thus-beginning

Tlp. -ra, Ac. sg.
of him-the speech

karu with k,
Ger.

-kha, N. sg.
Hiranyakas

वहिनि:स्त्वाऽऽथ । आप्याधितोऽहं भवतामनेन

Ind. stri with me, Ger. forth out-slipping ab, 3 sg. Perf. Par. says : past Ptc. Pass. Cont. Regaled usmad, N. sg. I -vat, G. pl. m. of you idam, I. sg. n. by this

वचनामृतेन । तथा चोक्तं ।

Ttp. -ta, I. sg. word-nectar. Ind. Thus Ind. and vach, N. sg. n. past Ptc. Pass. said :

घर्माते न तथा सुभीतस्तज्ज्ञैः स्थानं न मुकावस्ती

The heat-oppressed not thus with cool-waters bathing, not a pearl-necklace,

न श्रीखण्डविलेपनं सुखयति प्रत्यंगमर्पितं ।

Ind. Ttp. -na, N. sg. not sandal-ointment sukhayati, 3 sg. Pres. Par. comforts, bhuy with pra, 3 sg. Pres. Par. even applied,

प्रीतै चञ्चनभाषितं प्रभवति प्रायो यथा चेतसः ।

-ai, D. sg. to the gratification of good-inen-the speech Ttp. -ta, N. sg. serves commonly as of the mind,

सद्यता च पुरुषात् सुकृतिनामाकृष्टिमंचोपमं ॥ ८६ ॥

Karm. -ti, I. sg. with good-argu- and put-forth Ind. kpti with purna, N. sg. n. -tin, G. pl. m. of the good, attraction-charm- (96) equal.

अन्यत्र । रक्ष्यमेदो यात्रा च नैहुर्यं चलचित्तता ।

-ya, N. sg. n. Ind. Again and, Ttp. -da, N. sg. Secret-betrayal, -da, N. sg. begging and, -ya, N. sg. severity, -da, N. sg. fickle-mindedness,

कोधो निःसत्यता चूतमेतन्मित्रस्य दूषणं ॥ ८७ ॥

-dha, N. sg. anger want-of truth, gambling,— Ind. -ta, N. sg. etad, N. sg. n. -ta, G. sg. -da, N. sg. this a friend's fault. (97)

अनेन वचनक्रमेण तदेकदूषणमपि लिय न सत्यते ॥

idam, I. sg. m. Ttp. -na, I. sg. Ttp. -da, N. sg. Ind. yashmad, I. sg. Ind. laksh, 3 sg. Pres. Pass. Through this speech-course of them-one- even in thee not is perceived :

यतः । पटुलं सत्यवादिलं कथायोगेन बुधते ।

Ind. -tva, N. sg. -tva, N. sg. Ttp. -da, I. sg. budh, 3 sg. Pres. Pass. For, Eloquence, veracity, through the speech-course is known,

अस्तु अलमत्तापत्तं प्रत्यचेषावगम्यते ॥ ८८ ॥

-tva, N. sg. unsteadiness, -ya, N. sg. fickleness, -ksa, I. sg. n. Adv. gam with ava, 3 sg. Pres. Pass. at sight is discovered. (98)

अपरं च । अन्यैव हि सौहार्दं भवेत्सच्छांतरात्मनः ।

-na, N. sg. n. Ind. Ind. Ind. Ind. -da, N. sg. bhū, 3 sg. Pres. Par. Bahus. -man, G. sg. m.
Another and, Otherwise truly for the friendship will be of the pure-minded,

प्रवर्तते इन्द्रिया वाणी ग्राहोपहतचेतयः ॥ ८८ ॥

vpt with pra, 3 sg. Pres. Atm. Ind. -pt, N. sg. Bahus. -tas, G. sg. m.
proceeds otherwise the language of one whose heart-is affected- (99)
by deceit.

मनस्त्वन्यद्वचस्त्वन्तकार्यमन्यदुरात्मनां ।

-nas, L. sg. -ya, N. sg. n. -cha, L. sg. -ya, N. sg. n. -ya, N. sg. n. -ya, N. sg. n. Bahus. -man,
In the mind another thing, in the speech another, the action another of the wicked,

मनस्येकं वचस्येकं कर्मण्येकं महात्मनां ॥ १०० ॥

-nas, L. sg. -ka, N. sg. n. -cha, L. sg. -ka, N. -man, L. sg. -ka, N. Bahus. -man, G. pl. m.
in the mind one thing, in the speech one, in the action one of the noble-minded. (100)

तद्वत् भवतो ऽभिमतमेव । हिरण्यका हिरण्यको

Ind. bhū, 3 sg. -yat, G. sg. m. man with abhi, N. sg. n. Ind. Ind. vach, Ger. -ka, N. sg.
Therefore be of you post. Ptc. Pass. even. Thus having said Hiranyaka

मैत्रं विधाय भोजनविशेषवीर्यमन्तं संतोष्य विवरं

-ya, Ac. sg. dha with vi, Ger. Tip. -sha, I. pl. -sa, Ac. sg. task+sam, Ger. Caus. -ra, Ac. sg.
friendship having made, with food-dainties the crow having regaled, the hole

प्रविष्टः । वायसो ऽपि स्वस्यानं गतः । ततः प्रस्फृति तथो-

vpt with pra, N. sg. m. -na, N. sg. Ind. Karm.-na, Ac. sg. gam N. sg. m. Ind. Ind. ind, G. du. m.
past. Ptc. Pass. entered. The crow also to his-place gone. Thence-forward of those two

रन्योन्याहारप्रदानेन कुशलप्रश्रीविश्वभासापैच कालो ऽनिवर्तते ।

Tip. -na, L. sg. Tip. -na, I. pl. Tip. -pa, I. pl. Ind. -ja, N. sg. vpt with ati, 3 sg. Pres. Atm.
with mutual- with health- with confidential- and, the time passes by.
food-presenting, enquiries, conversations

एकदा लघुपतनको हिरण्यकमाह । सखे कष्टतरक्षभासार-

Ind. -ka, N. sg. -ka, Ac. sg. ab, 3 sg. Perf. Par. -khi, F. sg. Bahus. -ra, Ac. sg. n.
One day Laghuspatanaka to Hiranyaka says: Friend, with very difficult-to
be procured-food

मिदं स्थानं परित्यज्य स्थानांतरं गंतुमिच्छामि ।

idam, Ac. sg. n. -na, Ac. sg. lya with pari, Ger. Tip. -na, Ac. sg. gam, Inf. iši, 1 sg. Pres. Par.
this place having left to another place to go I wish.

हिरण्यको ब्रूते । मित्र क गंतव्यं । तथा चोक्तं ।

-ka, N. sg. brū, 3 sg. -ra, F. sg. Ind. gam, N. sg. n. Ptc. Ind. Ind. vach, N. sg. n. past
Pres. Aitm. Pres. Aitm. Put. Pass. Ptc. Pass.
Hiranyak says: Friend, where to be gone? Thus and said:

चक्षयेकेन पादेन तिष्ठयेकेन बुद्धिमान् ।

that, 3 sg. Pres. Par. -ka, I. sg. m. -da, I. sg. sthā, 3 sg. Pres. Par. -ka, I. sg. m. -mat, N. sg. m.
He goes with one foot, he stands with one, the wise man,

मायमीच्य परं स्थानं पूर्वमायतनं त्यजेत् ॥ १०१ ॥

Ind. iksh with sam, Ger. with sva -ra, Ac. sg. n. -ra, Ac. sg. -va, Ac. sg. n. -ra, Ac. sg. tya), 3 sg. Ptc. Par.
not, without having seen another place, the former abode one should leave. (101)

वायसो ब्रूते । अस्मि सुनिरुपितस्थानं । हिरण्यको इवदत् ।

-ra, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Aitm. -ra, 3 sg. Pres. Par. Karm. -ra, N. sg. -ka, N. sg. vād, 3 sg.
The crow says: There is a well-investigated-place. Hiranyak said:

किं तत् । वायसो ब्रूते । अस्मि दंडकारणे

kim, N. sg. n. tad, N. sg. n. -ra, N. sg. brū, 3 sg. Pres. Aitm. -ra, 3 sg. Pres. Par. Karm. -ra, I. sg.
What that? The crow says: There is in the Dandaka-wood

कर्पुरगौराभिधानं सरः । तत्र चिरकालोपार्जितः प्रियसुहक्मे

Bahre. -ra, N. sg. n. -ra, N. sg. Ind. Tip. -ta, N. sg. n. Karm. -d, N. sg. asmad, G. sg.
Karpūragaura-named a lake; there since a long-time acquired a dear-friend of me

मंथराभिधानः कच्छपो धार्मिकः प्रतिवर्षति ।

Bahre. -ra, N. sg. n. -pa, N. sg. -ka, N. sg. vas with pratil, 3 sg. Pres. Par.
Manthara-named a tortoise, virtuous, dwells.

यतः । परोपदेशे पांडित्यं सर्वेषां सुकरं नृणां ।

' Ind. Tip. -ra, I. sg. -ya, N. sg. -ra, G. pl. m. -ra, N. sg. n. npi, G. pl.
For, In to others-advice skill of all easy of men,

धर्मे स्त्रीघमनुष्टानं कस्यचिन्तु महात्मनः ॥ १०२ ॥

-ra, I. sg. -ya, N. sg. n. -ra, N. sg. kim-chid, G. sg. m. Ind. Bahre. -man, G. sg. n.
in virtue one's own practice of some one, indeed, highminded. (102)

स च भोजनविशेषैर्मी संवर्धयिष्यति । हिरण्यको

Ind. N. sg. n. Ind. Tip. -sha, I. pl. asmad, Ac. sg. vād with sam, 3 sg. -ka, N. sg.
He and with food-dainties me will treat. Hiranyak

१४३ । तत्किमचावस्थाय मया कर्तव्यं ।

Ind. ah, 3 sg. *Perf.* *Ind.* kim, N. sg. u. *Ind.* sthā with ava. *Ger.* asmad, I. sg. kṛi, N. sg. u. *Pt. Pat. Pass.* also says: Then, what, here staying, by me to be done?

यतः । यस्मिन्देशे न संमानो न वृत्तिर्ण च बांधवः ।

Ind. yad, I. sg. m. -ta, I. sg. *Ind.* -ta, N. sg. *Ind.* -ti, N. sg. *Ind.* *Ind.* -ta, N. sg. For, In which place not honour, not employment, not and a friend,

न च विद्यागमः कद्यित्तं देहं परिवर्जयेत् ॥ १०३ ॥

Ind. *Ind.* Tip. -ta, N. sg. kim-child, *Ind.* Ac. sg. m. -ta, Ac. sg. vṛiñj with pari, 3 sg. not and knowledge- some, that place one should abandon. (103)

अपरं च । स्वोकथाचाभयं सज्जा दाचिष्ठं त्वागशीलता ।

-ta, N. sg. m. *Ind.* Tip. -ta, N. sg. Karm. -ta, N. sg. -ja, N. sg. -ya, N. sg. -ta, N. sg. Another and, Traffic, safety, shame, rectitude, generosity,

पंच यत्र न विद्यन्ते न कुर्यात्तत्र संस्थितिं ॥ १०४ ॥

-chan, N. *Ind.* *Ind.* vid, 3 pl. *Pres. Pass.* *Ind.* kṛi, 3 sg. *Pot. Par.* *Ind.* -ti, Ac. sg. the five where not are found, not should one make there a residence. (104)

तत्र मित्र न वस्तुव्यं यत्र नास्ति चतुष्टुव्यं ।

Ind. -ta, F. sg. *Ind.* vas, *Pt. Pat. Pass.* *Ind.* *Ind.* -ta, 3 sg. -ya, N. sg. There, O friend, not to be dwelt where not is a collection of the four,

चण्डाता च वैद्यस्य ओचिद्यः सजला नदी ॥ १०५ ॥

Tip. -tri, N. sg. m. *Ind.* -ya, N. sg. *Ind.* -ya, N. sg. -ta, N. sg. f. -ti, N. sg. a creditor and, a physician and, a Brahman learned full of water a river. (105)

ततो मामपि तत्र नय । अथ वायसस्तुत्त-

Ind. asmad, Ac. sg. *Ind.* *Ind.* -ta, 2 sg. *Imp. Par.* *Ind.* -ta, N. sg. *Ind.* Therefore me also there conduct. Then the crow there

तेन मित्रेण सह विचिचालापैः सुखेन तस्य मरसः समीपं

tad, I. sg. n. -ta, I. sg. *Ind.* Karm. -pa, I. pl. -kha, I. sg. n. tad, G. sg. n. -ras, G. sg. -pa, Ac. sg. n. that friend with, under various- pleasantly of that lake into the conversations proximity

यथौ । ततो मन्थरो दूरादवलोक्य सुघुपतनकस्य यथोचितं-

pyā, 3 sg. *Ind.* -ta, N. sg. -ta, Ab. sg. n. lok with ava, -ta, G. sg. Aray. went. Then Manthara from afar having seen, of Laghupatana as-proper

मातिथं विधाय मूषिकस्त्रातिथिस्त्वारं चकार ।

-रा, Ac. sg. दिः, with vi, Ger. -का, G. sg. Tip. -रा, Ac. sg. कि, 3 sg. Perf. Par.
hospitality having performed, of the mouse hospitable-reception made.

यतः । बालो वा धदि वा दद्धो युवा वा शुहमागतः ।

Ind. -ला, N. sg. Ind. Ind. दिः, N. sg. वा, N. Ind. द्वा, Ac. sg. गम with का, N. sg. m.
For, A child either, or an old man, a youth or to the house past Ptc. Pass.

तस्य पूजा विधातवा सर्वचाभ्यागतो गुरुः ॥ १०६ ॥

तद्, G. -जा, N. sg. दिः with vi, N. sg. f. Ind. गम with श्वी-का, N. sg. ए-रु, N. sg. m.
sp. m. प्रति, Ptc. Pass. m. past Ptc. Pass. श्वी-का (is) an object (106)
of him honour to be made; everywhere the arrived (guest) of respect.

गुरुरप्तिर्दिजातीनां वर्णानां ब्राह्मणो गुरुः ।

-रु, N. sg. m. -नि, N. sg. बहुते-हि, G. pl. -पा, G. pl. -पा, N. sg. -रु, N. sg. m.
An object of (is) fire for the twice-born, for the castes the Brāhmaṇa an object of
respect

पतिरेको गुरुः खीणां सर्वचाभ्यागतो गुरुः ॥ १०७ ॥

-हि, N. sg. -का, N. sg. m. -रु, N. sg. m. -पा, G. pl. Ind. गम with श्वी-का, N. sg. -पा, N.
sp. m. अग्नि, Ptc. Pass. अग्नि, m. past Ptc. Pass. श्वी-का (is) an (107)
the husband alone an object of for women; everywhere the arrived (guest) object of respect.

बायसो इवदत् । सखे मंथर मविशेषपूजामस्तौ विधेति

-म, N. sg. वद, 3 sg. श्वी, F. sg. -रा, F. sg. कर्म-जा, Ac. sg. इदम्, D. दिः with वि, 2
Impf. Par. The crow said; Friend Manthara, extraordinary-attention to him pay;

यतो इयं पुण्यकर्मणां धुरीणः कारुण्यरत्नाकरो हिरण्यकनामा

Ind. इदम्, N. sg. m. बहुते-मन, G. pl. m. -पा, N. sg. m. Tip. -रा, N. sg. बहुते-मन, N. sg. m.
for he of the pure-actions the lender, of gentleness-jewels-a mine, Hiranyak-
performing named,

मूषिकराजः । एतस्य गुणस्तुतिं जिङ्गामहस्तदयेनापि सर्पदाजो न

Tip. -जा, N. sg. इदम्, G. sg. m. Tip. -हि, Ac. sg. Tip. -रा, F. sg. Ind. Tip. -जा, N. sg. Ind.
the mouse-king. Of him the virtue-praise with of tongues-even the serpent-
two thousands king not

कदाचित्कथयितुं समर्थः स्यात् । इत्युक्ता चित्रयीवोपाख्यानं

Ind. कथि, Inf. -हा, N. sg. m. न, 3 sg. Ptc. Ind. वाच, Ger. Tip. -न, Ac. sg.
ever to relate able would be. Thus having said, of Chitravida-the tale

वर्णितवान् । मंथरः चादरं हिरण्यकं संपूज्यात् । भद्रा-

वान्, N. sg. m. -रा, N. sg. अ-योग. -का, Ac. sg. पूज with सम, अ-हि, 3 sg. -रा, F. sg.
Ptc. Perf. Par. (he) related. Manthara with-respect Hiranyak having saluted says; My dear,

त्वं नो निर्जनवनागमनकारणमाख्यातुमर्हयि । हिरण्यको इवदत् । कथयामि ।

-man, G. sg. Tip. -pa, Ac. sg. khyā with arh, 3 sg. -ka, N. sg. vad, 3 sg. kath, 1 sg.
of yourself the desert-wood-approaching- & Inf. Pres. Par. to tell design. Hiranyaka said : I tell ;
reason

चूयतां । अस्ति चंपकाभिधानादी नगर्या॑ परिव्राजकावस्थः ।

śru, 3 sg. Imp. Pass. as, 3 sg. Pres. Par. Bahar, -ya, L. sg. f. -et, L. sg. Tip. -tha, N. sg.
it may be heard : There is in the Champaka-named town a mendicant-dwelling.

तत्र चूडाकर्णे नाम परिव्राज प्रतिवेशति । स च

Ind. Bahar, -ya, N. sg. -man, Ac. sg. -vadī, N. sg. vas with pmati, 3 sg. tad, N. sg. m. Ind.
Therein Chūḍākarya by name a mendicant dwells. He and

भोजनावश्चिट्ठभिज्ञाच्छहितं भिज्ञापाच्च नागदंतके इवस्थाप्त

Tip. -ta, Ac. sg. n. Tip. -ra, Ac. sg. Tip. -ka, L. sg. sthā with arva, Ger. Case.
with-the of the meals remaining- the alms-dish on a pin in the having placed
alms-food wall

खपिति । अहं च तदञ्चमुत्पुत्य प्रत्यहं भवयामि । अनंतरं

prap, 3 sg. asmed Ind. Tip. -na, Ac. sg. plu with ud, Ger. Argyo, bhaksh 1 sg. Ind.
Pres. Par. N. sg. I and his-food, having leaped up, daily est. Thereupon

तस्य प्रियसुद्दीषाकर्णे नाम परिव्राजकः समायातः ।

tad, G. sg. m. Karm, -d, N. sg. Bahar, -ya, N. sg. -man, Ac. sg. Adr. -ka, N. sg. yā with sam-d, N. sg.
of him the dear-friend Vīṇākarya by name a mendicant m. past Ptc. Pass. case.

तेन सह कथाप्रसंगावस्थितो मम चासार्थं जर्जरवंश्चुडेन

tad, L. sg. m. Ind. Tip. -ta, N. sg. m. (ref. sthā). asmed, G. sg. Argyo, Tip. -ja, L. sg.
Him with in conversation-engaged of me for frightening- with a split-bamboo-
ing's sake piece

चूडाकर्णे भूमिमताडयत् । वीषाकर्ण उवाच । सखे किमिति मम

Bahar, -ya, -mi, Ac. sg. tad, 3 sg. Bahar, -ya, vach, 3 sg. -khi, V. sg. Ind. Ind. asmed,
N. sg. Ind. Par. N. sg. Pres. Par. said : Friend, why thus of me

कथाविरको इन्यासको भवान् । चूडाकर्णोऽमः ।

Tip. -ta, N. sg. m. Tip. -ta, N. sg. m. -vat, N. sg. m. Bahar, -ya, L. sg. vach, N. sg. m.
the speech-neglecting on something else-intent you ? By Chūḍākarya past Ptc. Pass. said :

मित्र नाहं विरकः किंतु पश्यायं मूषिको ममा-

-ra, V. sg. Ind. asmed, rati with vi, N. sg. m. Ind. drīś, 3 sg. idam, N. sg. -ka, N. sg. asmed, G. sg.
Friend, not I absent; but look, this mouse of me

पकारी सदा पाचसं भित्तान्नमुत्सुत्य

-rin, N. sg. m. Ind. Tip. -sila, Ac. sg. n. Tip. -na, Ac. sg. plu with us, Ger. the plunderer always the in the dish-staying alms-food, leaping up,

भवयति । वीणाकर्णे नागदंतकं विलोक्यात् । कथं

bhakti, 3 sg. Bakar. -pa, N. sg. Tip. -ka, Ac. sg. lok with vi, Ger. sh. 3 sg. Ind. Pres. Par. eats. Vipākarpa the pin in the wall having examined, Perf. Par. says : How

मूर्धिकः स्वत्पवलो इष्टेतावहूरमुत्पत्तिः ।

-ka, N. sg. Bakar. -la, N. sg. m. Ind. -vat, Ac. sg. n. -ra, Ac. sg. n. Adv. pat with us, 3 sg. a mouse, of very-little-strength though, so far Pres. Par. jumps up ?

तद्व केनापि कारणेन भवितव्यं । तथा चोक्तं ।

Ind. Ind. kim, L. sg. n. Ind. -pa, L. sg. bhū, N. sg. n. Ind. Ind. Ind. vach, N. sg. n. Therefore hero something the reason must be. Thus and past. Ptc. Pres. said :

अकम्माद्युवती दृढं केशेवाक्ष्य चुबति ।

Ind. (kim, Ab. sg. n.) -van, N. sg. f. vriddh, Ac. sg. m. -da, L. pl. kṛish with k, Ger. chumb, 3 sg. Pres. Par. Without-a why the young wife the old man by the hairs having drawn near kisses,

पतिं निर्दयमाक्षिंग्य हेतुरत्र भविष्यति ॥ १०८ ॥

-hi, Ac. sg. Ar-pay. lling with k, Ger. -tu, N. sg. Ind. bhū, 3 sg. Ptc. II. Par. the husband unmercifully having embraced, a reason here must be. (108)

चूडाकर्णः इष्टति । कथमेतत् । वीणाकर्णः कथयति ।

Bakar. -pa, N. sg. prachch, 3 sg. Pres. Par. Ind. etad, N. sg. n. Bakar. -pa, N. sg. kath, 3 sg. Pres. Par. Chūḍikarṇa asks : How that ? Vipākarpa relates :

अस्मि गौडीये कौशांबी नाम नगरी । तस्यां चंदनदासनामा

as, 3 sg. Pres. Par. -ya, L. sg. -hi, N. sg. -man, Ac. sg. Adv. -rl, N. sg. tad, L. sg. f. Bakar. -man, N. sg. m. There is in Gaur Kauśambi by name a town. Therein Chandanadasa-named

वणिग्महाधनो निवष्टति । तेन पश्यिमे वर्यसि वर्तमानेन

-qīj, N. sg. Bakar. -na, N. sg. m. vas with ni, 3 sg. tad, L. sg. m. -ma, L. sg. n. -yasa, L. sg. vṛiti, L. sg. Ptc. Pres. Par. a merchant of great-wealth lives. By him, in the last stage of life being,

कामाधिष्ठितेतसा धनदर्पातीत्तावती नाम

Bakar. -da, L. sg. m. Tip. -pa, Ab. sg. -hi, N. sg. -man, Ac. sg. Adv. having the mind-possessed-by love, from wealth-pride Lilāvati by name

विविक्षुपूर्वी परिणीता । सा च मकरकेतोर्विजयवैजयं-

Ttp. -ti, N. sg. *ni with pari, N. sg. f.* *tad, N. sg. f.* *Ind. Bahue. -tu, G. sg. m.* *Ttp. -ti, N. sg.*
past Ptc. Pass.

a merchant's-daughter wedded. She and of the God of Love the victory-
 banner

नीव घौवनवती बभूव । स च दद्धुपतिस्थास्याः संतोषाय

Ind. -vat, N. sg. f. *bhū, 3 sg.* *tad, N. sg. m.* *Ind. Karm. -ti, N. sg.* *tad, G. sg. f.* *-shu, D. sg.*
Perf. Par.

like youthful was. That and old-husband of her to the satisfaction

नाभवत् ।

Ind. bhū, 3 sg. Imperf. Par.
 not was.

यतः । शशिनीव हिमार्तानां धर्मार्तानां रवावित्र ।

Ind. -sin, L. sg. m. *Ind. Ttp. -ta, G. pl. m.* *Ttp. -ta, G. pl. m.* *-vi, L. sg.* *Ind.*
 For, In the moon us of the cold-pained, of the heat-oppressed in the sun as,

मनो न रमते खीणां जराजीर्णेद्विये पतौ ॥ १०८ ॥

-nas, N. sg. *Ind. ram, 3 sg. Pres. Atm.* *-ti, G. pl.* *Bahue. -ta, L. sg. m.* *-ti, L. sg.*
 the mind not delights of women in a by old age-impaired- husband. (108)
 senses possessing

अन्यच । पक्षितेष्वपि दृष्टेषु पुंचः का नाम कामिता ।

-ya, N. sg. n. *Ind. -ta, L. pl. n.* *Ind. drid, L. pl. n.* *-shu, G. sg.* *kim, N. sg. f.* *-man, Ac.* *-ti, N. sg.*
 Again and, Grey hairs already being seen, of a man what ever lovership?

मैषज्यमिव मन्यते अदन्यमनसः क्षियः ॥ १०९ ॥

-ya, Ac. sg. *Ind. man, 3 pl. Pres. Atm.* *Ind. Bahue. -nas, N. pl. f.* *-ti, N. pl.*
 a drug like they consider, since having others-in their hearts women. (109)

स च दद्धुपतिस्थास्याभतीवानुरागवान् ।

tad, N. sg. m. *Ind. Karm. -ti, N. sg.* *tad, L. sg. f.* *Ind. -vat, N. sg. m.*
 That and old-husband of her exceedingly fond;

यतः । धनाशा जीविताशा च गुर्वि प्राणभृता चदा ।

Ind. Ttp. -ti, N. sg. *Ttp. -ti, N. sg.* *Ind. -va, N. sg. f.* *Ttp. -ti, G. pl. m.* *Ind.*
 For, Wealth-hope, life-hope and, dear of the living beings always,

दद्धुस्य तद्दणी भार्या प्राणेभ्योऽपि गरीयसी ॥ १११ ॥

vidhi, G. sg. m. past Ptc. Pass. *-ya, N. sg. f.* *-ti, N. sg.* *-ya, Ab. pl.* *Ind. -tu, N. sg. f. Compar.*
 of an old man a youthful wife than life even dearer. (111)

नोपभोक्तुं न च त्यक्तुं शक्नोति विषयाच्चरी ।

Ind. bhuj with upa, Inf. *Ind. tyaJ, Inf. gak, 3 sg. Pres. Par.* *-ya, Ac. pl.* *-sin, N. sg. m.*
 Not enjoy, not and give up can the objects of sense an old man,

अस्मि निर्दशनः चेव जिङ्गया लेढि केवलं ॥ ११२ ॥

thi, Ac. sg. Baber. -da, N. sg. m.avan, N. sg. Ind. -vā, L. sg. līh, 3 sg. Pres.P. -la, Ac. sg. n.
the bone a toothless dog as with the tongue licks merely. (112)

अथ सा सीतावती योवनदर्पादतिकांतकुलमर्यादा केनापि

Ind. -tad, N. sg. f. -ti, N. sg. Tip. -pa, Ab. sg. Baber. -da, N. sg. f. kim, L. sg. m. Ind.
Now that Līlāvatī through youth- having transgressed her family-the bounds some
pride

वणिकपुत्रेण सहानुरागवती बभूव ॥

Tip. -ra, L. sg. Ind. -vat, N. sg. f. bhū, 3 sg. Perf. Par.
merchant's-son with in love was.

चतः । स्वातंचं पितृमंदिरे निवसतिर्थाचोक्त्वे संगतिः

Ind. -ya, N. sg. Tip. -ra, L. sg. -ti, N. sg. Tip. -va, L. sg. -ti, N. sg.
For, Independence, in the father's-house residing, at a public-festival attendance,

गोष्ठीपूर्षसंनिधावनियमो वासो विदेशे तथा ।

Tip. -dhi, L. sg. -ma, N. sg. -sa, N. sg. -ia, L. sg. Ind.
of a company-in the presence want-of-restraint, living in-a strange-place and,

संसर्गः सह पुंचलीभिरसङ्घत्तेनिजायाः चतिः

-ga, N. sg. Ind. -ti, L. pl. Ind. -ti, G. sg. -ja, G. sg. f. -ti, N. sg.
associating with wanton women, repeatedly of the livelihood, of her own, waste,

पत्न्युर्वार्धकमीर्घितं प्रवसनं नाशस्य देतुः चियाः ॥ ११३ ॥

-ti, G. sg. -ka, N. sg. -ta, N. sg. -ra, N. sg. -da, G. sg. -tu, N. sg. -ti, G. sg.
of the old age, Jealousy, sojourn of the ruin the cause of a woman. (113)
husband

अपरं च । पानं दुर्जनसंसर्गः पत्ना च विरहो इटनं ।

-ra, N. sg. n. Ind. -ta, N. sg. Tip. -ra, N. sg. -ti, I. sg. Ind. -ha, N. sg. -ta, N. sg.
Another and, Drinking, with wicked- from the and separation, roaming about,
associating, husband

स्वप्नशान्यगृहे वासो नारीणां दूषणानि षट् ॥ ११४ ॥

-ra, N. sg. Ind. Tip. -ta, L. sg. -ta, N. sg. -ti, G. pl. -ta, N. pl. alash, N.
Sleeping and, in another's-house dwelling, of women injurious things six. (114)

स्वानं नास्ति चणं नास्ति नास्ति प्रार्थयिता नरः ।

-ta, N. sg. Ind. -ta, 3 sg. Pres. -ta, N. sg. Ind. -ta, 3 sg. Pres. Ind. -ta, 3 sg. -tip, N. sg. -ta, N. sg.
Par. Par. Par. Pres. Par. Pres. Par. m.

A place not there is, a moment not there is, net there is a soliciting man,

तेन नारदं नारीणां सतीत्वमुपजायते ॥ ११५ ॥

tad, Ind. sg. n. Adv. -da, V. sg. -rti, G. pl. -tra, N. sg. jan with upa, 3 sg. Pres. Ait.
therefore, O Nārada, of women chastity is produced. (115)

न स्त्रीषामप्रियः कश्चित्प्रियो वापि न विद्यते ।

Ind. -rti, G. pl. Karm. -ya, him-chid, N. sg. m. -ya, N. sg. m. Ind. Ind. Ind. vid, 3 sg. Pres.
N. sg. m. Pass.
Not of women disliked anyone, liked or also not is known,

गावसूर्णमिवारणे प्रार्थयन्ति नवं नवं ॥ ११६ ॥

go, N. pl. -ya, Ac. sg. Ind. -ya, L. sg. arth with pra, 3 pl. Pres. Par. -va, Ac. sg. m.
cows grass as in a wood, they seek a new, a new one. (116)

अपरं च । घृतकुभसमा नारी तप्तांगारसमः पुमान् ।

-ra, N. sg. n. Ind. Tip. -ma, N. sg. f. -rti, N. sg. Tip. -ma, N. sg. m. pums, N. sg.
Again and, Butter-pot-like the woman, burning-coal-like the man,

तथा हृतं च वज्रं च नैकत्र स्वापयेदुधः ॥ ११७ ॥

Ind. Ab. sg. n. -ta, Ac. sg. Ind. -vi, Ac. Ind. Ind. Ind. sthi, 3 sg. -dha, N. sg. m.
Adv. sg. therefore butter and fire and not together should put a sage. (117)

न स्त्रज्जा न विनीतलं न दाचिष्ठं न भीहता ।

Ind. -jja, N. sg. Ind. -tra, N. sg. Ind. -ya, N. sg. Ind. -ta, N. sg.
Not shame, not modesty, not regard, not fear,

प्रार्थनाभाव एवैकं सतीते कारणं लियाः ॥ ११८ ॥

Tip. -va, N. sg. Ind. -ka, N. sg. n. -tra, L. sg. -ya, N. sg. -rti, G. sg.
of asking-the want merely the only for the chastity cause of a woman. (118)

पिता रक्षति कौमारे भर्ता रक्षति यौवने ।

-rti, N. sg. raksh, 3 sg. Pres. Par. -ra, L. sg. -api, N. sg. raksh, 3 sg. Pres. Par. -na, L. sg.
The father guards in infancy, the husband guards in youth,

पुच्छं स्वाविरे भावे न स्त्री स्वातंचमर्हति ॥ ११९ ॥

-ra, N. sg. Ind. -ra, L. sg. m. -ra, L. sg. Ind. -rti, N. sg. -ya, Ac. sg. arth, 3 sg. Pres.
the son and in old state of life; not woman independence deserves. (119)

एकदा सा स्त्रीलावती रक्षावलीकिरणकर्वते पर्यके तेन वणिकपुच्छे

Ind. tad, N. sg. f. -ti, N. sg. Tip. -ra, L. sg. m. -ka, L. sg. tad, I. sg. m. Tip. -ra, I. sg.
One day that Lillavati on a with gem-string- couch that merchant-son lustre-variegated

सह विश्रंभासापैः सुखासीना तमलचितोपस्थितं ।

Ind. Ttip. -pa, I. pl. Karm. -ma, N. sg. f. (rti, ts) tad, Ac. sg. m. Karm. -ta, Ac. sg. m.
with in confidence-talks pleasantly-seated that unobserved-approached

पतिमवस्तोक्य सहस्रोत्वाय केशेभ्याकृष्ण

-११. Ac. sg. लक्षण् वा, Ger. -वा, I. sg. लक्षण् वा, Ind. -वा, I. pl. कृष्ण वा, Ger.
husband having perceived, suddenly having risen, by the hairs having drawn,

गाढमालिंग्य चुवितवती । तेनावसरेण जारस् पलायितः ।

-१२. Ac. sg. n. लिङ् वा, Ger. चुम्प, N. sg. f. तद्, I. sg. m. -वा, I. sg. -वा, N. sg. Ind. वा वा, Ger.
ardently having embraced किसे. By that opportunity the lover and escaped.

उक्तं च । उश्ना वेद यच्छास्त यज्ञ वेद दृष्टस्ति ।

vash, N. sg. n. Ind. -वा, N. sg. विद्, वा, Ger. यज्ञ, Ac. sg. यज्ञ, वा, Ind. विद्, N. sg. Ttp. -५१, N. sg.
past Ptc.Poss. Perf.Pur. sg. n. sg. n. Perf.Pur.

Said and, Ushnas knows what science, what and knows Vighaspati,

स्वभावेनैव तच्छास्त खीबुद्धौ सुप्रतिष्ठितं ॥ १२० ॥

Karm. -वा, I. sg. Ind. तद्, N. sg. n. -वा, N. sg. Ttp. -५१, Ind. -वा, N. sg. n. Ind. -वा, N. sg. n.
by nature already that science in a woman's mind is well-implanted. (120)

तदालिंगनमवस्तोक्य समीपवर्तिनी कुहन्यचिंतयत् ।

Ttp. -वा, Ac. sg. लक्षण् वा, Ger. Ttp. -५१, N. sg. f. -वा, N. sg. चिन्त, ३ sg. Impf. Pur.
Of him-the embracing having seen near-being a procress thought:

अकस्मादियमेनमुपगूढवतीति । ततस्याथ

Ind. (kim, Ab. sg. n.) इदम्, N. sg. f. एव, Ac. sg. m. गृहि वा, वा, N. sg. f. Ind. Ind. तद्, I. sg. f.
Procress of it-the reason having discovered that Liliavati with a secret (fine)

* Without-a why this woman him embraced, thus. Thereupon by that

कुहन्या तत्कारणं परिज्ञाय सा लीलावती गुप्तेन

-वा, I. sg. Ttp. -वा, Ac. sg. लिंग वा, Ger. तद्, N. sg. f. -वा, N. sg. गुप्त, I. sg. m. past Ptc.Poss.
procress of it-the reason having discovered that Liliavati with a secret (fine)

दंडिता । अतोऽस्त व्रवीभि । अकस्माद्युवती दृढभिः-

dand, N. sg. f. Ind. दंड, वा, I. sg. Ind. (kim, Ab. sg. n.) -वा, N. sg. f. -वा, Ac. sg. n.
past Ptc.Poss. दंड, वा, I. sg. Ind. दंड, वा, N. sg. f. Ind. -वा, Ac. sg. n.
punished. Therefore I say: without-a why the young woman the old man,

त्यादि । मूषिकवस्तोपसंभेन केनापि कारणेनाच भवितव्यं ।

Bakus. -वा, Ac. sg. n. Ttp. -वा, I. sg. किं, I. sg. m. Ind. -वा, I. sg. Ind. भूषि, N. sg. n.
etc. Mouse-strength-support some the cause here must be.

चाणं विचिन्त्य परिव्राजकेनोक्तं । कारणं चाच

-वा, Ac. sg. चिन्त, वा, Ger. -वा, I. sg. वाच, N. sg. n. -वा, N. sg. Ind. Ind.
A moment having reflected, by the mendicant said: The reason and here

धनवाञ्छमेव भविष्यति ।

*Tvp. -ya, N. sg. Ind. bhū, 3 sg. Pres. II. Par.
wealth-abundance only will be;*

यतः । धनवान्वस्त्रांश्चोके सर्वः सर्वच सर्वदा ।

*Ind. -vat, N. sg. m. -vat, N. sg. m. -ka, L. sg. -va, N. sg. m. Ind. Ind.
For, The wealthy strong in the world every one, everywhere, at every time,*

प्रभुत्वं धनमूलं हि राजामयुपजायते ॥ ११ ॥

*-tva, N. sg. Bahuv. -ta, N. sg. n. Ind. -jan, G. pl. Ind. Jan with upa, 3 sg. Pres. Atm.
the superiority on riches-founded for of kings also is produced. (121)*

ततः खनिचमादाय तेन विवरं खनिला चिरंभंचितं

*Ind. -ra, Ac. sg. da with &, Ger. tad, T. sg. m. -ra, Ac. sg. khan, Ger. Karm. -ta, N. sg. n.
Then a spade having taken, by him the hole having dug open, long-amassed*

मम धनं शृणीतं । ततः प्रभृति निजशक्तिहीनः सत्त्वोम्प्राहरहितः

*namad, G. sg. -na, N. sg. grah, N. sg. n. Ind. Ind. Tvp. -na, N. sg. m. Tvp. -ta, N. sg. n.
of me wealth was taken. Thence-forward of my-strength-forsaken, of vigour-energy-deprived,*

खाचारमयुत्पादयितुमचमः सत्त्वां मन्दं मन्दमुपसर्पत्-

*Karm. -ra, Ac. sg. Ind. pad with ud. Karm.-ma, Aray. -da, Ac. sg. n. Adv. srip with upa, N. sg. n.
my own-food even to procure Inf. Caus. N. sg. n. Pres. Par. unable with-fear slowly slowly creeping-on*

डाकर्णेनावस्त्रोकितः । ततस्तेनोक्ते ।

*-ra, L. sg. lok with ava, N. sg. m. past Ptc. Past. Ind. tad, T. sg. m. vach, N. sg. n. past Ptc. Past.
by Chūjākarpa (I was) perceived. Then by him said :*

धनेन वस्त्रांश्चोके धनाङ्गवति पंडितः ।

*-na, L. sg. -vat, N. sg. m. -ka, L. sg. -na, Ab. sg. bhū, 3 sg. Pres. Par. -ta, N. sg. m.
With wealth strong in the world, through wealth one is wise,*

पश्येत् मूषिकं पापं स्वजातिसमता गतं ॥ १२२ ॥

*dṛśi, 2 sg. etad, Ac. -ka, Ac. -ra, Ac. sg. m. Tvp. -ta, Ac. sg. gam, Ac. sg. m. past
Imp. Par. sg. m. sg. sg. of his own-species-to the level gone. (122)*

किंच । अर्थेन तु विहीनस्य पुरुषस्थान्यमेधयः ।

*Ind. -tha, L. sg. Ind. hū with vi, G. sg. m. past -tha, G. sg. Bahuv. -dhan, G. sg. n.
Moreover, By wealth but of a forsaken man, (as) of one with little-judgment,*

क्रियाः सर्वा विनश्चन्ति धीमे कुमरितो यथा ॥ १२३ ॥

-ya, N. pl. -va, N. pl. f. nā with vi, 3 pl. Pres. Par. -ma, L. sg. Karm. -ta, N. pl. Ind.
the actions all disappear, in summer little-rivers us. (123)

अपरं च । यस्यार्थास्त्वा मित्राणि यस्यार्थास्त्वा वांधवाः ।

-ya, N. sg. n. Ind. yad, G. sg. m. -tha, N. pl. tad, G. -ra, N. pl. yad, G. sg. m. -tha, N. pl. tad, G. -va, N. pl.
Another and, Of whom wealth, of him friends, of whom wealth, of him relations,

यस्यार्थाः स पुमांस्कोके यस्यार्थाः स हि पंडितः ॥ १२४ ॥

yad, G. sg. m. -tha, N. pl. tad, N. pains, N. -ka, L. sg. yad, G. sg. m. -tha, N. pl. tad, N. Ind. -ta, N.
of whom wealth, he a man in the world, of whom wealth, be indeed wise. (124)

अन्यच्च । अपुच्छ गृहं शूल्यं समिचरहितस्य च ।

-ya, N. sg. n. Ind. Bahw. -ra, G. sg. m. -ha, N. sg. -ya, N. sg. n. Ttp. -ta, G. sg. m. Ind.
Again and, Of a son-less the house empty, of one of a good-friend-destitute and,

मूर्खस्य च दिशः शूल्याः सर्वशूल्या दरिद्रता ॥ १२५ ॥

-kha, G. sg. m. Ind. -s, N. pl. -ya, N. pl. f. Karm. -ya, N. sg. f. -ta, N. sg.
of a fool and the regions empty, all-empty poverty. (125)

अपरं च । तार्निद्रियाण्विकलानि तदेव नाम

-ra, N. sg. n. Ind. tad, N. pl. n. -ya, N. pl. Karm.-la, N. pl. n. tad, N. sg. n. Ind. -man, N. sg.
Another and, Those senses unimpaired, that same name,

सा बुद्धिरप्रतिहता वचनं तदेव ।

tad, N. sg. f. -dhi, N. sg. Karm. -ta, N. sg. f. -na, N. sg. tad, N. sg. n. Ind.
that intellect uninjured, language that same,

अर्थाभ्याः विरहितः पुरुषः स एव

Ttp. -man, L. sg. rnh with vi, N. sg. m. past Ptc. Pass. -sha, N. sg. tad, N. sg. n. Ind.
by the wealth-heat forsaken man that same

अन्यः ज्ञेन भवतीनि विचित्रमेतत् ॥ १२६ ॥

-ya, N. sg. m. -pa, L. sg. bhū, S. sg. Pres. Par. Ind. -tra N. sg. n. etad, N. sg. n.
another in a moment is; thus strange this. (126)

एतमुर्वभाकर्ष्य मथालोचितं । ममाचावस्थानमयुक्तमिदानीं

This all having heard by me considered: Of me here staying improper now,

यस्यान्यस्या एतहुत्तांतकथनं तदप्यनुचितं ।

what and to another of these-affairs-communication, that also improper.

यतः । अर्थनाशं मनस्तापं शुद्धे दुश्चरितानि च ।

For, Fortune-loss, of mind-distress, at home malpractices and,

वंचनं चापमानं च मतिमात्रं प्रकाशयेत् ॥ १२७ ॥

the being cheated and, the being slighted and, the wise not should make public. (127)

अपि च । आयुर्विच्चं शृश्चिद्रं मंचमैथुनभेषजं ।

Also and, Age, wealth, at home-trouble, design-love-medicine,

तपोदानापमानं च नव गोपानि यन्नतः ॥ १२८ ॥

penance-liberality-dishonour and, nine (things) to be concealed carefully. (128)

तथा चोक्तं । अत्यंतविमुखे दैवे वर्ये यद्वे च पौरुषे ।

Thus and said, Very-averse (being) fortune, in vain the exertion and human,

मनस्तिनो दरिद्रस्य वनादन्यक्तुतः सुखं ॥ १२९ ॥

of the wise poor, (different) from the forest other whence comfort? (129)

अन्यच्च । मनस्ती वियते कामं कार्पणं न तु गच्छति ।

Again and, The wise dies rather, to misery not but he goes,

अपि निर्वाणमायाति नानस्तो याति शीततां ॥ १३० ॥

even to extinction goes, not fire goes to coldness. (130)

किंच । कुसुमस्तवकस्येव दे हृती तु मनस्तिनः ।

Moreover, Of a flower-cluster as, two conditions forsooth of the wise,

सर्वेषां मूर्धि वा तिष्ठेदिशीर्यदथवा वने ॥ १३१ ॥

of all at the head either he may stand, he may fade away or in a forest. (131)

यच्चात्रैव याङ्गया जीवनं तदतीव गर्हितं ।

What and here just through begging living, that exceedingly reprobated.

यतः । वरं विभवहीनेन प्राणैः संतर्पितो इनकः ।

For, Better by one of wealth-deprived with the life satiated a fire,

नोपचारपरिभृष्टः कृपणः प्रार्थितो जनः ॥ १३२ ॥

not an of civility-destitute miserly solicited person. (132)

दारिश्चाद्वियमेति श्रीपरिगतः सत्त्वात्परिभूयते

From poverty to shame one goes, shame-laden of strength one is deprived,

निःसत्त्वः परिभूयते परिभवात्त्रिवेदमापयते ।

strengthless one is oppressed, from oppression into despondency one falls,

निर्विषः इचमेति शोकनिहतो बुद्धा परित्यजते

the despondent to sorrow goes, the sorrow-stricken by reason is forsaken,

निर्वृद्धिः चयमेत्यहो विधनता सर्वापदामास्थदं ॥ १३३ ॥

the reason-less to destruction goes, Oh, poverty of all-evils the foundation. (133)

किंच । वरं मौनं कार्यं न च वचनमुक्तं यदनृतं

Moreover, Better silence to be observed, not and a word spoken, which untrue,

वरं क्लैचं पुष्टां न च परकल्पताभिगमनं ।

better impotence of men, not and with another's-wife-intercourse,

वरं प्राणत्यागो न च पिश्चुनवाक्येष्वभिरुचिः

better life-abandonment, not and in calumnious-words delight,

वरं भिच्छाश्विलं न च परधनास्तादनसुखं ॥ १३४ ॥

better alms-eating, not and another's-wealth-tasting-pleasure. (134)

वरं शूल्या शाला न च स्तु वरो दुष्टवृषभः

Better an empty stable, not and by any means better a vicious-bull,

वरं वेष्या पक्षी न पुनरविनीता कुलवधूः ।

better a wanton (as) wife, not but an ill-mannered noble-wife,

वरं वासो इरण्ये न पुनरविवेकाधिपुरे

better dwelling in a wood, not but in an undiscriminating-ruler's-town,

वरं प्राणत्यागो न पुनरधनानामुपगमः ॥ १३५ ॥

better life-abandonment, not but of low persons society. (135)

अपि च । सेवेव मानमस्तिं ज्योत्स्नेव तमो जरेव लावण्यं ।

Also and, Servitude as respect totally, moonlight as darkness, old age as loveliness,

हरिहरकथेव दुरितं गुणशतमप्यर्थिता हरति ॥ १३६ ॥

of Hari (and) -Hara- as sin, of virtues-a hundred even beggary takes away. (136)
legend

रति विमृग्ना तत्किमहं परपिंडेनात्मानं पोषयामि ।

Thus having reflected, then why I with another's-cake myself nourish?

कष्टं भोः । तदपि द्वितीयं मृत्युद्वारं ।

Oh, the misery! That even a second death-gate.

यतः । पञ्चवाप्ति पांडित्यं क्रयकीतं च मैथुनं ।

For, Buds gathering (superficial) wisdom, with money-purchased and love,

भोजनं च पराधीनं तिसः पुंसां विडंबनाः ॥ १३७ ॥

subsistence and on another-depending, three of men afflictions. (137)

रोगी चिरप्रवासी पराच्चभोजी परावस्थशायी ।

The sick, the long-exiled, the another's-bread-eating, in another's-house-living,

यच्छीवति तत्परणं यत्परणं सोऽस्य विश्रामः ॥ १३८ ॥

what he lives, that death; what death, that of him the deliverance. (138)

इत्यालोच्यापि स्त्रोभात्पुनरप्यर्थं यहीतुं यहमकरवं ।

Thus having also, from again even wealth to acquire taking away I made,
considered desire

तथा चोक्तं । स्त्रोभेन बुद्धिच्छलति स्त्रोभो जनयते दृष्टां ।

Thus and said, Through desire reason departs, desire produces covetousness,

दृष्टार्तो दुःखमाप्नोति परचेष्ट च मानवः ॥ १३९ ॥

by covetousness-tormented pain experiences hereafter here and a man. (139)

ततोऽहं मंदं मंदमुपसर्पेण वीणाकर्णेन जर्जरवंश्चाङ्गेन

Then I slowly slowly creeping-on, by that Vipākarpa with a split-bamboo-piece

ताडितद्वाचितयं ।

beaten and, reflected:

धनसुभो चासंतुष्टोऽनियतात्माजितेद्रियः ।

The wealth-desirous indeed discontented, of unrestrained-mind, of unsubdued-senses;

सर्वा एवापदक्षस्य यस्य तुष्टं न मानसं ॥ १४० ॥

all verily misfortunes of him, whose content not mind. (140)

तथा च । सर्वाः संपत्तयस्तस्य संतुष्टं यस्य मानसं ।

Thus and, All kinds of happiness of him, content of whom the mind;

उपानदूढपादस्य ननु चर्मदृष्टेव भूः ॥ १४१ ॥

of him whose foot-is is not with leather-covered as it were the earth? (141)
covered-with a shoe

अपरं च । संतोषामृतहस्तानां यस्तुखं शांतचेतसां ।

Another and, Of the with the contentment- what happiness of the placid-minded,
nectar-satiated

कुतस्तद्वनलुभ्यानामितश्चेतच्च धावतां ॥ १४२ ॥

whence that of the wealth-desirous hither and thither running? (142)

किंच । तेनाधीतं श्रुतं तेन तेन सर्वमनुष्ठितं ।

Moreover, By him read, heard by him, by him everything accomplished,

येनाश्चाः पृष्ठतः कला नैराश्यमवलंवितं ॥ १४३ ॥

by whom, hopes behind the back having placed, hope-freedom depended upon. (143)

अपि च । असेवितेश्वरदारमदृष्टिविरक्षयं ।

Also and, Not having served-a master's-door, not having perceived-separation-pain,

अनुकूलीववचनं धन्यं कस्यापि जीवनं ॥ १४४ ॥

not having uttered-an unmanly-word, happy of any man the life. (144)

यतः । न योजनशतं दूरं बाध्यमानस्य दृष्णया ।

For, Not a yojana-hundred far for one stricken with covetousness,

संतुष्टस्य करप्राप्तेऽप्यर्थे भवति नादरः ॥ १४५ ॥

of the contented for the to hand-come even treasure is not regard. (145)

तद्ब्रावस्त्रोचितकार्यपरिच्छेदः श्रेयान् ।

Therefore here of (my) situation-su'iting-action-discrimination better.

को धर्मो भूतदया किं सौख्यमरोगिता जगति जंतोः ।

What religion? for the living- What happiness? health in the world of man.
compassion.

कः स्वेहः सद्ग्रावः किं पांडित्यं परिच्छेदः ॥ १४६ ॥

What love? a noble-state of mind. What wisdom? discrimination. (146)

तथा च । परिच्छेदो हि पांडित्यं यदापन्ना विपत्तयः ।

Thus and, Discrimination indeed wisdom, when approached misfortunes

अपरिच्छेदकदृष्ट्यां विपदः स्युः पदे पदे ॥ १४७ ॥

of the without-discrimination-acting misfortunes will be at step at step. (147)

त्यजेदेकं कुलस्थार्थं यामस्थार्थं कुलं त्यजेत् ।

One should one for a family's-sake, for a village's-sake a family one should give up;

यामं जनपदस्थार्थं स्वात्मार्थं इथिवीं त्यजेत् ॥ १४८ ॥

a village for the country's-sake, for one's self's-sake the earth one should give up. (148)

अपरं च । पानीयं वा निरायासं स्वादन्वं वा भयोन्तरं ।

Again and, Water either without-exertion, sweet food or with danger-attended,

विचार्य स्वतु पश्यामि तद्गुणं यच निर्वृतिः ॥ १४९ ॥

having deliberated indeed I see, that happiness where ease. (149)

इत्यालेषाहं निर्जनवनभागतः ।

Thus having considered I the lonely-wood approached.

यतः । वरं वनं व्याघ्रगणेऽसेवितं द्रुमालयः पक्षफलांतुभोजनं ।

For, Better a wood by tigers-(and) elephants- a tree-habitation on ripe-fruits-
(and)water-living,

दण्णानि श्याया परिधानवक्षकं न वंधुमध्ये धनहीनवीवनं ॥ १५० ॥

grass for a bed, a garment-(of) bark, not of friends-in the of one of wealth-deprived-
midst the living. (150)

ततोऽस्मात्पुण्योदयादनेन मित्रेषाहं स्वेहानुशृण्या-

Afterwards, through my-fortune's-(i.e. good by this friend I with affection-continuity
works) rise (i.e. reward)

नुशृणीतः । अधुना च पुण्यपरंपरया भवदाश्रयः स्वर्गं एव भया प्राप्तः ।

favoured. Now and by fortune- of you-the a paradise verily, by me found.
continuation company,

यतः । संसारविषद्वचस्य हे अब रसवत्कले ।

For, Of the world's-poison-tree two here delicious-fruits,

काव्यामृतरसास्त्रादः संगमः सुजनैः सह ॥ १५१ ॥

the poem-nectar-flavour-tasting, association good-men with. (151)

मन्थर उवाच । अर्थाः पाद्रजोपमा गिरिनदीवेगोपमं यौवनं

Manthara said : Riches on the feet-the dust-resembling, mountain-rivers-youth, fleetness-like

आयुष्यं जलविंदुसोलचपलं फेनोपमं जीवितं ।

vital strength as a water-drop-trembling-unsteady, froth-like life;

धर्मे यो न करोति निंदितमतिः स्वर्गार्गसोहाटनं

virtue who not practises base-minded, the heaven-bar-unbolting,

पश्चात्तापयुतो जरापरिगतः शोकाग्निना दक्षते ॥ १५२ ॥

afterwards repentance-seized, by old age-overpowered, with the sorrow-fire is burnt. (152)

युग्माभिरतिमंचयः कृतस्त्वायं दोषः । इषु ।

By you too much-accumulation made; of it this the fault (i.e. cause); Listen:

उपार्जितानां विच्छानां त्याग एव हि रक्षणं ।

Of accumulated riches giving away only indeed the preservation;

तडागोदरसंस्थानां परीवाह इवांभवां ॥ १५३ ॥

of the in a pond's-interior-standing a drain as of waters. (153)

अन्यच्च । यद्धो इषः चितौ विच्छ निचखान मितंपचः ।

Again and, When low low in the ground wealth has buried the miser,

तद्धोनिक्षयं गंतु चक्रे पंथानमयतः ॥ १५४ ॥

then to a mansion below to go he has made himself a path beforehand. (154)

अन्यच्च । निजसौख्यं निरुधानो यो धनार्जनमिच्छति ।

Again and, His own-happiness opposing who wealth-acquisition wishes,

परार्थं भारवाहीव क्लेशसैव हि भाजनं ॥ १५५ ॥

for another's-sake a burthen-bearer as, of pain merely indeed a vessel. (155)

चपरं च । दानोपभोगहीनेन धनेन धनिनो चदि ।

Another and, Through of liberality-(and) enjoyment-deprived riches rich if (weare),

पृथ्वीखातनिखातेन धनेन धनिनो वयं ॥ १५६ ॥

through the in the earth-caverns-buried riches rich we. (156)

अन्यत्र । असंभोगेन सामान्यं कृपणस्य धनं परैः ।

Again and, Through non-enjoyment common of a miser the wealth with others,

अस्त्रेदमिति संवंधो दानो दुःखेन गम्यते ॥ १५७ ॥

'of him this' thus the connection at the loss by pain is ascertained. (157)

दानं प्रियवाक्षहितं ज्ञानमग्वं चमान्वितं शौर्यं ।

Liberality by kind-words- knowledge without-conceit, with clemency- heroism, accompanied,

विच्छं त्यागनियुक्तं दुर्लभमेतच्चतुर्भद्रं ॥ १५८ ॥

wealth with liberality-connected, difficult-to be found these four-good things. (158)

उक्तं च । कर्तव्यः संचयो नित्यं कर्तव्यो नातिसंचयः ।

Said and, To be made accumulation constantly, to be made not exceeding- accumulation,

पथ्यं संचयश्चोलो इस्त्री धनुषा जंबुको इतः ॥ १५९ ॥

behold, accumulation-practising that by a bow jackal slain. (159)

तावाहतुः । कथमेतत् । मन्थरः कथयति । आसीत्कञ्चाणकटक-

Those two say: How that? Manthara relates: There was of Kalyāṇa-kañṭaka-

वास्त्रो भैरवो नाम व्याधः । स चैकदा मृगमन्विष्यमाणो

an inhabitant, Bhairava by name, a hunter. He and one day a deer pursuing

विध्वाटवीं गतवान् । ततस्तेन व्यापादितं मृगमादाय ।

to the Vindhya-forest went. Afterwards by him the killed deer having taken up

गच्छता घोराकृतिः शूक्ररो दृष्टः । तेन व्याधेन मृगं भूमो

going, of formidable-appearance a boar seen. By that hunter the deer upon the ground

निधाय शूक्रः शरेणाहतः । शूक्ररेणापि धनघोरगर्जं

having laid, the boar with an arrow hit. By the boar in turn as of clouds-a terrible-roar

हता य वाधो मुक्कदेशे हतः चन्द्रिकादुम इव

having made that hunter in the groin wounded being a cut-tree like

भूमी निपपात ।

on the ground fell-down.

यतः । जलमग्नि विषं ग्रसं चुद्धाधी पतनं गिरे ।

For, Water, fire, poison, a weapon, hunger-illness, falling from a rock,

निमित्तं किंचिदासाच देशी प्राणेविमुच्यते ॥ १५० ॥

a cause (i.e. accident) of some kind having the corporeal being of life is deprived. (160)

अथ तयोः पादास्ताहनेन सर्पोऽपि मृतः । अथानंतरं

Then of them through the foot-trampling a serpent also killed. Now thereupon

दीर्घरावो नाम जंबुकः परिक्षमचाहारार्थी तान्त्रुतान्

Dirgharāva by name, a jackal, roaming-about, food-seeking, those dead

मृगव्याधसर्पशूकरानपश्चदचितयच । अहो अथ महङ्गोऽयं मे

deer-hunter-serpent-boar saw, reflected and: Oh! to-day a great meal of me

समुपस्थितं । अथवा ।

fallen in the way. However,

अचिंतितानि दुःखानि चयैवायांति देहिनां ।

Unthought-of troubles as just happen to men,

सुखान्यपि तथा मन्ये दैवमचातिरिच्यते ॥ १५१ ॥

blessings also thus, I think; fate in this plays the chief part. (161)

तद्भवतु । एषां मासिर्मासचयं मे सुखेन गमिष्यति ।

Then be it, Of these with the flesh a month-triad to me pleasantly will pass.

मासमेकं नरो याति द्वौ मासौ मृगशूकरौ ।

Month one the man goes, two months deer-(and) boar,

अहिरेकं दिनं याति अद्य भक्षो धनुर्गुणः ॥ १५२ ॥

the serpent one day goes! to-day to be eaten the bow-string. (162)

ततः प्रथमबुभुचायामिदं निःखादु कोदंडसग्ं खायुवधनं

Then in the first-desire of eating this unsweet to the bow-fastened sinew-string

खादामि । इत्युक्ता तथा रूपे बति चिक्षे खायुवधनं

I eat. Thus having said, thus done being, being cut the sinew-string,

उत्पतितेन धनुषा उदि निर्भिवः स दीर्घरावः पञ्चलमा-

by the up-springing bow in the heart pierced, that Dirgharāva to the dissolution
into the five elements

गतः । अतोऽहं नवीमि कर्तव्यः संचयो नित्यमित्यादि ।

gone. Therefore I say: 'To be made accumulation constantly,' etc.

तथा च । यद्दाति यद्ग्राति तदेव धनिनो धनं ।

Thus and, What he gives, what he eats, that alone of a rich man the wealth;

अन्ये मृतस्थ कीड़ति दारैरपि धनैरपि ॥ १६३ ॥

others of the dead sport with the wife also, with the riches also. (163)

किंच । यद्दायि विशिष्टेभ्यो यज्ञान्नायि दिने दिने ।

Moreover, What thou givest to the distinguished, what and thou eatest day by day,

तते विज्ञमहं मन्ये शेषं कस्यापि रचसि ॥ १६४ ॥

that of thee the wealth I consider; the rest for somebody else thou preservest. (164)

यातु । किमिदानीमतिकांतोपवर्णनेन ।

Let it go. What at present with excessive-description?

यतः । नाप्राप्यमभिवाङ्कंति नष्टं नेच्छंति शोचितुं ।

For, Not the unattainable long after, the lost not wish to bewail,

आपत्स्यपि न मुद्घान्ति नराः पञ्जितवुद्धयः ॥ १६५ ॥

in misfortunes even not are perplexed men of wise-intellect. (165)

तत्स्वेषु सर्वदा त्वया षोडशाहेन भवितव्यं ।

Therefore, friend, always by thee full-of energy to be,

यतः । शास्त्राल्पधीत्यापि भवति मूर्खाः

For, Books having read even they are fools,

यस्तु कियावान्पुरुषः स विदान् ।

who on the contrary an active man, be wise;

मुचितिं चौषधमातुराणां

a well-devised also medicine of the diseased

न नाममाचेष करोत्यरोगं ॥ १६६ ॥

not by the name-merely effects freedom-from disease. (166)

अन्यत्र । न खल्यमप्यथवसायभीरोः

Again and, Not a very-small even of the of exertion-afraid

करोति विज्ञानविधिर्गुणं हि ।

produces a wisdom-precept benefit indeed,

अंधस्य किं इक्षतलस्थितो ऽपि

of a blind man (what?) on the palm-standing even

प्रकाशयत्यर्थिह प्रदीपः ॥ १६७ ॥

does make visible an object here a lamp? (167)

तदत्र सखे दशाविशेषे शान्तिः करणीया ।

Then here, O friend, in each special condition tranquillity to be observed.

एतदप्यतिकष्टं लब्धा न मन्तव्यं ।

This also too-hard by thee not to be considered.

यतः । राजा कुलवधुर्विदा भविषय पदोधराः ।

For, 'A king, a noble wife, the wise, ministers likewise, clouds,

स्थानभृष्टा न ग्रोभते दंताः केशा न स्ता नराः ॥ १६८ ॥

from (their) places-removed not shine, teeth, hairs, nails, men. (168)

इति विज्ञाय भविमान्स्त्वानं न परित्यजेत् । कापुरुषवचनमेतत् ।

Thus perceiving a wise man his-place not should abandon,' a weak man's-speech

यतः । स्थानमुत्पृच्य गच्छति मिहाः सत्पुरुषा गजाः ।

For, (Their) country quitting go lions, brave-men, elephants;

ततैव निधनं यांति काकाः कापुरुषा मृगाः ॥ १६८ ॥

there even to death go crows, weak-men, deer. (168)

को वीरस्थ मनस्तिः स्त्रविषयः को वा विदेशस्तथा

What of a brave man, of a wise, his own-country, what or a strange- likewise ? country

यं देशं अथते तमेव कुहते वाङ्गप्रतापार्जितं ।

to what place he comes, that even does he make through his arms-majesty-acquired.

यद्दंडानस्त्वांगुलप्रहरणः सिंहो वनं गाहते

What teeth-claws-tail-(having as) weapons, a lion wood enters,

तस्मिन्नेव हतदिपेद्रुद्धधिरैस्तुष्णां द्विनन्त्यात्मनः ॥ १७० ॥

in that verily with the slain-elephant's-blood the thirst he quenches of himself. (170)

अपरं च । निपानमिव भंडूकाः सरः पूर्णमिवांडजाः ।

Again and, A pool as frogs, a lake full as fishes,

सोद्योगं नरमायांति विवशाः सर्वसंपदः ॥ १७१ ॥

(so) the exerting man approach by themselves all-fortunes. (171)

अन्यच् । सुखमापतितं सेवेदुःखमापतितं तथा ।

Again and, Happiness fallen to one's one should trouble fallen to one's likewise, share cherish share

चक्रवत्परिवर्तते दुःखानि च सुखानि च ॥ १७२ ॥

wheel-like turn-round troubles and, joys and. (172)

अन्यच् । उत्साहसंपन्नमदीर्घसूचं

Again and, To the exertion-ended, unprocrastinating,

क्रियाविधिज्ञं व्यसनेष्वसकं ।

of action-the rules-knowing, to vices not-attached,

शूरं कृतज्ञं दृढसौहिं च

to a hero, benefits-remembering, one of steady-friendship and,

लक्ष्मीः स्त्रयं याति निवासहेतोः ॥ १७३ ॥

Lakshmi of her own accord goes for the sake of residing (with him). (173)

विशेषतया । विनार्थैर्वीरः स्पृशति चक्रमानोच्चिपदं

Especially and, Without even riches a hero touches of honour-elevation-a place,

समायुक्तो इयैर्यैः परिभवपदं याति कृपणः ।

endowed even with riches to of disgrace-a place goes the miser;

खमावादुहृतां गुणमुदयावाप्निविषयां

the from the inborn-nature springing, for virtue-multitude-acquirement-fit

चुतिं चैहीं किं शा धृतकनकमालोऽपि जाभते ॥ १०४ ॥

splendour of a lion (what?) a dog bearing-a gold-necklace even obtains? (174)

धनवानिति हि मदो मे किं गतविभवो विषादमुपयामि ।

'Of riches thus truly pride to me; why with departed- sorrow I approach ? possessed,'

करनिहितकंदुकसमाः पातोत्पाता मनुष्याणां ॥ १०५ ॥

the in the hand-placed-ball-like (are) the sinkings- (and) risings of men. (175)

अपरं च । अभ्यक्षाया खलप्रीतिर्वशस्थानि योगितः ।

Again and, A cloud's-shadow, of wicked-the friendship, new-corn, women,

किंचित्कालोपभोग्यानि यौवनानि धनानि च ॥ १०६ ॥

for some-time- (only) to be enjoyed, youth, riches and. (176)

हृत्यर्थं नातिचेष्टेत् चा हि धात्रैव निर्मिता ।

For the sake of not too much one should that for by the Creator already provided ; a-livelihood strive,

गर्भादुत्पतिते जंतौ मातृः प्रस्तवतः स्त्रौ ॥ १०७ ॥

from the womb when comes forth a creature, of the mother stream the breasts. (177)

अपि च सखे । येन इक्षीकृता हंसाः इकासु चरितीकृताः ।

Also and, O friend, By whom white-made the geese, the parrots and green-made,

मधूराञ्चित्ता येन स ते दृतिं विधास्ति ॥ १०८ ॥

the peacocks variegated by whom, He for thee a livelihood will provide. (178)

अपरं च । सतां रहस्यं इट्टु मित्र ।

Again and, Of the good the secret hear, O friend,

जनयंत्यर्जने दुःखं तापयन्ति विपत्तिषु ।

They produce in the acquisition trouble, they cause pain in failures,

मोहयन्ति च संपत्तौ कथमर्थाः सुखावशाः ॥ १७८ ॥

they infatuate and in success, how (are) riches happiness-conferring? (178)

अपरं च । धर्मार्थं यस्य विजेता वरं तस्य निरीहता ।

Another and, For religion's-sake of whom wealth-desire, better of him freedom from-desire,

प्रचालनाद्वि पंक्ष्य दूरादस्पर्शनं वरं ॥ १७९ ॥

than wiping off for of mud far not-touching better. (180)

यतः । यथा छामिषमाकाशे पचिभिः श्वापदैर्भवि ।

For, As truly prey in the air by birds, by beasts on earth

भच्यते मलिने नकैस्थाया सर्वत्र विच्छिवान् ॥ १८० ॥

is eaten, in water by crocodiles, thus everywhere the rich man. (181)

राजतः मलिनाद्येश्वीरतः स्वजनादपि ।

From a king, from water, from fire, from the robber, from their own- Likewise, people

भयमर्थवतां नित्यं मृत्योः प्राणभृतामिव ॥ १८१ ॥

fear of the rich constantly, from death of the living as. (182)

तथा हि । जन्मनि क्लेशवद्गते किं नु दुःखमतः परं ।

Thus for, In life with troubles-abounding what possibly pain than this greater?

रक्षाभ्युपद्यते नास्ति यज्ञेच्छा न निवर्तते ॥ १८२ ॥

desire-fulfilment because not is, because and the desire not ceases? (183)

अन्यत्र भातः इष्टणु ।

Another and, brother, hear:

धनं तावदसुलभं सम्बं कृच्छ्रेण रक्षते ।

Wealth at first not-easy-to obtained, obtained with difficulty it is preserved,

सम्भनाशो यथा मृत्युस्मादेतत्र चिनतयेत् ॥ १८३ ॥

of the obtained-the loss like death, therefore of this not one should think. (184)

हृष्णो चेह परित्यक्ता को दरिद्रः के ईश्वरः ।

Greedy and here having abandoned, who poor? who a lord?

तस्याद्येवप्रसरो दत्तो दात्यं च शिरसि स्थितं ॥ १८५ ॥

of it if way given, servitude and at the head placed. (185)

अपरं च । यद्यदेव हि वाङ्केत ततो वांका प्रवर्तते ।

Again and, What what just indeed one may desire, thence the desire starts,

प्राप्त एवार्थतः चोऽर्थो यतो वांका निर्वर्तते ॥ १८६ ॥

obtained verily in reality that object, from which the desire turns away. (186)

किं बड्डना मम पच्चपातेन । मयैव महात्

What with so much of my side of the question? With me just together here

कालो नीयतां ।

the time may be spent.

यतः । आमरणांतः प्रणयाः कोपास्त्वणभंगुराः ।

For, At-death-ending the affections, the anger at that-moment-vanishing,

परित्यागात् निःसंगा भवति हि महात्मनां ॥ १८७ ॥

the gifts and free from-self-interest are truly of the noble-minded. (187)

इति शुला लघुपतनको भूते । धन्वोऽसि भंथर

Thus having heard Laghupatanaka says: Happy art thou, O Manthara,

सर्वथा ज्ञात्यगुणोऽसि ।

in every way of praiseworthy-virtue thou art.

यतः । संत एव सतां नित्यमापदुद्धरणमाः ।

For, The good only of the good constantly out of misfortune-to lift-able,

गजानां पंकमग्रानां गजा एव धुरधराः ॥ १८८ ॥

of elephants into a mire-plunged elephants only the burthen-bearers (rescuers). (188)

आत्मः स एको भुवि मानवानां

To be praised that alone on earth of men,

स उत्तमः सत्पुरुषः स धन्वः ।

he the greatest, a good man, he happy,

यस्मार्थिनो वा शरणागता वा

of whom the needy either, the refuge-taking or,

नाशाविभंगा विमुखाः प्रथांति ॥ १८८ ॥

not broken-hoped with averted-faces go away. (189)

तदेवं ते स्तेच्छाद्वारविहारं कुर्वाणाः संतुष्टाः

Then thus those according to their-desire-feeding-(and)sporting making contented

सुखं निवर्धन्ति । अथ कदाचिच्चित्रांगनामा मृगः केनापि चासि-

happily dwell. Now one-day Chitrāṅga-named a deer by somebody frightened

तस्माचागत्य मिलितः । ततः पश्चादाद्यांतं मृगमवलोक्य भयं

there having approached was met. Thence after approaching the deer having seen, danger

संचित्य मंथरो जलं प्रविष्टो मूषिकश्च विवरं गतः काको

suspecting, Manthara the water entered, the mouse and to the hole went, the crow

इयुडीय दृचमारुडः । ततो लघुपतनकेन सुदूरं निष्ठ्य

also up-flying a tree ascended. Then by Laghupatanaka, very-far having looked,

भयहेतुने को इपायातीत्यालोचितं । पश्चात्तदचना-

'fear-cause not any approaches' thus was considered. Afterwards upon his word

दागत्य पुनः सर्वे मिलिला तचैवोपविष्टाः । मंथरेणोक्तं । भद्रं

having arrived again all having met there just seated. By Manthara said: Hail!

मृग स्वागतं । स्तेच्छ्योदकाद्याहारो इनुभयतां ।

deer, welcome! According to your-wish, of water-etc. consisting-food may be enjoyed.

अचावस्थानेन वनमिदं भनाथीकियतां । चित्रांगो ब्रूते ।

By here residing forest this with a lord-may be endowed. Chitrāṅga says:

कुञ्जकचासितो इहं भवतां शरणमागतः । भवद्धिः सह

By a hunter-frightened I of you the protection approached. You with

मत्त्वमिच्छामि । हिरण्यको इवदत् । मित्रं तावदस्माभिः सह भवता-
friendship I wish. Hiranyaka said: Friendship truly us with by you

यद्बेन मिलितं ।

without-trouble met.

यतः । शौरसं कृतसंबंधं तथा वंशकमागतं ।

For, One's own offspring, one formed by connection, likewise one in race-line-descended,

रचितं व्यवसेभ्यु मित्रं ज्ञेयं चतुर्विधं ॥ १८० ॥

one rescued from dangers and, a friend to be known of four-kinds. (190)

तद्वच भवता स्वगृहनिविशेषं स्थीयता ।

Therefore here by you from your own-house-without a difference may be remained.

तच्छ्रुत्वा मृगः सानंदो भूत्वा स्वेच्छाहारं

That having heard the deer, full-of-joy being, according to his-desire-feeding

कृत्वा पानीयं पीत्वा जलासन्तरुच्छायायामुपविष्टः । अथ

making, water drinking, in a water-near standing-tree's-shade settled. Then,

मन्थरेणोऽम । मस्ते मृग एतस्मिन्निर्जने वने केन चापितो

by Manthara said: Friend deer, in this lonely forest by whom frightened

इषि । कदाचित्किं व्याधाः संचरन्ति । मृगेणोऽम । अस्मि

art thou? Ever (do) hunters walk about? By the deer said: There is

कलिंगविषये रुक्मिंगदो नाम नरपतिः । स च दिम्बिज-

in the Kalinga-country Rukmīngada by name a prince. He and by the world-

यव्यापारकमेणागत्य चंद्रभागानदीतीरे समावा-

conquest-business-course having approached, on the Chandrabhīgī-bank having

सितकटको वर्तते । प्रातश्च तेनाचागत्य

pitched-his camp resides. In the morning and he here having arrived

कर्पूरसरः समीपे भवितव्यमिति व्याधानां मुखात्किंवदंती

in the Karpūra-lake-proximity will be, thus of the hunters from the mouth a report

श्रूयते । तद्बापि प्रातरवस्थानं भयहेतुकमित्या-

is heard. Therefore here also in the morning residing (is) fear-cause having, thus

खोच्य यथावस्थरकार्यमारभ्यतां । तच्छुला

considering according-to-the occasion-action may be undertaken. That having heard

कूर्मः सभयमाह । जलाशयांतरं गच्छामि । काक-

the tortoise with-fear says: To another-water-reservoir I go. The crow-

मृगावप्युक्तवंतौ । एवमस्तु । ततो हिरण्यको विहसाह ।

(and)-mouse also said: So be it. Then Hiranyaksha smiling said:

जलाशयांतरे प्राप्ते मन्थरस्य कुशलं स्थले गच्छतः

Another-water-being reached, of Manthara welfare; on the land of the going reservoir

कः प्रतीकारः ।

what help?

यतः । अंभामि जलजंतुनां दुर्गं दुर्गनिवासिनां ।

For, Water of water-animals, a fort of the in the fort-residing,

खभूमिः शापदादीनां राजां मंची परं बलं ॥ १८१ ॥

their own-place of beasts, etc., of kings a minister the chief strength. (191)

सखे लघुपतनक अनेनोपदेशेन तथा भवितव्यं

Friend Laghupatanaka, through this advice thus to be fared:

स्वयं वीच्य यथा वधाः पीडितं कुचकुटमस्तं ।

Himself having seen as of his wife pressed the bosom-bud,

बणिकपुत्रो ऽभवदुःखी त्वं तथैव भविष्यति ॥ १८२ ॥

the merchant's-son became sad; thou thus just wilt be. (192)

त ऊरुः । कथमेतत् । हिरण्यकः कथयति । अस्मि कान्यकुञ्ज-

They said: How that? Hiranyaksha relates: There is in the Kanyakubja-

विषये वीरसेनो नाम राजा । तेन वीरपुरनाचि नगरे

country Virasena by name a king. By him in the Virapura-named town

तुंगबलो नाम राजपुतो भोगपतिः कृतः । स च महाधनक्ष-

Tungabala by name a prince governor appointed. He and of great-wealth,

रुण एकदा स्वनगरे भाष्यक्तिप्रौढयौवनां सावस्यवतीं

young, one-day in his-town perambulating in full-blown youth Lāvanyaavati

नाम वणिकपुत्रवधूमालोकयामात् । ततः स्वहर्ष्य गला स्वरा-

by name a merchant's-son's-wife saw. Then to his-palace having gone by love-

कुलमतिस्थाप्ता: कृते दूतीं प्रेषितवान् ।

disturbed-in mind on her account a female messenger be dispatched.

यतः सन्धार्गे तावदासे प्रभवति पुरुषस्तावदेवेद्रियाणां

For, On the right-path so long he remains, master is a man so long only of the senses,

सज्जां तावदिधन्ते विनयमपि समाख्यते तावदेव ।

shame so long he has, decency also he maintains so long only,—

भूचापाकष्टमुक्ताः अवण्पथगता नीतपचाण एते

by the eyebrows-bow-drawn back-(and) darted, to the ear-reaching, black-feathered those

यावक्षीकावतीनां न इदि इतिसुषो दृष्टियाणाः पतंति ॥ १८३ ॥

as of fair-ones not into the heart the steadiness-stealing look-arrows fall. (193)

सापि सावस्यवती तदवस्तोकनक्षणात्प्रभवति स्वरश्वरमहारज्ञ-

She also Lāvanyaavati him-seeing-the moment from by the Love-arrow-stroke-

रितइदया तदेकचित्ताभवत् ।

broken-hearted of him-alone-thinking was.

तथा शुक्लं । असत्यं साहसं माया मारुर्ष्यं चातिलुभता ।

Thus for said, Untruth, violence, fraud, envy and extreme-covetousness,

निर्गुणलमघोचलं स्त्रीणां दोषाः स्वभावजाः ॥ १८४ ॥

want-of virtue, impurity, of women the faults from their-nature-springing. (194)

अय दूतीवचनं श्रुत्वा सावस्यवत्युवाच । अहं पतिव्रता

Now the messenger's-word having heard Lāvanyaavati said: I husband-devoted

कथमेतस्मिन्दधर्मे पतिलंघने प्रवर्ते ।

how in this unrighteousness, husband-imposition, I engage?

यतः । सा भार्या या शुद्धे दचा सा भार्या या प्रजावनी ।

For, She a wife, who in the house clever; she a wife who prolific,

सा भार्या या पतिप्राणा सा भार्या या पतिप्रता ॥ १८५ ॥

she a wife whose husband-is her life, she a wife who husband-devoted. (185)

न सा भार्यति वक्तव्या यस्ता भर्ता न तुष्टति ।

Not she 'a wife' thus to be called, with whose husband not is gratified,

तुष्टे भर्तरि नारीणां चंतुष्टाः चर्वदेवताः ॥ १८६ ॥

being gratified the husband of women, gratified all-divinities. (186)

ततो चश्चादिश्चति मे प्राणेश्वरस्तदेवाहमविचारितं

therefore whatever commands of me the life-lord, that only I without-examination

करोमि । दूत्योऽमः । सत्यतमेतत् । सावस्यवत्युवाच । भुवं

do. By the messenger said: Quite true this? Lāvanyaavanti said: Certainly,

सत्यमेतत् । ततो दूतिकथा गता तच्चस्वं तुंगबलस्याचे

true this. Then by the messenger having gone that that all of Tuṅgabala in the presence

निवेदितं । तच्छुला तुंगबलो इवीत् । स्वामिनानीय

reported. That having heard Tuṅgabala said: 'By the husband, having led (her) near,

समर्पयित्येति कथमेतच्छक्यं । कुहन्याह । उपायः क्रियतां ।

she is to be surrendered,' how this possible? The procress said: A stratagem be made.

तथा चोक्तं । उपायेन हि चश्चक्यं न तच्छक्यं पराक्रमैः ।

Thus and said, By a stratagem truly what possible, not that possible by valour,

शृगालेन हतो हस्ती गच्छता पंकवर्णना ॥ १८७ ॥

by a jackal slain an elephant, going on a swamp-way. (197)

राजपुत्रः पृच्छति । कथमेतत् । सा कथयति । असि ब्रह्मारणे

The prince asks: How that? She relates: There is in the Brahma-wood

कर्पूरतिलको नाम हस्ती । तमवलोक्य सर्वे शृगालाचिंतयन्ति मम ।

Karpūratilaka by name an elephant. Him having seen all the jackals thought:

यद्यथं केनायुपायेन चियते तदास्माकमेतदेहेन मासचतुष्यस्य

If he by some stratagem dies, then of us through his-body of a month-tetrad

भोजनं भविष्यति । तच्चेकेन दृढशृगालेन प्रतिज्ञातः । मया बुद्धि-

food will be. There by one old-jackal promised: By me through-intellect-

प्रभावादस्य मरणं साधयितव्यं । अनंतरं च वंचकः

superiority of him the death to be accomplished: Thereupon that, cheat

कर्पूरतिलकसमीपं गता साष्टांगपातं प्रणम्यो-

Karpūratilaka-near having gone with-of the eight-limbs-prostration having saluted

वाच । देव दृष्टिप्रसादं कुरु । हस्ती ब्रूते । कर्त्त्वं कुरुः

said: Sire, look-favour make. The elephant says: Who thou, whence

समाधातः । सो इवदत् । अंबुको इह सर्ववनवाचिभिः पश्चुभिर्मि-

approached? He said: A jackal I by all wood-inhabiting animals,

लित्वा भवत्सकाशं प्रस्थापितः । यदिना राजावस्थानुं

after having met, to your-presence despatched. Because without a king to remain

न युक्तं तदचाटवीराच्चे इभिषेकुं भवान् ।

not proper, therefore here in the forest-sovereignty to be inaugurated you

सर्वस्वाभिगुणोपेतो निरूपितः ।

with all-lord's-virtues-endowed selected.

यतः । यः कुलाभिजनाचारैरतिश्छुः प्रतापवान् ।

For, Who by race-decent- (and) conduct very-pure, majestic,

धार्मिको नीतिकुशलः स स्वामी युज्यते भुवि ॥ १८८ ॥

just, behaviour-clever, he as a master is fit on earth. (198)

अपरं च पथ्य । राजानं प्रथमं विदेत्ततो भार्या ततो धनं ।

Another and see, A king first he should find, then a wife, then riches,

राजन्यमति लोके इस्तिन्कुतो भार्या कुतो धनं ॥ १८८ ॥

a king not-being in this world, whence a wife, whence riches? (199)

अन्यच्च । पर्जन्य इव भूतानामाधारः पृथिवीपतिः ।

Again and, Cloud-like of the living a support an earth-lord,

विकले इपि हि पर्जन्ये जीवते न तु भूपतौ ॥ २०० ॥

failing also for a cloud it is lived, not but an earth-lord (failing). (200)

नियतविषयवर्ती प्रायशो दंडयोगात् ।

In the allotted-office-remaining generally through the rod-use

जगति परवशे इस्तिन्दुर्लभः साधुदृक्तः ।

in the world on another-dependent this; difficult-to be found one of good-character;

कृशमपि विकलं वा व्याधितं वाधनं वा

a meagre also, defective or, sick or, poor or

पतिमपि कुलनारी दंडभीत्याभ्युपैति ॥ २०१ ॥

husband also a noble woman through the rod-fear approaches. (201)

तद्यथा लग्नवेळा न विचक्षति तथा कुत्वा सत्वरमा-

Therefore that the lucky-moment not passes away, thus acting, with-haste

गम्यतां देवेन । इत्युक्तोत्थाय चक्षितः । ततो

may be approached by your highness. Thus having spoken, rising (he) went. Then

इषो राज्यलोभाकृष्टः कर्पुरतिलकः पृथगालावर्त्तना

that by the sovereignty-desire-attracted Karpūratilaka on the jackal's-way

धावन्नहाप्के निमग्नः । ततस्तेन इस्तिनोक्तं । सखे पृथगाल

running in a great-mire immersed. Then by that elephant said: Friend jackal,

किमधुना विधेयं । एके निपतितो इहं । मिये । परावृत्य पश्य ।

what now to be done? in a mire fallen I; I die; turning back look!

पृथगालेन विहस्योक्तं । देव मम पुच्छकावलंबनं कृतोन्निष्ठ । यद्

By the jackal smiling said: Sire, of me tail-holding having made rise. Because

मदिधस्य वचसि लया प्रत्ययः कृतस्तदनुभूयतामशरणं दुःखं ।

of me-like in word by thee confidence placed, therefore may be suffered helpless pain.

तथा चोक्तं । यदा सब्लंगरहितो भविष्यति भविष्यति ।

Thus and said: If of the good-society-deprived thou wilt be, thou wilt be,

तदासञ्जनगोषीषु पतिष्यति पतिष्यति ॥ २०२ ॥

then into bad-men's-companies thou wilt fall, thou wilt fall. (202)

ततो महापंके निमग्नो हस्ती गृहगालैर्भचितः । अतो

Then into the great-mire plunged the elephant by the jackals eaten. Therefore

इहं ब्रवीमि । उपायेन हि यच्छक्यमित्यादि । ततः कुट्टनुपदे-

I say: By a stratagem truly what possible, etc. Then by the procress-

शेन तं चारुदत्तनामानं वणिकपुत्रं स राजपुत्रः सेवकं

advice that Chārudatta-named merchant's-son that prince (his) attendant

चकार । ततो इसो तेन सर्वविश्वासकार्येषु नियोजितः । एकदा

made. Then he by him in all-confidence-affairs (was) employed. One day

तेन राजपुत्रेण स्नातानुस्तिस्तेन कनकरत्नालंकारधारिणा प्रोक्तं ।

by that prince bathed- (and) anointed gold-jewel-ornaments-bearing announced:

अद्यारभ्य मासमेकं गौरीव्रतं कर्तव्यं । तद्व-

To-day beginning for month one the Gauri-vow to be performed. Therefore hither

प्रतिरात्रमेकां कुलीनां युवतीमानीय समर्पय । सा मया

every-night one noble virgin having led surrender (her). She by me

यथोचितेन विधिना पूजयितव्या । ततः स चारुदत्तस्थाविधि

in the usual manner to be honoured. Then that Chārudatta such a one

नवयुवतीमानीय समर्पयति । पश्चात्पच्छब्दः सन्किमयं

quite-young having led near surrenders. Afterwards concealed being, 'what he

करोतीति निरूपयति । स च तुंगबलास्त्री युवतीमस्तृश्चेव

does?' thus espies. That and Tuṅgabala that maiden not-touching even

दूरादस्तालंकारगंधचंदनैः संपूज्य रत्नकं

from afar with garments-ornaments-perfumes-sandal wood having honoured, a guardian

दन्ता प्रस्थापयति । अथ वणिकपूचेण तदुद्धोपजातविश्वासेन

having given, sends away. Now by the merchant's son, that having seen, with increased confidence,

लोभाक्षमनसा स्ववधुं सावप्पावतीं समानीय

with by covetousness-attracted-mind, his-wife Lāvapyyavati having led near

समर्पिता । स च तु गवत्सां श्रिदयप्रियां सावधार्तीं

(she was) surrendered. He and Tungabala that heart-beloved Lāvanyaavati

विज्ञाय सर्वभूमत्याय निर्भरमालिङ्ग्य निमीलिताचः

having recognised, with haste up-jumping, ardently embracing, with half-closed-eyes,

पर्यंके तथा सहु विलास । तदालोक्य वणिकपत्रस्मिन्नलिखित इवे-

on a sofa her - with sported. That seeing the merchant's-son picture - like

तिकर्त्तव्यतामः परं विषाढसप्तग्रहः । अतोऽहं हृषीमि । स्वयं

perplexed-what to do to extreme sadness went. Therefore I say: Himself

वीच्छेत्यादि । तथा लयापि भवितव्यमिति । तद्वितवचनम-

having seen, etc. Thus by thee also will be fared. That friend's-word not

वधीर्यं महता भयेन विमुग्ध इव तं जलाशयमतस्त्वज्ञः

regarding with great fear perplexed as it were that water-reservoir having left

मन्थरस्तुलितः । ते ऽपि चिरस्थाकादयः स्वेच्छादनिष्ठृं

Manthara went. They also Hiranyaksha, etc., from affection, (something) unwished

शंकमाना मन्थरमनगच्छति । ततः स्मृते गच्छन्केनापि आधेन

apprehending Mantharn follow. Then on the land going by some hunter-

काननं पर्वदगा संधरः सापः । साप तं भृतीलो-

the forest perambulating. Manthara caught. Having caught him having seized.

द्वाष धनषि अङ्गा भस्मकेया कलिपासाकलः

having lifted, to the bow having bound, walking about, through fatigue by hunger-

स्वगृहाभिमुखं चक्षितः । अथ मृगवायम्मूषिकाः परं विशादं
towards-his-house (he) went. Now the deer-crow-mouse to extreme grief

गच्छत्सामनुजग्मुः । ततो हिरण्यको विलपति ।

coming him followed. Then Hiranyaksha laments:

एकस्य दुःखस्य न यावदंतं गच्छान्वहं पारमिवार्णवस्थ ।

Of one trouble not while to the end go I, to the shore as of the ocean,

तावद्वृतीयं समुपस्थितं मे द्विद्वेष्वनर्था बड़लीभवन्ति ॥ २०३ ॥

then a second approached to me, in damages the evils are multiplied. (203)

स्वाभाविकं तु यन्मिवं भाग्येनैवाभिजायते ।

By his inborn-nature but who a friend, by fortune only he is produced,

तदकृतिमसौहार्दमापत्त्वपि न मुचति ॥ २०४ ॥

therefore one of unfeigned-friendship in misfortunes also not does one give up. (204)

न मातरि न दारेषु न सोदर्ये न चात्मजे ।

Not in a mother, not in a wife, not in a brother, not and in one's own offspring,

विशाससादृशः पुंसां यादृग्मिते स्वभावजे ॥ २०५ ॥

confidence such of men, as in a friend by his inborn-nature-become (one). (205)

इति मुङ्गर्विचिंत्याहो दुर्दैवं ।

Thus repeatedly having thought (he cried out): Oh, the hard-fate!

यतः । स्वकर्मसंतानविचेष्टितानि

For, The by one's own-actions'-spreading-wrought

कालांतरावतिर्गुभाग्नभानि ।

at other times-reverting-good- (and) evil,

इतैव दृष्टानि भैव तानि

(are) here already experienced by me at least those,

जन्मांतराणीव दशांतराणि ॥ २०६ ॥

like different-births, different conditions. (206)

अथवेत्यनेवैतत् । कायः संनिहितापायः संपदः पदमापदां ।

Or, thus verily this, The body has destruction-happiness the place for misfortunes, close to it,

समागमाः सापागमाः सर्वमुत्पादि भंगुरं ॥ २०७ ॥

meeting-with-departure connected, everything born (is) frail. (207)

पुनर्विमृश्याह । शोकारातिभयचाणं प्रीतिविश्वभाजनं ।

Again having reflected he says: From sorrow-enemies- (and) danger-a protection confidence-a vessel,

केन रबमिदं स्फृष्टं मित्रमित्यचरदयं ॥ २०८ ॥

by whom jewel this created, 'Mitra' thus the syllable-couple? (208)

किंच । मित्रं प्रीतिरसायनं नयनयोरानंदनं चेतसः ।

Moreover: A friend, a pleasure-elixir of the eyes, a delight of the mind,

पात्रं यस्तुखदुःखयोः सह भवेन्मित्रेण तदुल्लभं ।

a vessel that in happiness-together might be with the friend, that hard-to find; (and) trouble

ये चान्ये सुहृदः समृद्धिसमये इत्याभिलाषाकुलाः

And what other friends in success-time, with wealth-desire-filled,

ते सर्वत्र मिलन्ति सत्त्वनिकथयावा तु तेषां विपत् ॥ २०९ ॥

they everywhere meet (us); but the truth-of them (is) adversity. (209)

इति बज्ज विलय हिरण्यकश्चिंगलघुपतनकावाच । यावद्यं

Thus much having lamented Hiranyakashipu to Chitrāṅga-(and) Laghup. says: So long as this

आधो वनान्न निःसरति तावन्धरं भोचयितुं

huster from the forest not goes away, so long Manthara to rescue

यद्यः क्रियतां । तावूचतुः । सत्वरं कार्यमुच्यतां ।

an effort may be made. They both said: With-haste what to be done may be told.

हिरण्यको ब्रूते । चित्रांगो जलसमीपं गत्वा मृतमिवात्मानं

Hiranyakashipu says: Chitrāṅga to the water-near having gone dead-like himself

दर्शयतु काकश्च तस्योपरि स्त्रिला चंचा किमपि विलिखतु ।

may show, the crow and over him standing with the beak somewhat may peck.

मूनमनेन लुभकेन तत्र कच्छपं परित्यज्य मृगमांसार्थिना

Now by that hunter there, the tortoise having left, for the deer's-flesh-desirous,

सत्वरं गंतव्यं । ततो इहं मंथरस्य बंधनं केष्ट्यामि संनिहिते

with-haste will be gone. Then I of Manthara the tie shall cut; having approached

लुभके भवद्वां पक्षायितव्यं । चित्रांगलघुपतनकाभ्यां शीघ्रं

the hunter, by you to be fled. By Chitrāṅga- (and) Laghupatanska, quickly

गत्वा तथानुषिते सनि स व्याधः आंतः पानीयं पीला

having gone, thus accomplished being, that hunter, tired, water having drunk,

तरोरधस्तादुपविष्टस्थाविधं मृगमपश्चत् । ततः कर्तरिकामादाय

under a tree seated in such a condition the deer saw. Then the knife having taken,

प्रइष्टमना मृगांतिकं चक्षितः । तचांतरे हिरण्यके-

with rejoicing-mind near to the deer proceeded. There meanwhile by Hiranyaksha

नागत्य मंथरस्य बंधनं हितं । स कूर्मः सत्वरं

having approached, of Manthara the tie cut. That tortoise with-haste

जलाशयं प्रविष्टः । स मृग आसनं तं व्याधं विलोक्योत्पाय

the water-reservoir entered. That deer near that hunter perceiving, rising,

पक्षायितः । प्रत्यावृत्य लुभको यावत्तस्तस्मादाति तावल्कूर्मम्-

escaped. Returning the hunter while the tree-foot he approaches, then the tortoise

पश्चचिंतयत् । उचितमेवैतन्यमासमीच्युकारिणः ।

not-seeing, reflected: Proper only this for me, not-circumspectly-acting.

यतः । यो भ्रुवाणि परित्यज्य अभ्रुवाणि निषेवते ।

For, He who certain (things) forsaking uncertain (things) attends to,

भ्रुवाणि तस्य नश्यन्ति अभ्रुवं नष्टमेव हि ॥ २१० ॥

the certain (things) of him perish, the uncertain is perished already. (210)

ततो इमौ स्वकर्मवशान्तिराशः कटकं प्रविष्टः । मंथरादायः

Then he through-his own-action disappointed the camp entered. Manthara, etc.

मर्वै त्यक्तापदः स्वस्थानं गता यथासुखमास्तिः ॥

all freed-from misfortune to their-place having gone happily remained.

अथ राजपुत्रैः सानन्दमुक्तं । मर्वै शुतवंतः सुखिनो वयं ।

Then by the princes with-joy said : All having heard pleased we.

मिहूं नः सभीहितं । विष्णुशर्मोवाच । एतावता भवताम्-

Accomplished of us what (was) desired. Vishnuśarman said : With so much of you

भिलवितं संपन्नं । अपरमपीदमस्तु ।

the desire fulfilled, further also this may be :

मित्रं प्राप्नुत सज्जना जनपदैर्लक्ष्मीः समाक्षंवतां

A friend acquire ye, O, good-men; with the nations Lakshmi may dwell;

भूपालाः परिपालयतु वसुधां शश्वत्ख्यधर्मे स्थिताः ।

Princes may protect the earth, constantly in their-duty standing;

आस्तां मानसतुष्टये सुकृतिनां नीतिर्नवोदेव वः

it may remain for the mind-gratification of the virtuous Niti, a new-bride-like, of you;

कल्याणं कुरुतां जनस्य भगवांसुंद्रार्धचूडामणिः ॥ २११ ॥

prosperity may cause of the people the venerable, who has the moon's-half- (211) for his crest-jewel.

॥ इति हितोपदेशे निचलाभो नाम प्रथमकथासंचहः समाप्तः ॥

Thus in the Hitopadeśa, Friend-acquisition by name the first-story-finished collection

005686418

LONDON

PRINTED BY SPOTTISWOODE AND CO.
NEW-STREET SQUARE

